

GUVERNANTEN

BERÄTTELSE

AF

C. A. WETTERBERGH
(ONKEL ADAM).

STOCKHOLM
F. & G. BEIJERS FÖRLAG.

Norrköping 1892. M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Förord till den digitala utgåvan

Originalupplagan utkom 1843 och då med undertiteln *En genremålning*. Digitaliseringen i juli 2012 har skett av Bert H. utifrån 1892 års utgåva.

I.

En prestgård på landet.

Witomta kommministersboställe var, såsom de flesta sådana, en liten krets af sammangyttrade bygnader, som lågo på sluttningen af en grön backe, hvilken begränsades af den nedanför flytande ån. Boningshusen, ty der funnos egentligen tvenne, voro bygda och vidare tillbygda på olika tider, allt som boställsinnehafvaren haft större eller mindre behof af utrymme; men, oaktadt alla dessa utvidgningar, bestod dock hela åbygnaden af endast dessa två rödmålade envåningshus, som lågo något när men ej alldeles i rät vinkel mot hvarandra. Det finnes ingenstädes, der slumpen så tydligen har sin hand med vid placeringen, som vid åbygnaderna på en sådan liten komministersgård. Om der någonstädes i grannskapet finnes en enda jordfast sten, som kan passa till hörnsten för en nybygnad, sättes strax huset på detta ställe, om det ock kommer att ligga aldrig så snedt och vindt i

förhållande till de öfriga; allt är nämligen gjordt för ”nödtorft”, och hvarken för prydnad eller just någon öfverflödig grad af beqvämlighet. Så var det äfven här, och i den större bygningen, som kommit att ligga nästan parallelt med ån, funnos en sal med ljusgrå, marmorstänkta väggar, spisel och två ljusblått målade slagbord, vidare en gästkammare med omhängssäng och en tvättanstalt i vrån samt ett bord vid fönstret, på hvilket en snöhvit duk var utbredd och derpå en så kallad ”nattduksspegel” uppstäld. Detta rum besöktes aldrig oftare än när det skurades, då alltid pastorskan sjelf putsade spegeln och hängde upp nya gardiner. På ömse sidor om den lilla förstugan lågo köket och detvanliga boningsrummet, der pastorskans spinnrock merendels surrade, och som för öfrigt pryddes af ett stort skåp, hvari man gömde husets linne, och ett mindre med glasdörrar, der husets silfver glänste i sin lysande ordning.

Den andra bygnaden åter, hvilken förestälde flygel, innehöll tvenne rum, som man troligen ej väntar så nära tillsammans, nämligen väfkammaren och pastorns studerkammare. I den ena stodo två väfstolar, ibland hvilka ett slags Ekenmarks utmärkte sig genom sin så kallade rustning, hvilken med sitt skramlande ackompanjerade bommens slag och de täta smällarne af ”ryckverket”; dessa väfstolar voro i gång från ”ottan" till "solglanningen” och frambringade en mängd lärfter och drällväfnader, hvilka sedan lika hvita tomtormar lågo och solade sig på åbacken. Pastorns studerkammare var vägg i vägg med den berustade och plebejska väfstolen, och pastor Åkerlind var så van vid deras förenade buller, att han om söndagarne icke trifdes i läskammaren, emedan han ej fann luften der i dess vanliga dallring.

Om en familjs lif kan gå som ett urverk, så skedde det visserligen i pastor Åkerlinds; ingenting, hvarken passionen eller verldens buller, störde der den vanliga ordningen, och den enda omvexling, som gafs, var söndagen, som till all lycka infaller en gång hvarje vecka och som således något störde ensligheten i den lilla prestgården. Då samlade sig nämligen folket vid den närbelägna kyrkan, pastorn klädde sig i sin grannaste rock och tog ett par nystärkta kragar på sig, och pastorskan och lilla Lotta klädde sig, för att gå i kyrkan, der de begge i sin egna vrå vid altaret med uppmärksamhet och andakt afhörde ”pappas” utläggningar och predikningar.

Då och då kom, utom stiftstidningen, som ordentligen en gång i månaden anlände med klockarepost, äfven andra tidningar bundtvis från prosten; men merendels defekta och i långa intervaller. Pastor Åkerlind var likväl ej nyfiken, utan läste om dagens händelser och de politiska strider, som nu kämpas i landena, med fullkomligt lika trankilitet, som om han läst Curtius eller Sallustius; han satt på sin lilla prestgård,liksom han suttit utom staten, och märkte ej andra stormar, än dem, som böjde på klockstapelns kors; med ett ord, pastorn följde ej med sin tid, och befann sig väl deraf.

Pastor Åkerlind var en prestman af gammalt skrot och korn, en af dessa älskliga gengångare från en annan tid, då stat och kyrka voro tvenne syskon, som ej ännu kommit i gräl om arfvet. Han var en gubbe med en from och lugn själ, utan all excentricitet och utan allt begär att lysa; han älskade sin kyrka och sin åker och skötte sin tjenst efter gammal vana och med förstånd. Hans hustru, förra komministerns enda dotter, var en god husmoder, något lifligare och ej så trankil som pastorn sjelf; hon hade således flera bekymmer för utkomsten och Gud vet hvad allt annat, än han, och var ett verkligt perpetuum mobile; om ”ottan” var hon först af alla uppe och om aftnarne hade ”far” redan rökt ut sin första qvällpipa på sängen, innan ”mor” hade tid att gå till hvila. ”Mor hade så många jern i elden”, sade far, och deri hade han rätt. Emellertid, oaktadt allt detta stök, var pastorskan, fastän omkring sina femtio år, ännu icke utan en smula af ungdomsbehag, kinden hade ännu något qvar af sina rosor, och då hon var glad, hvilket hände ofta nog, oaktadt alla hennes mödor och vakor, glänste ögat af en skälmaktighet, som påminde far om den tid, då han som adjunkt hos presten helsade på hos hennes föräldrar och var en artig ungkarl. De hade tvenne barn, de enda som lefde qvar, ty tre lågo derute på kyrkogården under en liten syrenbuske, som pastorskan klippte hvarje vår. Det var nämligen en gosse, Georg, eller såsom han der hemma kallades Göran, och Lotta.

Georg var, vid den tid då vår berättelse begynner, vid akademien, men gick ej prestvägen, utan konditio-nerade för att kunna gå den juridiska, hvilket hvarken far eller mor just tyckte om. Lotta deremot, deras yngsta barn, var fjorton år gammal, en smal och vacker yrhätta. Hon var, hvad pastorskan sade, riktigt i ”slyngelåren” och hade

alla de fel och alla de förtjenster, som vidlåda de fjorton åren, en tid då flickan hvarken är barn eller fruntimmer, utan så der midtemellan, ett slags pojke i kjortel; med ett ord en munter själ, som det behöfdes en mors hela stränghet och uppmärksamhet att hålla i "hyfs" och ordning. Man fick derföre ofta nog höra pastorskans röst förmanande, att "Lotta skulle låta bli att försöka klättra i körsbärsträdet", vidare att "det ej passade en flicka att ställa sig upp på trädgårdsgärdesgården och mata ärlungarne med flugor eller hoppa på stenar ne i ån"; allt öfningar, som Lotta fann mycket roliga.

En af husets bemärkelsedagar var den, då pastorn fick sin tionde; då lånades en stor kaffekittel från prostgården och kokades i förråd, hvarjemte pastorskan lagade till allt öfrigt, som kunde behöfvas; lilla Lotta var behjelplig vid bakning och brygd, och fick många snubbor, då hon företog sig att af hvetedegen göra grisar och gubbar i stället för kringlor. Emellertid gick allt väl, ända till den stora dagen, då det var "pålyst".

Då samlade sig en mängd åkdon utanför gården, och bondgubbarne besökte pastorn, som, klädd i sin tjockaste rock och med kaskett på hufvudet, satt på logen med ett bord framför sig, för att teckna upp "rättigheterna". Gummorna åter gingo in till pastorskan, som hölls i köket och tog emot smörtionden och linet, hvarefter de införpassades till salen, der Lotta hade trakteringen om hand. Detta skedde under glam och skämt, och Lotta var en rätt treflig värdinna och omtyckt af gummorna, som radade upp sig längs efter väggarne, och en och en steg fram och tog sig en smörgås eller en kopp kaffe.

Vid detta tillfälle hade lilla Lotta varit framme och gjort ett litet "fuffens", som innerligt gladde henne. Man såg nämligen vid ena ändan af det ena slagbordet en upprågad tallrik af det godaste och vackraste smör, som någonsin blifvit arbetadt i tjerna, men vid den andra bordsändan stod en lika uppragad och utkrusad tallrik med smör af en smutshvit färg och som spridde en obehaglig härsken lukt kring rummet. Lotta bet skälmaktigt i den rosiga läppen, då en tjock bondgumma trädde inom dörren. "Välkommen näm-demansmora!" yttrade flickan," var god, mora lilla, och tag för er, här är så godt och rart smör", fortforhon, pekande på det gråhvita, "det vet ni nog sjelf, det är både färskt och snyggt, nämdemansmora, då ni sjelf har lagat till det." De öfriga gummorna stötte hvarandra i sidan, ty de förstodo den fina piken, som mamsell Lotta lagat till åt den snåla nämdemansmora i Wällberga, som år efter år utvalde det uslaste smör, hon kunde samla, åt presten i Witomta. Satiren kan visa sig i många former, men mamsell Lottas var troligen den fetaste af alla. Deremot prisade Lotta de öfriga gummorna uppriktigt och af hjertat, och de i sin ordning höllo af "lilla mamsella", som om hon varit en af deras.

Ett annat af de tillfällen, som afbröt den vanliga enformigheten, var, då någon, till exempel prostinnan, ty prosten var så gammal, att han aldrig kom sig ut, eller också kommissariens helsade på. Äfvenså hände det ibland, att baron på Helleby kom ridande, för att helsa på komministerns på en stund. Af alla var baron Stålsköld den, som var mest välkommen i den lilla komministersgården. Det felades aldrig att han ej hade något artigt att säga pastorskan eller att han elektriserade pastorn med några nyheter, som i hans mun fingo dubbelt värde, och lilla Lotta smög sig så förtroligt intill den gode baronen, att man tydligen kunde se, att de voro hjertans goda vänner. Baronen hade också stått fadder åt Lotta och skänkt henne en stor silfverbägare till faddergåfva, hvilken också, då han någon gång kom till Witomta, fyldes med godt öl och frambars af den lilla guddottern, som alltid belönades med en kyss på pannan och några hjert-liga ord. Hvarje familj har sina penater, men baron Stålsköld var den Åkerlindska familjens skyddsmakt; de älskade honom alla så mycket, att de till och med ej kommo ihåg, att han var hofmarskalk och kommendör, de höllo så mycket af honom, att deras känsla väl kunde kallas kärlek, men ej vördnad —- ty detta förrådde genast distans mellan själarne, och detta fans ej här.

Pastor Åkerlind var visserligen till sitt yttre ett slags bondkaplan i den triviala bemärkelsen, men han hade likväl en mängd kunskaper, som han, väfstolarne till trots, ganska flitigt underhöll. Detta gjorde atthan undervisat sin Lotta i franska och tyska och med henne genomgått en ganska bra kurs i historien. Pastorn talade väl icke franska med synnerlig ledighet, men lyckades ändå så pass, att han lärt Lotta temligen mycket äfven i det fallet, och det var honom derföre en synnerlig glädje, när baronen på någon aftonridt kom in och språkade med flickungen på franska. I början gick det litet trögt att svara, den stackars flickan rodnade, stannade och stammade i synnerhet, som ofta var händelsen då pastorskan, ledd af sin moderliga fåfänga, inföll med sitt: "Lotta lilla, svara då

baronen, som är så god — jag vet väl att du plär kunna tala annars” — och dylikt som ännu värre nedslog modet. Men dessa svårigheter voro snart förbi och Lotta talade med baronen med allt mera ledighet och säkerhet, till icke ringa glädje för pastorn, som undervisat henne, och pastorskan, som, då hon hörde de för henne obegripliga franska fraserna från sin dotters läppar, liksom tyckte att en fläkt af parisisk förfining doftade öfver hennes egen blygsamma person. Pastorskan var visst ej fåfäng, men hvem högmodas ej i sina barn? Hvem kan skilja föräldrakärleken och stoltheten från hvarandra? Någon gång företog sig baronen rent af att examinera sin guddotter i historia och geografi och hade ej så sällan svårt nog att reda sig sjelf; med ett ord, Lotta hade godt hufvud och hade arbetat mycket, fastän hon alldeles icke försummat hvad som ”nyttigt” kan vara, som pastorskan uttryckte sig om hushållsbestyren i motsats till de lärda yrkena.

Lotta kunde således sätta upp en hel hop väfvar efter mönster. Kronan och Sveriges vapen och flera rosmönster kunde hon, och det var ej utan att pastorskan liksom ville locka baronen in i väfkammaren, för att få se en dräll, som Lotta sjelf ”rändt” och ”solfvat” och som förestälde krona och klafve, sädes-kärfvar och stjernor i en mängd och en ordning, som skulle kommit sjelfva herr Ekenmark med systrar att ”baxna”, om de den tiden varit der. Baronen bjöd alltid den lilla familjen till sig till Helleby, men sällan kom någon af prestfolket dit. Baronen var ungkarl och pastorskan ansåg sig ej hafva något att beställai ett hus, der ej någon fru fans, hvaremot hon månad efter månad manade på sin gubbe att gå öfver till Helleby hvilket sent omsider hände, då pastorn tog sitt beslut och, åtföljd af sin dotter, spatserade ginvägen genom ängen öfver till baronen.

Men der var likväl ej som derhemma: de stora rummen, betjeningen, all den prakt, som omgaf hans rika granne, gjorde gubben främmande äfven för den välbekanta personen, och pastorn var alltid mycket lugnare och gladare till sinnes när han gick hem igen, än då han gick dit. Det enda, som roade honom der, var att Lotta hela tiden fick öfva sig i franskan med mabonne, ett gammalt franskt fruntimmer, som baronen ärft med egendomen och som hade sina små nätta rum i ena flygeln. Der satt Lotta, under det att baronen och pastorn fördjupade sig i åtskilliga saker och ting, hvarvid pastorn i synnerhet envist hängde sig fast vid väderleken och hade sina egna nyheter att berätta från en granträdshygrometer, som hängde i förstugan på Witomta och som aldrig hade samma tanke som baronens barometer; dernäst intogo sädes-priserna och utsigterna för året en stor andel af samtalet, och bröt baronen in på gebitet om dagens ”on dit” i politiken, så satt pastorn der blott som en åhörare, endast då och då interfolierande med en och annan reflexion.

Baronen och pastorn lefde ej i samma sfer, men värderade hvarandra likväl så som tvenne goda menniskor alltid värdera hvarandra. Det finnes stora afstånd mellan menniskor i bildning, i åsigter, i sätt att vara och sätt att handla; men deras andliga krafter kunna dock röra sig inom samma rymd, och så sammanträffa alltid tvenne goda liksom tvenne dåliga menniskor inom samma känslosfer, de förstå hvarandra, huru än deras yttre menniska skiljer sig, de hafva klaven till hjertats alfabet och kunna läsa tillsammans, om äfven de öfversätta sina tankar olika; de äro som två främlingar, hvilka gemensamt förstå ett språk, fastän de i hvardagslag tala hvar och en sitt tungomål.

*

II.

En mecenat.

Den nya tiden har andra föremål för sina sympatier än den gamla, och den har således skrifvit och talat mycket mot adeln. Det är en sanning, att detta stånd förlorat största delen af sin betydelse och till hög grad äfven sitt historiska och traditionela värde; ty få äro de slägter, som kunna räkna sina anor långt tillbaka, och en ryktbarhet från gårdagen är lika ryktbar utan adlig sköld som med. Men det är ännu en oafgjord fråga, om adelsaristokratien var så tryckande som penningaristokratien, om den som yfves öfver förfädrens bedrifter var så odräglig som den, som yfves öfver förfädrens rikedomar. Hos den förre låg eller åtminstone borde ligga en moraliskt ädel grund, ett högmod, grundadt på ädla gerningar och bedrifter; hos den senare ligger ingen sådan, ty penningen och dess

förvärf sker sällan genom uppoffringar, utan alltid tvärtom, och endast i uppoffring for ett ädelt ändamål ligger det stora, det sant adliga.

Vår jord är ej platsen för det som är fullkomligt, den ena institutionen undanskjuter den andra och intar dess plats; men ingen af dem är färdig, den blir dock alltid blott en ny variation af egenkärlekens och egennyttans tema, den måtte då gå i sagans molltoner eller klinga i den ögonblickliga maktens dur-ackorder; säkert är, att snart åter en ännu nyare variation låter höra sig; en tid bortåt ljuda de gemensamt, den nya stämman blir allt mera skär och allt tydligare genom-skorra dissonanserna af de olika styckena, liksom en charivari, tills den gamla måste tystna och det nya sjunger ensamt så länge det får. Så har nu den adliga institutionen snart sjungit ut och penningemakten får troligen snart sjunga sitt solo, tills menniskorna ledsnat dervid och börja något annat. Det ser ej lofvande ut, att förnuft och dygd snart skola få sin röst att höras, de få nöja sig med att hviska; men det är en hviskning, som fortfarit genom sekler, fastän den ej ännu kommit att höras bland mängden.Det fans fordom och finnes ännu här och der så kallade mecenater, män af hög börd och med rättigheter oskiljaktiga från deras namn.

Låt vara att detta företräde var en dikt, en illusion; men det hade likväl sin nytta med sig, då individen, som egde det, var en man med hufvud och hjerta. Redan hans namn gaf skydd och heder åt den det beskyddade; man behöfde ej räkna upp hans rikedomar, behöfde ej på skillingen veta hans räntor, för att anse honom för en man af värde; det låg i namnet.

Vi må väl le åt ett sådant förhållande, vi i vår materiella tid, vi, som ej kunna förstå hvad ett blott namn kan betyda; men man log ej fordom deråt, ty då var namnet hälften af mannen, som ofta af sitt namn tvingades att vara en ädel man, och af sina förfäder liksom fördes i ledband till duglighet och redbarhet.

Detta var likväl mest förhållandet fordom, då ännu adelsvärdigheten ej blef spridd på så många och af så skilda och obetydliga anledningar. Hade adelska-pet berott på val inom adeln och ej på en nyck eller en nåd, skulle det ej fallit så snart som det nu gjort, då vissa regenter, och bland dem drottning Kristina, utkastat värdigheten nästan handlöst, något som man tydligast ser i Rebinders matrikel, der ofta nog författaren ej har vetat det allra minsta om ättefädrens bedrifter. I sådana slägter kunde ej blifva fråga om denna tvingande nödvändighet, som namnet innebar. Den andra orsaken till ett förfall är, att jordegendomen gått ur adelns händer och den således allt mer och mer blifvit skild från landets intresse, ty adel och bonde måste hafva ett och samma mål, måste ega jord för att motsvara sin bestämmelse.

Emellertid finnas ännu några få af den gamla goda adeln qvar; män, som både ega ett namn i dess vackra betydelse och jord för att rätt kunna uppskatta massans behof och önskningar; de äro således hemmastadde i sitt land och ej endast flyttfoglar, som beskatta andras nästen.

Helleby var en fideikommissegendom inom friherr-liga Stålsköldska ätten. Det var en gammal gård, somunder hvarje egares hand hade undergått förbättringar. En vidsträckt trädgård och väldiga alléer på alla sidor gjorde, att hufvudbygnaden tycktes ligga inuti en lummig skog af kastanjer och popplar. Ett stycke från gården låg Hellebyn, en bondby, som gaf egendomen sitt namn. De snygga bondhusen, renligheten på gatan och den blomsterprydda majstången gjorde att byn hade ett trefligt och gladt utseende, och då baronen red derigenom, såg man på hvarje ansigte, att han var afhållen, och på barnen, som i massa sprungo för att öppna grinden, märkte man väl, att baronen var en vän utaf dem. Också smålog han och tackade de små hvithåriga kärleksgudarne för deras möda, gaf dem till och med då och då en silfverslant och belönades alltid af ett skrikande hurra. Vid ändan af byn låg skolhuset, en vacker och rymlig bygning, och ditin gick baronen ofta för ätt uppmuntra barnen till flit och lydnad. Kom man åter upp till slottet, som det vanligen kallades, möttes man af på en gång lyx och trefnad, der fans intet till besvär, allt passade på sin plats, allt var hemmastadt i rummen; ty man kan ej neka, att om icke smaken får råda då ett rum möbleras, komma möblerna att stå som främlingar i vrårna. Öfverallt såg man målningar, mest af inhemska mästare och ofta nog af nybegynnare i konsten, ty baronen köpte mången tafla för att uppmuntra den begynnande konstnären, för att jemna vägen för hans första stapplande steg på en bana, som kanske med tiden skulle föra honom till ära och lycka.

Baronen var ungkarl och hade sina egna tycken. Han älskade blommor framför allt och hade också ett

blomsterrum, det var ett litet paradis. Midt på golfvet stod en halfcirkelformig soffa och midt framför den ett marmorbord; men rundt omkring soffan och intill väggarne stodo blommande växter från orangeriet i en skön ordning, och väggarne, målade i perspektiv, visade utsigter af några Sweitzervyer. När morgonsolen strålade in genom de klara rutorna och de saftiga växterna lyste med sin grönska och sina prålande blommor och spridde vällukt, då satte sig baronen derinne och läste något af den nyare litteraturens alster och njöt med själ och kropp.Det fans intet inom vetandets verld som han ej älskade, om han också i många saker ej hunnit längre än till dilettant, men han uppsökte Öfverallt dem som voro längre komna än han, och Helleby var under baronens tid en mötesplats för snillen och konstnärer.

Baron Fredrik Stålsköld var omkring femtio år gammal, hela hans utseende förrådde en mild och god ande, som, så mycket han kunde, spridde glädje och trefnad omkring sig. Men han hade ej gift sig, ej der-för att han varit kall för qvinlig skönhet eller liknöjd för qvinnans dygder, utan derföre, att han ej kunnat få den enda som han älskat, som skulle bott i hans lilla paradis och med honom njutit lifvet.

Baronen var således den siste fideikommissarien, och efter honom skulle godset delas mellan en mängd slägtingar, af hvilka de fleste voro honom obekanta, och de som han kände af så olika lynnen med honom, att han insåg, att Helleby ej efter honom skulle blifva hvad det var, äfven om det ostyckadt tillfallit en annan.

Komministerfolket i Witomta höll han af för den landtliga, den presterliga enfald, som rådde i deras hus. Han gick derföre ofta in der, då han gjorde en spatserridt i grannskapet, och språkade med den redlige gubben, den glada och förnöjda pastorskan och jollrade med den skälmaktiga och yra Lotta.

Så stodo aktierna, då en vacker dag en dräng kom med sorgebref från prostgården, att prosten Grönblad aflidit. Det var en förut länge väntad underrättelse, emedan gubben i många år blott framsläpat sitt växtlif.

På aftonen red baronen bort till sin vän komministern ; han såg så glad ut den goda baronen, då han hoppade af sin häst och skakade pastor Åkerlinds hand. ”Prosten är död”, yttrade han, ”och nu, min goda pastor, skall ni söka pastoratet, mina röster har ni och dessutom får ni ganska säkert pluraliteten bland bönderna.”

Gubben Åkerlind hade i sitt hjertas lugn mediterat öfver samma sak och just funderat öfver baronens röster, så att det var ett ganska skönt bådskap för honom, baronen hade att framföra.”Ja, det är så, herr baron”, sade gubben, ”endast jag kommer på förslaget.”

”Med så höga betyg i pastoralexamen och med så många tjenstår kan det ej slå fel, min bästa pastor”, yttrade baronen, ”särdeles då pastoratet är af andra klassen. Sök ni, jag svarar för resten. Hvar är lilla Charlotte? Vi skola väl öfva oss i franskan en stund.”

Nu satt baronen der och jollrade till sent på aftonen och glömde alldeles bort att det var nedan; han såg inom den glada familjen ett nytändt hopp och trodde att det var ny äfven på himlen.

Prestfamiljen ville knapt låta baronen åter rida bort i mörkret, i synnerhet som det började regna; men baronen var envis och lemnade dem under glada önskningar för deras väl.

Det var för sista gången han här i lifvet träffade sina vänner; när han red hem i mörkret, blef hästen skrämd af en fogel, som flög upp i skogen, kastade sig åt sidan och störtade; baronen kom under och föll mot en sten. Frampå natten kom hästen hem utan sin ryttare; man anade genast olycka och skickade ut folk för att söka honom; man fann honom liflös ej långt från hemmet, och det enda tecken till våld var en blå fläck vid ena tinningen.

Bittida den andra morgonen kom en mängd bönder till pastorn, med samma bön som baronen hade framfört aftonen förut, och snart derefter kom dödsbudet.

Då gick pastorn ned i sin studerkammare och tog nyckeln ur dörren; ty han ville gråta i frid och blyg-des dock att visa, att hans vanliga jemnvigt var förlorad. Detta ögonblick var för den redlige presten alldeles ett sådant som den natten Axel Oxenstjerna ej kunde sofva, när den store Gustaf var död; det var den första verkligt sorgliga stund han upplefvat,Tdet var den bittraste droppe han smakat ur lifvets bägare.

Väfstolen hade tystnat, pastorskan och flickan sutto der uppe midt emot hvarandra, utan att klaga, utan att säga ett ord — men deras bleka ansigten och den stillastående blicken visade, att de begge kämpade med en våldsam, ännu deras själ öfvermäktig känsla.Slutligen bröt modern tystnaden och sade: ”Detta tar lifvet af pappa, låt oss gå ner till pappa”; och likasom smärtan på en gång brutit sina dammar, började hon att gråta. ”Kom, Lotta”, snyftade den goda gumman, ”låt oss gå till stackars pappa.” När de kommo ned i flygeln, var dörren stängd och nyckeln ur, men de hörde pastorn gå derinne med starka steg; hans hustru intogs nu af en verklig ångest, så hade ännu aldrig hennes man uppfört sig, ännu aldrig hade han stängt in sig. Tusende förvirrade tankar korsade sig genom hennes hjerna och nästan i förtviflan bultade hon på dörren och ropade: ”Öppna, pappa, det är blott jag och Lotta.” Den sorgsne vandraren stannade och gick bort för att torka ögonen; han till och med badade dem med kallt vatten, så att de ej skulle se röda ut, ty så djupt blygdes den gode mannen öfver att han låtit en passion taga öfverhand.

Ändtligen öppnade han och hans hustru störtade in likasom hon väntat att se honom döende. Men pastorns höga gestalt tycktes henne högre och mera vördnadsbjudande än vanligt, han stod der allvarlig och stolt framför henne, likasom han med sin blick velat säga: se, mor, jag har värderat jordens glädje sedan den gått i bitar, och jag har funnit att den endast var en skör lera, hvarpå man satt förgyllning; jag känner nu dess inre halt och trampar på spillrorna af min sällhet, liksom ett barn, som trampar sönder en leksak, hvilken det föraktar. Hans hela utseende förrådde en menniska, som kämpat med sig sjelf och segrat, och så var det äfven; men det var ej egentligen själsstyrka som på en gång besegrade känslornas öfversvallning, det var gubbens lilla fåfänga att ej synas ur jemnvigt, som bringade honom till jemn-vigt. Om vi alltid undersökte orsakerna till rörelserna inom vår själ, hvad det är, som ökar dem eller som kommer dem att stanna, så skulle vi i de flesta fall finna, att det är småsaker, och att de stora ej göra hälften den verkan som det lilla, då det faller på den rätta punkten i vår själ. Det fordras så litet att sönderspränga en menniskosjäl, eller att upprätta henne, likasom det blott fordras ett hår mellan kläppen och malmen för att spränga en klocka då hon ringer, ellerett dun i steghjulet för att stanna ett ur. Den lilla fåfängan, att ej synas qvinlig, föll emellan, och den goda gubbens hjerta började gå långsammare och han återfann jemnvigtspunkten, ur hvilken hans själ kommit, då hon vacklade. Han såg de sinas förtviflan och han började att tala tröst, och snart satt åter den lilla familjen der, lugn och stilla och nöjd med Guds behag, som tagit deras enda vän ifrån dem.

Dagen derpå gick åter väfstolen, och allt var sig likt, utom att ej Lotta sjöng som vanligt.

Då gubben kom upp för att dricka sitt morgonkaffe, stod der ett bord klädt med blommor; det hade pigorna gjort till heder för Lotta, som den dagen fylde femton år; det var ett slags högtid, men likväl stum och tyst, intet leende sågs på flickans läppar, och det enda, som tillhörde dagens högtid, var det klädda bordet, och att pastorn med ett tyst ”Gud välsigne dig” kysste sin dotter på pannan.

*

III.

Förnuftigt folk.

Baronens begrafning firades och hans vapen, der. fläckfria stålskölden, krossades mot kistlocket: den sista ättlingen af goda och ädla menniskor nedsänktes i grafven; men hemåt till Helleby återvände slägten, för att revidera i qvarlåtenskapen. Det var en stor slägt, alla af andra namn än Stålsköld, förnuftigt folk allihop.

Morbror Abraham Tegelskants fick af slägten uppdrag att realisera egendomen, helst morbror Abraham var en praktisk man, en ew/ers-menniska, som hans kusin, öfverstinnan, kallade honom i stället för affärs-menniska. Morbror Abraham var för öfrigt en temligen tjock och fet man, som egde ett par bruk och kallades brukspatron. Det fans ej tecken till någon poesi hos honom, han var, med ett ord, en förståndig man, det vill säga, en karl, som hade hjertat i magen ett dun i steghjulet för att stanna ett ur. Den lilla fåfängan, att ej synas qvinlig, föll emellan,

och den goda gubbens hjerta började gå långsammare och han återfann jemnvigtspunkten, ur hvilken hans själ kommit, då hon vacklade. Han såg de sinas förtviflan och han började att tala tröst, och snart satt åter den lilla familjen der, lugn och stilla och nöjd med Guds behag, som tagit deras enda vän ifrån dem.

Dagen derpå gick åter väfstolen, och allt var sig likt, utom att ej Lotta sjöng som vanligt.

Då gubben kom upp för att dricka sitt morgonkaffe, stod der ett bord klädt med blommor; det hade pigorna gjort till heder för Lotta, som den dagen fylde femton år; det var ett slags högtid, men likväl stum och tyst, intet leende sågs på flickans läppar, och det enda, som tillhörde dagens högtid, var det klädda bordet, och att pastorn med ett tyst ”Gud välsigne dig” kysste sin dotter på pannan.

*

III.

Förnuftigt folk.

Baronens begrafning firades och hans vapen, der. fläckfria stålskölden, krossades mot kistlocket: den sista ättlingen af goda och ädla menniskor nedsänktes i grafven; men hemåt till Helleby återvände slägten, för att revidera i qvarlåtenskapen. Det var en stor slägt, alla af andra namn än Stålsköld, förnuftigt folk allihop.

Morbror Abraham Tegelskants fick af slägten uppdrag att realisera egendomen, helst morbror Abraham var en praktisk man, en ew/ers-menniska, som hans kusin, öfverstinnan, kallade honom i stället för affärs-menniska. Morbror Abraham var för öfrigt en temligen tjock och fet man, som egde ett par bruk och kallades brukspatron. Det fans ej tecken till någon poesi hos honom, han var, med ett ord, en förståndig man, det vill säga, en karl, som hade hjertat i magenoch som refererade detta lifvets goda blott till utkomst, det vill säga, att man hade kläder och föda och tak öfver hufvudet, ju beqvämare desto bättre. Han hade ej begrepp om själsnjutning och kallade allt sådant galenskap och kunde ej nog beskärma sig öfver den befängda smak salig Stålsköld haft att samla böcker, målningar, bilder och blommor; ”det ligger mycket penningar i det der skräpet”, sade han, ”det är ett dödt kapital och man måste vara en komplett narr, för att kunna köpa sådant.” När han fick se en samling af nordiska antiqviteter, bestående af flintknifvar, yxor och kilar, blef han riktigt ond, helst då han hörde att Stålsköld hade betalt dem bra. Samma förhållande var det med alla andra samlingar, som baronen egt och som morbror Abraham nu skulle realisera.

Men han anstälde auktion, och nu samlade sig en stor mängd menniskor dit. Det ligger någonting hemskt i en sådan auktion, då allt hvad som varit en menniska dyrbart tages fram och uppropas af en skrikande auktionist under en ström af infall, då vigselringen bjudes ut och säljes efter vigt, under det auktionisten tillägger, att den som har råd gerna kan ringa fyrfo-tingarne med guld, och packet skrattar; då, med ett ord, allt hvad som egt betydelse och ett inre onämnbart värde, värderas och säljes till främmande. Så var det äfven här; allt hvad den älsklige egaren af fideikommisset samlat, utbjöds och såldes; nu gingo blommorna från hans lilla eldorado, de såldes för krukornas skull; de stodo så blyga, så sköna, de små blommorna i sina porslinskrukor, ända tills någon ropat in krukan och kastade mull och blomma ut på gården; der lågo de nu i högar, likasom de mördade invånarne i en plundrad stad. Nu utropades åter ett par lådor med flintor, det var nämligen flintverktygen från fornåldern, och bönderna köpte dem för några skillingar samt försökte genast om de gåfvo eld. Böckerna utlemnades bundtvis; en bundt böcker N:o 1, en bundt dito N:o 2, nedtagna från hyllorna utan all ordning; tomer af samma arbete lågo i flera olika bundtar och såldes åt olika personer; hvad de inne-höllo frågade ej morbror Abraham efter, han endast realiserade skräpet, som han kallade alla de ting, hvilka

Guvernanten. 2baronen och hans vänner ansett dyrbarast. Så fortgick auktionen till dess huset var tomt och öde, och nu först var morbror Abraham glad, emedan han fått någorlunda betaldt för de odugliga varorna.

Men der fans ändå mycket mera som kunde realiseras, fastän ej på auktion, och bland detta var Stål-sköldska

ättens arkiv, en mängd pergamentsbref, handlingar och korrespondenser emellan märkvärdiga historiska personer under olika tidehvarf. Dessa handlingar, hvilka baronen ordnat och öfversett, lät morbror Abraham packa i säckar och föra till närmaste stad, der de såldes efter 3 Rdr pundet i bodarne, och användes till strutar och omslag.

Nästan samma öde hade tafvelsamlingen; den fördes in till den lilla grannstaden och såldes till borgare och köpmän, hvilka sedan hängde mästerstyckena i förstugor och lusthus och läto sina barn öfva sig med att med puströr och "nålfluga" skjuta till måls på amorinernas ögon, och med pennknif skrapa bort hakskägget på "Guldkonungens" porträtt.

Vår tids vandaler äro just så kallade praktiske män och beklagligen är det merendels åt sådana man lemnar bestyret med att realisera sterbhus. Man utväljer för detta ändamål den mest barbariske af hela slägten, eller öfverlemnar det åt en främmande vandal, som riktigt systematiskt kan realisera och förstöra det som en gång var ett regelmässigt helt. Vi se Öfverallt detta förhållande, och det är besynnerligt att män, som under sin lefnad funnit ett nöje uti att samla till exempel fornlemningar, icke göra sig den lilla mödan att skicka en uppteckning öfver sina ålderdomsskatter till riksmuseum och bifoga ett testamente för denna inrättning. Frukten af deras lifs käraste mödor skulle ej då förspillas, en gång när vandalerna hemsöka det herrelösa huset. De sällsynta sakerna, ålderdomsminnena, som aldrig mer kunna ersättas om de förstöras, skulle få en skyddsort, och den som älskar häfden och forntiden använder bäst sina samlingar om han, då han sjelf ej har någon glädje af dem, har skänkt dem till en samling, der inga sterbhusutredare få realisera.

Måtte många betänka detta förhållande, och jag har ej sagt mitt ord förgäfves.

*

IV.

Den nye egendomsherrn.

Helleby realiserades äfven mot en summa af, jag vet ej huru många hundratusen riksdaler, och inköptes af en herre från Skråköping, stadens magnat, kommerserådet och riddaren Knööl, som blott ökade antalet af sina många egendomar med denna.

Det fans en tid då herr Knööl stod i bod hos den lille handelsman Svanhals, som bodde i hörnhuset vid torget. Det var en liten bod, mörk och trång, smutsig och så låg, att man beständigt slog hufvudet mot sockertoppar, som hängde i taket, eller kom i kollision med vigterna, som höllos af en orm, hvilken, lik en leviatan, sväfvade öfver disken. Om man ej på annat sätt hittade till boden, kunde man med lukten leda sig dit; ty så snart ångorna af sill och salt fisk samt de mera aromatiska odörerna af tjäran och pepparen af-ficierade näsan, kunde man vara säker att man nalkades handelsman Svanhals' lilla bod.

Herr Knööl var den tiden en ljuslockig yngling med uppsvullna och sönderspruckna händer, stod i boden hela dagen igenom och kom blott vid målena in och åt vid herrskapets bord. Han var för öfrigt en ferm bodkarl och pratade för skålen, så att alla traktens bönder nödvändigt skulle in till Knöölen för att få en buss eller en "näsa snus". Herr Knööl var således ganska populär, och då han efter flera års "trogen" tjenst hade sammansparat ett litet kapital af några tusen riksdaler, satte han sig ned som egen handlande och hade bod i Wester. Men handeln blef utsträckt i hans hand; han var sällan hemma, utan reste omkring, dels för hästhandel, dels för små affärer vid kusten och ett slags foror, som egentligen borde fara osynliga genom landet. Herr Knööl blef inom få år namnkunnig i åtskilliga orter och hade vidt utbredda bekantskaper. Ändtligen for hän äfven till Tyskland och England, köpte upp, på kredit nämligen, en mängd varor, gjorde dem osynliga för den svenska tullbevakningen, sålde dem med god vinst; men gjordei och med detsamma konkurs. Herr Knööl svor på bibeln uppgifternas riktighet och lät tyskarne svärja så mycket de behagade. Han började sedan att köpa landtegendomar, upprättade Öfverallt stora brännerier, dref handel i gross och gifte sig slutligen med en rik handelsmans dotter i staden. Till hans lycka dog svärfar snart; den enda svågern var filosofie magister och förklarades för galen, emedan han läste

grekiska, och sattes af vällofliga rådhusrätten under herr Knööls förmyndareinseende.

Herr Knööl hade småningom blifvit en mäktig man och steg i ära med hvarje år; han blef således riddare af Wasen och kommerseråd, stadens och ortens allt i allom, styrare och mecenat.

Nu köpte han äfven Helleby, och så der mot midsommar rullade en elegant vagn genom byn. Det var det nya herrskapet, som kom för att taga sin nya egendom i besittning.

Herr Knööl var en fet och däst herre, hvilket ej var underligt, då han på senare tiden fått den vanan att hvarje middag dricka en butelj portvin på maten, hvilket hade till följd att han vanligen somnade vid bordet, och hela dieten hade vidare den följden att rådet årligen tilltog i omfång och oformlighet. Hans ansigte uttryckte visst ej något nobelt, men likväl någonting förnämt eller drygt; man kunde tydligen se på mannen, att han ansåg sig öfver allt tadel och knapt känslig för beröm. Han var vid tillfället klädd i damrock och hvit hatt, samt satt halfsofvande dä han kom till sin by och såg en mängd af sina undersåtar nyfiket titta i dörrarne. Den nya inspektoren (ty den gamle var längesedan uppsagd), en lång, smal och blek figur, med en besynnerlig bredd öfver tin-ningarne och en omisskännelig stämpel af snikenhet och falskhet på sitt koppärriga ansigte, satt på kuskbocken, då och då vändande sig till rådet för att gifva upplysningar, vid hvilkas inhemtande rådet blott nickade med den hvita hatten och hufvudet.

Rådinnan, ett starkt brunett fruntimmer, nästan lika fet och välmående son^sjelfva rådet, satt vid hans sida med en dyrbar parasoll öfver sig, stolt nickande åt bondgummornas och pojkarnes klumpiga helsningar.Åtta dagar hade förflutit, då en vacker sommarmorgon kommerserådinnan med sina begge döttrar, Mimi och Amy, sutto i den öppna verandan, som låg mot trädgården; kaffet var islaget och kommerserådet kom dit för att förtära den aromatiska drycken i sällskap med sin familj.

Den äldsta af flickorna, Mimi, var omkring tolf år, lång och smal och hvad man kunde kalla ”slankig”; hon var ett stackars stadsbarn, utan spänstighet och hållning, med blek hy och ett omisskänligt drag af tråkighet och en viss grad af stolthet tecknade på sitt visserligen icke vackra ansigte. Den andra var Amy, en flicka af omkring tio år, som hade nästan för mycket syskontycke med den äldre, och som trängde sig nära intill sin mor, ref i allt och satte allt i oordning och fick den sorts moraler, som blott förvärra, men ej förbättra. Dessa moraler, som vanligen och med rätta kallas ”käx”, ett beständigt anmärkande på hvarje rörelse och hvarje ord, ett oupphörligt påminnande om den rätta minen, det rätta uttrycket och om hållningen, och lika oupphörliga hänvisningar på ”hur folk brukar” och hvad ”folk skulle säga om sådant”, med tillägg att ”man skulle komma ihåg att man ej var någon bondunge”: alla dessa moraler späckades med exempel, hemtade från mamma och pappa; ett sätt att tillrättavisa barn, som kanske är det sämsta af allt. Barnen hafva sin observationsförmåga, deras inre sinne är ej ännu förslöadt genom inflytande af en yttre bildning, och, liksom vilden kan i öknen se hvarest en vattenåder går på djupet, ser barnet om någonting dåligt går på djupet i pappas eller mammas själ, äfven om de kläda sin karaktär i den mest förföriska vårdrägt, ty barnet ser det lumpna på bottnen. Det är få menniskor, som äro så rena och så goda som de önska att barnen skola blifva, och det är således oklokt att föräldrarne taga sig sjelfva till exempel för allt godt och ädelt, emedan barnen på detta sätt blifva missledda, helst då de aldrig se något godt och ädelt hos sina föräldrar, utan endast ett bemödande att synas handla i denna anda.

Kommerserådet steg in med ett bref i handen.

Mimi gick strax fram och kysste honom på han-den; men Amy måste först påminnas och skyndade sedan att göra detsamma. Rådinnan steg upp och tryckte, med ett ”god morgon, min egen Knööl”, en kyss på hans nyrakade kind. Detta skulle föreställa familjkärlek, en komedi, som man spelade för barnen, emedan Gud skall veta att rådet och rådinnan ej älskade hvarandra högre än hvilken annan möbel som helst. Barnen insågo också sakens sammanhang och blott agerade med i pjesen ”den husliga sällheten” en liten subrettroll, men med temlig färdighet. De kallade sina föräldrar för ”sta pappa” och ”sta mamma”, hvilket var en stående formel för deras kärlek, liksom en gång i tiden ”salig pappa” och ”salig mamma” skulle blifva en stående formel för deras saknad.

”Du ser ej glad ut, min egen Knööl”, läspade rådinnan och serverade kaffet. ”Amy, sitt rak! Hvad är det som

bekymrar dig? — Mimi, bjud pappa sitt kaffe! — nå, inte så der, håll inte armarna så krokiga; hvad kan det vara som bekymrar dig?”

”Åh jo”, sade rådet och kastade sig på soffan, ”här är vackert i ordning. Den der galningen, som rådt om egendomen förut, har rent af förstört den. Här är väl öfver tjugu stycken, som ska’ ha sina undantag, gamla trädgårdsmästare, gamla mamseller och jungfrur, ja! en hel tiggarskara af blinda och lama gubbar och käringar; men jag har befalt Räfberg, inspektoren, att ”sala” ihop dem i ett par dagkarlsstu-gor, ty underhåll skola de hafva, men icke till öfverflöd.”

”Jag begriper inte”, återtog rådinnan och såg gudsnådligt klok ut, ”jag begriper inte huru man kan vara sä galen och samla så mycket pack omkring sig; men det är också ej underligt att det går utför med adeln.”

”Adeln är ett fördömdt patrask”, yttrade rådet med gnistrande ögon, ”inte en ibland hundrade af den förstår sig på att sköta sig, men högmodiga äro de likväl, med sitt vapen och ”högvälborne” framför namnet, och jaga göra de efter folkgunst, så att man ibland anser dem för riktiga patrioter. Så har han, den der Stålsköld, på allt sätt lemnat sjelfsvåld åt sina underhafvande och kontrakter se’n, kontrakter så Gud sigförbarme. Men de skola påökas eller också marsch med packet.”

”Ja, deri gör du rätt, du bör sätta egendomen i ordning igen, dertill har du både förmåga och råd”, sade frun. ”Jag är säker på att om vi kommit till den der baron Stålsköld, så hade han knapt vårdat att helsa på oss.”

”Derom kan du vara öfvertygad”, yttrade rådet; ”det var just den stackaren, som förstörde hela min plan vis ä vis Frölunda, som jag fått för en spottstyfver, om icke den högmodiga besten kommit emellan. Men si, Gudbevars! han tog enkans och barnens parti och jag gick miste om egendomen. Jag till och med erbjöd honom att dela vinsten, men då sade han mig midt i synen att jag var en skurk, för det att jag ville, .så godt jag kunde, förvalta det goda, Gud gifvit mig, till mina barns fromma.”

”Barn!7’ suckade rådinnan, ”tacka er far för hans kärlek; ni ha en ädel far, nå, Mimi och du Amy, tacka pappa för det han tänker på er vid alla tillfällen.” Barnen sprungo upp och omfamnade sin far: ”tack ”sta” pappa för det att ”sta” pappa tänker på oss vid alla tillfällen”, läste de efter sin mor — ”och har så många bekymmer för vår skull”, tilläde modren; ”och har så många bekymmer för vår skull”, repeterade döttrarna.

”Tack, mina flickor”, sade fadren — ”jo, der ser man hvad bördshögmodet har med sig. Jag var en man af folket, som sjelf arbetat upp mig, och derföre trodde han sig kunna kalla mig för skurk, men jag kom ihåg det och köpte Helleby, blott för att visa att jag, fastän en simpel borgare (här lekte han med Wa-sabandet, som satt i knapphålet på morgonrocken), kunde köpa det högadliga godset och visa folk, huru annorledes det skulle bli uti en mans hand, som genom egna förtjenster kommit sig upp.”

”Du har alltid dina egna planer, min lille Knööl”, yttrade rådinnan; ”behagar pappa icke en kopp till? Amy, gå och bjud pappa — nå, bevara mig, så illa du går, det ser precis ut som du hade förfrusna fötter liksom tiggarungarne, som gå omkring om vintern.Tacka du Gud, barn, att du hvarken är fattig eller trasig.”

”Också”, afbröt rådet sin hustru, ”har salig baronen, som bönderna kalla honom, inrättat en skola i byn; det der stora huset, som ligger nere vid ån. Der sitta ett par dussin ungar och lära sig läsa och skrifva och räkna, så att man med tiden må få en hop process-makare och lagkunniga bönder att göra med — det vore just uppbyggligt! Jag har sagt upp skolmästaren och skall förändra huset till bränneri. Det kan lätt apteras dertill, den stora salen blir präktig, blott man leder in en ränna och sätter en pump i ån. Så mycket vett hade icke den salige, utan slog ner bränneriet, just när bränvinet stod som högst. Nej annat malt!”

”Ja, det skall Gud veta, att du gör förändringar, som lända egendomen till nytta”, sade frun; ”det kan allt blifva en ganska god possession.”

”Ja visst, härlig, blott man sköter den rätt”, yttrade rådet, ”men dertill fordras också bra folk. Jag' skall sätta rykt och ordning på dem, jag skall inrätta en nykterhetsförening här ute och låta införa derom i tidningarne, jag skall göra flera nyttiga inrättningar, så att man ej skall säga att jag ej är verksam för det goda.”

”Ja, deri gör du rätt, bäste Knööl”, återtog frun, ”du har också rykte om dig att vara verksam för allt godt och nyttigt, en skicklig jordbrukare, säker handlande och affärsman, en befordrare af allt nyttigt och du har redan haft mycken heder af din ifver för nykterheten.”

”Ja ja, nykterheten”, sade rådet, ”det är en sak som mest bör ligga en fosterlandsvän om hjertat, näst dock att han sköter sig och sitt väl. Jag har derföre omfattat den saken med värma, och ingen har sett mig smaka något spirituöst på många herrans år; ingenting ditåt, utom litet oskyldigt och godt vin till middagen. Jag vill vara ett exempel, ty utan exempel verka ej förmaningar. Jag begriper icke, att ej den ”salige” inrättade något ditåt, han ville eljes synas vara en folkets man.”

”Men förlåt”, sade rådinnan, ”hvad innehållerbrefvet, som du har i handen, kanske affärer, som ej angå mig?”

”Åh nej, tvärtom affärer som angå dig. Jo, ser du, det innehåller att konsistorium satt upp förslaget till Witomta, och komministern här, Åkerlind eller Åkerlund, hvad han heter, har fått första rummet.”

”Han måtte väl inte få dina röster?” yttrade frun. ”Vi hafva nu varit här i åtta dar och han har icke ens gjort sin uppvaktning hos oss, fastän vi ega — hur många röster, lille Knööl?”

”Jo, femton och sexåttondels röst”, yttrade rådet. ”Fastän vi ega femton och sexåttondels röst”, repeterade rådinnan; ”han lär dock ofta nog uppvaktat hos den nådige baronen.”

”Det andra rummet på förslaget”, återtog rådet, ”har kyrkoherden, låt mig se, kyrkoherden Wallgren i lilla Åslunda fått.”

”Honom känner jag inte”, yttrade rådinnan.

”Och det tredje har magister Tatterqvist fått.” ”Tatterqvist!” ropade frun, ”den der lille beskedlige Tatterqvist, som knöt solf åt mig i förfjol; han måste ha våra röster.”

”Ja, min vän, han skall få våra röster”, yttrade rådet, ”det är en beskedlig och höflig karl, och är dessutom gift med en slägtinge på långt håll till inspektoren här, Räfberg; han är gift med Räfbergs svägerska, så att de äro svågrar. Det är alltid bäst om prest och egendomsherre hålla ihop, ty annars kan man ej få reda på bönderna, som ej gifva med sig, om de kunna löpa till presten och få goda råd. Tatterqvist får våra röster.”

”Men”, återtog frun, litet bekymrad till utseendet, ”men femton röster förslå ej så mycket att de taga ”lofven” af bönderna, och som jag hört, lär den der Åkerlind, eller hvad han heter — ty jag har aldrig sett hans hedervärda person — den der Åkerlind hafva bönderna på sin sida, och de öfverrösta oss, fastän vi hafva en samlad egendom; ty de kunna dock likväl, om de ”rota” ihop sig, sätta till pastor.”

”Har ingen fara”, tröstade rådet; ”brefvet är från landssekreteraren, som också vill ha hit Tatterqvist, emedan landssekreteraren lär stå i en borgen för Tat-terqvist, som han fruktar att han får betala, om Tatter-qvist ej snart får pastorat; men —”

”Men hvad kan landssekretern göra vid den saken?" frågade frun något enfaldigt.

”Jo, vassera hvad han kan; ty, ser du, han har gifvit länsmannen ordres att verka för Tatterqvist; du kan förstå, att bönderna till en stor del ligga i händerna på länsmannen: en har glömt att låta försegla sin panna, en annan bränner med större än han skattar för, en håller smygkrog, en annan är full emellanåt och många hafva processer vid tinget -- alla dessa rösta för Tatterqvist; liksom jag hotar en mängd, som äro skyldige på kontoret, om de ej rösta för honom. Det är afgjordt att Tatterqvist blir pastor.”

”Ja, det vore en himmelriks gerning”, sade frun, ”han är så beskedlig, den lille magister Tatterqvist. Är han en duglig och lärd menniska, den beskedlige mannen?”

”Nej, det är han visst icke; han har krafsat sig igenom pastoral-examen rätt efter ryggen”, yttrade rådet; ”och sant är, att han inte duger till stort, men det gör ingenting; bättre att ha en enfaldig pastor, än en som är för slug.”

”Nå, min vän”, sade rådinnan, nöjd med de upplysningar hon fått, ”tror du ej att vi kunna hafva nytta af den så

kallade mabonne, hon, som bor der nere i flygeln, och som har så många blommor inne hos sig?”

”Fransyskan?”

”Ja visst; fastän hon är gammal, så kan hon likväl lära våra flickor den riktiga fransyska ”pronon-syatsionen”, och kanske för billigt pris.”

”Går inte an; hon är för sjuklig och svag”, sade rådet; ”vi hafva, Gudilof, råd att skaffa oss en riktig guvernant direkte från Paris, då flickorna komma sig något före med franskan; ännu hafva de ju icke läst ett ord.”

”Så skall du ej säga, min vän”, yttrade frun, rodnande af uppstigande vrede, ”så skall du ej säga; jag har kunnat fransyska, fastän jag nu glömt största delen, men jag har öfvat Mimi och Amy i samtalsspråket. Ma cher Mine, voule vous parle la langue frangais?””Non pas ma cher mere, je ne jpeux pas parler”, snöflade Mimi och torkade sig om munnen.

”Prennes votre mousieur et — hm, hm — torka dig om näsan.”

”Hui ma cher mere”, svarade Mimi och verk-stälde modrens hälften franska, hälften svenska befallning.

”Nå, min egen Knööl”, yttrade frun, ”du hör sjelf att hon förstår nästan allt hvad jag säger, och äfven kan med tämlig ledighet uttrycka sig på franska språket. Amy, helsa god morgon på din älskade pappa.” ”Bon soir ma cher papa”, sladdrade Amy, under det hon i hast nedsväljde en skorpbit.

”Nej, inte så, lilla Amy”, rättade modren; ”bång skjur mång Sckör Pär, skall du säga. Nå, sitt rak; hvad heter en hund?”

”Chien.”

”Nå katt?”

”Chat.”

”Nå, hvad heter en råtta?”

”Sourris.”

”Ganska riktigt, mitt barn. Således hör du, pappa, att barnen icke ha svårt att fatta; de hafva ärft ditt hufvud och din lust för nyttiga sysselsättningar.”

”Jaha, du kan ha rätt”, svarade rådet, som, i parentes sagdt, ej förstod en stafvelse af något språk, utom litet tyska; ”men flickorna måste först hafva en svensk guvernant, för att lära sig reglerna, och sedan en fransysk, för att lära sig uttalet. Vi hafva, Gud-skelof, råd att få våra barn riktigt bildade; vi behöfva ej se på kostnaden, utan kunna gifva dem en verkligt fm och nobel uppfostran.”

”Barn! tacka er goda pappa för hans godhet”, sade frun med en blinkning åt döttrarna, som med ett tempo sprungo upp och ropade: ”Tack, lilla sta pappa, för sta pappas godhet!”

*

V.

Spelaren.

Ett ondt, som med hvarje dag griper längre omkring sig, är spelpassionen; Öfverallt, från de högsta ända till de lägsta stånden, se vi dagligen förderfvet i detta hänseende tilltaga; hundratals familjer störtas ärligen i elände blott genom detta ”sällskapsnöje”, och likväl har sällskapslifvet ingenting bättre att bjuda på än femtiotvå kort och den behagliga retningen, som begäret att vinna penningar erbjuder. Vi lefva, påstå vi, i upplysningens tidehvarf — så hafva alla tidehvarf förut påstått om sig — men vi äro ej nog upplyste för att kunna utfinna något sällskapsnöje, som motsvarar det att försöka sin lycka på spel: ett nöje, som hvarken bevisar bildning eller

upplysning, utan endast ett begär att på ”anständigt” sätt vinna penningar. Så störtas mången menniskas lycka och med den en hel serie af lugn och glädje i grafven, utan att någon tänker derpå, utan att någon söker ens att hejda det andefattiga sällskapsnöjets kringgripande kräfta.

I de större städerna är spelet ett systematiskt inrättadt näringsfång, och i de mindre härmar man så godt man kan exemplet, förledande, emedan det behöfs så oändligen litet för att på detta sätt få vara med i bättre sällskap, och lockande för ungdomen, som gör sig en ära af att så intimt, nämligen plånbok mot plånbok, få förena sig med dem, som äro öfver dem i ålder och yttre anseende, då det ej kan ske hjerta mot hjerta. Det är likväl ett närmande och dessutom så retande, då vinstbegäret förenar sig med begäret efter anseende. Man vill så gerna säga: jag spelar med den och den, liksom man fordom sade: jag var vän med den och den. Upplöser man likväl begreppet, skulle det heta: den och den ansedde mannen nedlåter sig att vilja preja mig på penningar och jag högmodas öfver att vara offret. Detta är i det närmaste sanningen, huru man än vill öfverskyla saken med att det brukas så, med förlägenheten om ämnen för samtal och nöjen i sällskapslifvet. Spelpassionenvittnar, huru man än uttyder det, om en tomhet i hjernans eller hjertats kamrar, en tomhet, som ofta nog finnes hos lärda menniskor, men aldrig hos goda, ett behof att herbergera den husville anden i spelpassionens baracker, då passionerna uppbränt hjertat, staden der han skulle bo.

Jung omtalar i sina skrifter ett spöke, en fördömd ande, som uppenbarade sig, och då han läste i en bok, genombrände bladen med sina glödande fingrar. Det finnes många sådana fördömda andar, som bränna allt hvad de vidröra, och bland dem är spelaren den farligaste, den lömskaste, den förste vännen och den förste fienden, som hånar sitt offer. Detta är spelaren sådan han är då han gjort detta sällskapsnöje till ett handtverk, då han systematiskt insnärjer sina offer, suger från dem hjertblodet och skrattar åt deras döds-vridningar eller deras fäders förbannelser.

Georg Åkerlind hade lemnat akademien och gått in i ett verk i Stockholm. Det var en kraftig och skön yngling, ren och oförderfvad när han kom dit; men han hade ett öfverspändt lynne, ett begär att utmärka sig, som brände på hans hjerta som en tärande eld. Ett sådant lynne utbildar sig lätt hos ynglingar, som snart och genom ett godt hufvud arbetat sig ur fattigdom och betryck, som se att synkretsen vidgar sig och tro att alla svårigheter på en gång äro öfver vunna; de störta då framåt och kasta utränningen till en hel framtids väf; de skola glädja sina föräldrar och göra lycka, ej för sin egen, utan för deras skull.

Så åtminstone tänkte Georg. Han arbetade natt och dag för att kunna visa sin gamle far, att han till trots för sin fattigdom skulle gå långt på ärans och lyckans bana.

Bland sina vänner räknade han äfven en ung baron Wilde. Det var en yngling med bildning, men han kände ej denna hjertats innerlighet, utan hvilken vänskap ej kan vara till. Men den unga baronens far var en inflytelserik man, och Georg trodde att han med tiden skulle kunna påräkna den gamle baronens beskydd och rekommendation. Då en yngling kommit att tro på rekommendationens allmakt, är han redan med ena foten inom oduglighetens område och kommersnart helt och hållet ditin. Han tappar i och med detsamma ledtråden till egen duglighet och egen förmåga, då han griper efter rekommendationernas sköra tråd; han upphör att arbeta för sig sjelf, då han fikar efter de högas ynnest och faller gradvis i hänseende till sin inre menniska, om också yttre makt försöker att rycka honom uppåt på nådens häftyg.

För detta landshöfdingen Wilde var en vördnadsbjudande figur. Då man såg hans hvita hår, hans höga panna, hans fina leende och hans stolta gång, skulle man tro att han åldrats med ära och att intet tryckte den gamle gubbens samvete. Det var likväl icke så; han hade i sin ungdom varit en roué och hade på ålderdomen bibehållit något ungdomligt både i sitt utseende, sitt sätt att vara och sina seder; men passionerna slockna småningom, den ena efter den andra, och blott snikenheten återstår slutligen hos gubben; snålheten är den sista af menniskans passioner. Dock hos den gamle baronen hade denna antagit en vackrare färg, den visade sig som spelpassion, en kallelse för sällskapsnöjet i en form, som skulle inbringa penningar för en man, som i nära femtio år öfvat sig att blanda kort och blanda bort dem. Han emottog Georg på det mest förbindliga sätt, och snart hade ynglingen den tvetydiga hedern att spela med en förnäm man, en man som kunde göra hans lycka. Georgs kassa var ej stark,

men han lyckades likväl att genom oafbrutet arbete förtjena så mycket, att han kunde honorera sina hedersskulder hos baronen. Likväl kommo de verkliga skulderna småningom att blifva efter; han lät leda sig af sin så kallade vän och hans far, och förskingrade penningar, som man anförtrott honom.

Vi kunna, utan att nästan behöfva borttaga en bokstaf, upprepa många ynglingars öde, som lefvat och slutat på samma sätt som Georg.

En höstafton smög sig en yngling nedåt Skeppsbron med ett knyte under armen; han var klädd i matrosdrägt och steg ombord på ett skepp. Om natten lättade skeppet ankar och flög med utbredda segel utåt hafvet,

Andra dagen derefter saknades Georg i sitt verk,och några dagar derefter visste hela Stockholm att han rymt, sedan han förskingrat en betydlig summa penningar. I aftonsällskapet hos för detta landshöfdingen omtalade man händelsen; man fäste knapt någon uppmärksamhet dervid. -Gamle baronen blott omtalade att han för sin sons skull sett unga Åkerlind i sitt hus, att han ämnat göra något för honom, men att han låtit bedraga sig af en ovärdig: en yngling som rymde för skuld och ej kunde honorera sina förbindelser. ”Han lärer ha sin far i lifvet”, yttrade slutligen baronen; ”jag skulle gerna vilja veta hvar han bor.” Händelsen var nämligen, att Georg gifvit baronen skuldsedlar på flere större belopp, som liqvid för spelskulder, likväl utan att utsätta det i sedlarne. Baronen satte sig derföre dagen derpå ned och skref ett bref till komminister Åkerlind i Witomta, bifogande afskrift af ett par skuldsedlar. Han beklagade den stackars fadren och sade, att han så mycket snarare hoppades liqvid af komministern, som dessa penningar voro lemnade Georg för att rädda honom från ännu svårare olyckor än en snart förbigående nödvändighet att hålla sig undan. Baronen försäkrade, att han omfattat Georg med en faderlig ömhet och att hans son, som ansett Georg som en bror, nu djupt sörjde en väns olycka.

Ett fint smålöje spelade på baronens ansigte, då han med sin stora karniolring förseglade ett bref, som skulle kasta förtviflan och sorg på en oskyldig gubbes hufvud och störta en hel familj i förderfvet; men han smålog ändå, ty det var slugt gjordt och baronen gladde sig alltid, då han öfverlistade någon. Då tyckte han sig liksom vara segrare på slagfältet, och han visste ej att han nu besegrat en obeväpnad, ett gråhårigt barn, som ej visste hvad svek var och ej hade några vapen deremot. Men vissa menniskor glädja sig dock åt segern, huru lätt vunnen den också är, glädja sig åt att bedraga äfven den oförberedde och liksom yfvas öfver sig sjelfve, när de kunna gifva sitt tomma hjerta en segerbulletin om ett nattligt anfall på en slumrande vän.Pastor Åkerlind skulle, som författningarne påbjuda, aflägsna sig från valstället, eller, som det blef, valplatsen, der hans sent tända hopp skulle tillintetgöras; han reste bort om lördagen före valdagen.

Sjelfva valdagen samlade sig allmogen mangrant, men det var tyst, den ene liksom blygdes att se på den andre, han fruktade förebråelser från alla håll; ty en hvar för sig trodde sig ensam nödgas öfvergifva sin gamle pastor och rösta på en alldeles okänd person, magister Tatterqvist, just han, som hade predikat sämst, och som med sin djupa vördnad för det höga, älskade herrskapet på Helleby gjort sig misstänkt hos bönderna. Det är nämligen en beklaglig sanning, att svenska bonden i allmänhet tror sig stå i opposition mot allt hvad herre heter och således ofta nog gör de så kallade bättre orätt. Felet ligger likväl endast hos de bättre — de mera upplyste, som gjort så litet för bondens upplysning, som tyckts med vilja vid alla tillfällen hålla honom i ett andligt beroende och nätt och jemt unna honom sin kristendom och ”en enfaldig tro”. Man har länge stridt för den satsen, att bonden ej behöfver kunskaper, att de skulle skada honom och Gud vet hvad; men säkert är att ett högre mått af kunskap bland allmogen, fastän den nödgade ”de bättre” att äfven stiga i bildning, för att kunna bibehålla sin höjd, skulle göra bonden rättvisare mot herreklassen och småningom utplåna detta nationalhat, som råder emellan bondtröjan och herrefracken. Man har invändt, att om bönderna finge större bildning, skulle de alla blifva advokater; men tillåt mig fråga, för hvem skulle de advocera, då alla hade ett högre mått af bildning än det närvarande? Det är endast så länge några få höja sig öfver många, som dessa få blifva de öfriges advokater och som sådana ofta nog skadliga; men gif massan bildning och den behöfver inga målsmän, den försvarar sig sjelf. Orsaken till hatet ligger således hos herreklassen sjelf, den har glömt, att en vapenlös fiende är lömskare och farligare än den beväpnade, att en oupplyst massa, som saknar kunskapernas svärd, förgiftar sina pilar, liksom den svage vilden gör, då han anfaller elefanten.

Valet gick för sig och magister Tatterqvist fickde flesta rösterna, så mycket hade landssekreterarens och patrons förenade hot åvägabragt.

Måndagsafton kom pastor Åkerlind åter hem, men ingen sprang emot honom; de få bönder han mötte togo af vägen, om de kunde, eller passerade förbi honom tigande och dystra. Gubben förstod att han ej var den lycklige. Der hemma kommo hans hustru och dotter mot honom på gården; men redan deras min tillkännagaf, att de ej hade något godt att förkunna.

”Jag vet allt”, sade gubben och smålog, då han steg ur vagnen; ”jag är det jag är, men ske Guds vilje; för det skall du, mor, icke se så ledsen ut; Gud ske lof, det går ingen nöd åt oss!”

Hans hustru och Lotta fingo liksom nytt lif, ty begge hade fruktat, att pappa skulle taga illa vid sig, men, Gud ske lof, han tog det kallt, och nu var sorgen öfver, fastän frun nog gerna önskat sig att få bo i prostgården och få stor tionde, som den fick; liksom Lotta redan räknat ut, huru trefligt hon skulle göra i den lilla, förfallna syrénhäcken, som fans vid prostgården. Alla hade bygt sina luftslott och för alla hade de ramlat, men då icke pappa sörjde, så sörjde också ingen annan.

”Gud ske lof, att det gick så lätt öfver för pappa”, sade gumman till sin dotter, då komministern gått ner i sitt rum; ”jag fruktade verkligen, ty pappa gjorde sig så säker, och så har han, allt sedan baronen dog, ej varit som förut, han har tagit allting så häftigt och så svårt, så att, Gud vet, om ej stackars pappa tog sin knäck den dagen, han stängde sig inne och gret

— det har han aldrig gjort det jag mins, fastän mången sorg gått öfver oss.”

Om aftonen satt pastorn inne hos sin familj. Han var ej glad, ty att han ej fått mer än 7 röster i en församling, der han lefvat och verkat i nära trettio år, der han läst välsignelsen vid så mången bröllopshögtid, invigt så många till Kristi medarfvingar i dopet och tröstat så mången på dödsbädden, och der han väntat att finna kärlek för så mycken kärlek han bevisat, det gjorde honom ondt. Han fann att han bedragit sig, och han satt och uppgjorde inom sig en redogörelse för sin lefnad och sin lära; det är få som

Guvernanten. 3kunna göra den såsom han. Men han var likväl ej nöjd med sig; ty att felet låg hos någon annan än honom sjelf, det föll honom ej in.

Då kom der ett bref med ett stort adligt sigill. Solen höll på att gå ner och gubben gick derföre ut på trappan, för att läsa brefvet, ty der var ljusare än derinne, der en mängd blommor och mors hemväfda gardintyg skymde för dagen. Han bröt brefvet och läste.

”Det är besynnerligt att pappa icke kommer in igen, han sitter derute på trappan och förkyler sig i qvälldaggen”, sade pastorskan; ”gå ut, Lotta.”

Då Lotta kom ut, satt hennes far ännu som om han läst, men hans ansigte var så blekt och blicken så stillastående. Lotta närmade sig till honom och sade:

”Pappa måste gå in, ty det blir kallt, pappa förkyler sig.”

Då vände den gamle sina ögon mot flickan, de hade ett så underligt, så glasaktigt utseende, att den stackars flickan ryggade tillbaka.

”Ja så, det är du?” frågade han, liksom han vaknat ur en djup dröm; ”ja så, det är du, Lotta?”

”Ja, min far, det är jag.”

”Hjelp mig in, Lotta, jag är så matt; hjelp mig!” upprepade han med häftighet, ”du ser ju att jag ej kan stiga upp.”

Utom sig af förskräckelse, lyfte hon sin far under armarne, och nu gick den arma gubben in till sin hustru. Äfven hon blef förskräckt öfver hans utseende, han tycktes vara till hälften död, och skyndsamt bäddade gumman omhängsängen och tvingade sin man att lägga sig.

”Jag skall koka fläderté åt dig”, sade gumman, ”du har bestämdt förkylt dig — ack, Herre Gud, förlåt mig, att jag

blott denna gången glömde att se efter dig! — du är alltid så slurfvig med helsan, det kan aldrig gå väl på det sättet.”

Gubben lät handtera sig som om han varit utan medvetande, och det var äfven sant till en del; hans själs fogningar hade redan brustit, och den satt somfogelungen och bräckte på skalet, för att snart komma ut.

”Huru mycket silfver ega vi?” frågade han ändtligen, riktande blicken på gläsdörrarne till deras lilla silfverskåp.

”Hvarföre frågar du så?” invände gumman, bekymrad för hans förstånd.

”Det skall säljas, ty vi få ej vara skyldiga en sådan skuld, en ädel menniska skall ej lida för oss”, yttrade komministern.

Gumman betraktade honom tvekande.

”Hvad menar du, Åkerlind?”

”Jo, se der, läs brefvet”, återtog han; ”du skall ändå en gång veta det.”

Gumman satte sig att läsa; men så besynnerlig är menniskan, ej ett anletsdrag förändrades under läsningen; hennes hela själ var riktad på mannen, och blott en liten del af hennes känsla var qvar för sonen.

”Det är således förbi med Georg”, yttrade hon endast och lade bort brefvet; ”stackars, stackars pappa! Allt”, fortfor hon, ”går mot dig; men vår tröst är, när faran är som störst, så är hjelpen närmast, vi veta, att vår förlossare lefver, och då vi lida, är han nära oss och borttager sorgen.”

”Ja”, sade gubben, ”jag vet att han är nära mig, att han snart skall hjelpa mig.”

”Ja, trösta dig vid det”, yttrade gumman; ”vi skola sälja silfret och betala den skulden; men var lugn som jag, min gode gubbe, jag skall läsa Guds ord för dig i natt.”

Och den goda hustrun läste Guds ord hela natten för sin man, som låg tigande i sängen, med händerna sammanknäpta till bön; mot morgonen blef han svagare och gumman upphörde att läsa. Då hon nalkades honom, för att höra hvad han ville, hörde hon

honom läsa en tyst bön för sig sjelf och namnet Wilde sväfvade ofta från hans läppar. Han bad Gud för sin sons förförare, för sin egen mördare; han var bedragen in i det sista ögonblicket och spilde sin sista bön på en ovärdig. Klockan var fyra och solen stack in i

rummet, då tyckte gumman att han på en gång blefså lugn; Lotta stack sitt lockiga hufvud inom dörren, hennes röda ögon vittnade att hon gråtit.

”Tyst! pappa sofver”, hviskade gumman, och sakta på tå smög sig flickan in i rummet; men solen upplyste snart hela den lilla kammaren och kastade sina skarpa strålar på den sofvande gubbens stilla drag; men han sof ändå, den jordiska solen hade för honom förlorat sin glans.

”Gud, min Gud! pappa är död!” ropade gumman, och krampaktigt slöto mor och dotter hvarandra i sina armar.

*

VI.

Guvernanten.

”Jag har låtit mig berätta”, yttrade rådinnan dagen derpå till sin man, ”att den gamle komministern är död, och att deras liderlige son satt dem i skulder, så att de äro mycket fattiga.”

”Ja-så”, svarade rådet och fortfor att läsa tidningarne.

”Vet du hvad”, fortsatte frun, ”vi talade här om dagen om anskaffandet af en guvernant åt barnen; man säger, att

komministerns dotter skall vara skicklig i språken och —”

”Ja-så”, sade rådet.

”Och om du tycker som jag, så kunde vi taga henne i huset, det vore en himmelriks välgerning mot flickan och kunde äfven gagna oss; ty, som sagdt är, hon är skicklig i språken, emedan gubben i lifstiden pluggat i henne en hel hop; och fastän hon naturligtvis ej kan ha något savoir vivre, så kunde hon dock undervisa barnen.”

”Å ja, gör som du vill”, svarade rådet, som tycktes liksom förtretad; ”galeasen Fredrik Sofi har gjort haveri”, fortfor han; ”men Täkkling, som för den, är ett nöt, och förstår sig visst inte på att begagna sig af tillfället till redarens fördel.” så lugn; Lotta stack sitt lockiga hufvud inom dörren, hennes röda ögon vittnade att hon gråtit.

”Tyst! pappa sofver”, hviskade gumman, och sakta på tå smög sig flickan in i rummet; men solen upplyste snart hela den lilla kammaren och kastade sina skarpa strålar på den sofvande gubbens stilla drag; men han sof ändå, den jordiska solen hade för honom förlorat sin glans.

”Gud, min Gud! pappa är död!” ropade gumman, och krampaktigt slöto mor och dotter hvarandra i sina armar.

*

VI.

Guvernanten.

”Jag har låtit mig berätta”, yttrade rådinnan dagen derpå till sin man, ”att den gamle komministern är död, och att deras liderlige son satt dem i skulder, så att de äro mycket fattiga.”

”Ja-så”, svarade rådet och fortfor att läsa tidningarne.

”Vet du hvad”, fortsatte frun, ”vi talade här om dagen om anskaffandet af en guvernant åt barnen; man säger, att komministerns dotter skall vara skicklig i språken och —”

”Ja-så”, sade rådet.

”Och om du tycker som jag, så kunde vi taga henne i huset, det vore en himmelriks välgerning mot flickan och kunde äfven gagna oss; ty, som sagdt är, hon är skicklig i språken, emedan gubben i lifstiden pluggat i henne en hel hop; och fastän hon naturligtvis ej kan ha något savoir vivre, så kunde hon dock undervisa barnen.”

”Å ja, gör som du vill”, svarade rådet, som tycktes liksom förtretad; ”galeasen Fredrik Sofi har gjort haveri”, fortfor han; ”men Täkkling, som för den, är ett nöt, och förstår sig visst inte på att begagna sig af tillfället till redarens fördel.””Han måtte väl”, sade frun, ”förstå sin sak.”

”Ja, att styra en skuta”, återtog rådet, ”att segla vägen fram och akta sig för klippor och blindskär, men att göra haveri, förstår han inte; ser du, han skall gå ed på allt hvad som är skadadt och förstördt, och för allt, på hvilket han och besättningen svärja, får redaren ersättning af assuradörerna; nu uppger han troligen allt riktigt och har ej fävettet i sig att gömma undan en hop, som fölle mig till godo.”

”Å jo, var du lugn, lille Knööl”, sade frun tröstande, ”med Guds hjelp förstår han nog ditt bästa.” ”Ja, Gud gifve han gjorde det”, yttrade kommerserådet, ”men han har alltid varit dum af sig och ärlig se’n som ett spän.”

”Vi taga således komministerns dotter till oss?” frågade frun och rådet jakade.

Man började således underhandlingarne, som be-drefvos genom inspektörens fru: det hette, att lilla Charlotte skulle bemötas som en vän i huset, som en anförvandt till rådinnan; hon skulle få ledighet att arbeta åt sig sjelf och sin mor, och blott då och då öfva de söta barnen i fransyska, rita och litet musik; deremot skulle hon få femtio riksdaler och dessutom julklappar och marknadspenningar, och, med ett ord, få lefva ett lyckligt lif på Helleby.

Lotta tog' saken i öfvervägande, femtio riksdaler var i hennes ögon en outtömlig skatt. Helleby var henne så kärt,

och dessutom skulle hon då vara så nära sin stackars mor, som skulle bo i en liten undan-tagsstuga på hemmanet. Lotta antog således tillbudet, och icke långt efter fadrens begrafning flyttade hon till kommerserådets.

Den svarta klädningen klädde väl den blomstrande flickan, och rådinnan fann snart, att Lotta, fastän hon icke kunde ega det fina savoir vivre, som hennes egna döttrar i egenskap af hennes döttrar i sig sjelfva måste ega, så var det dock tydligt, att sjelfva Mimi förlorade på jemförelsen med sin guvernant, och detta oaktadt hela verlden sade, att Mimi hade ärft sin mors hela älskvärdhet och nobla utseende. Mamsell Åkerlindråkade således genast att stöta rådinnan, och snart var det ej mera fråga om det kärvänliga bemötandet eller den ömma slägtskapen; man började helt enkelt behandla Lotta som en annan domestik; ty det var hon likväl, huru man än betraktar saken: man höll sig en piga, som diskade tallrikarne, och en guvernant, som uppfostrade barnen. Det finnes många menniskor, som tro sig med penningar kunna bringa allt i nivå, en pigas skicklighet i sitt yrke i parallel med en upp-fostrarinnas mödor för barnens bildning, och som låta läkaren sköta sin helsa på samma vilkor, som drängen sköter hästarne. Man gör likväl ganska litet afseende på sina barns bildning och sitt eget lif, då man vill göra barnläraren och läkaren till handtverkare, i stället att göra dem till sina vänner, då man endast med kontanter afbördar sig sin skuld till personer, som borde betalas med vänskap och hjertlighet. Sådana menniskor veta hvarken hvad en barnvän eller lärare är, ej heller hvad det vill säga att ega en deltagande vän vid sin sjuksäng; de äro personer, som på runstycket kunna bestämma värdet af sina barns dygd och sitt eget lif.

Kommerserådet var i anseende till sättet af hans uppkomst och arten af den ära, han påräknat och vunnit, just en sådan man; om någon med egen lifs-fara räddat honom ur en isvak eller ryckt hans barn från lågorna, hade han ganska säkert kontant betalt den gjorda tjensten; men hade hans räddare sedan kommit i nöd och begärt en liten hjelp, blott ett handtag i olyckan, då hade kommerserådet bestämdt dragit sin hand tillbaka och svarat: våra affärer äro uppgjorda; den tjenst ni gjort mig har jag kontant och genast honorerat, och nu ha vi ej med hvarandra vidare att skaffa. Kommerserådets vänskap berodde på plånboken och hans tacksamhet kom alltid från plånboken; att någotdera rörde något, som låg inom, anade han icke.

Lotta var flitig, det var omöjligt att med skäl klaga öfver henne, en mera blygsam, mera god och tillika nyttig flicka kunde man omöjligen få i huset. Visst sprungo både Mimi och Amy med sina små berättelser till sin mor, men alla voro af den halt, attsjelfva rådinnan icke kunde tänka något ondt, om hon äfven yttrade att hon gjorde det. En liten scen kunde dock ej undvikas.

”Vet mamma”, kom Mimi en vacker dag till sin mor, med andan på tungspetsen, och berättade: ”vet mamma, mamsell Åkerlind ligger på knä hvar morgon och läser långa rader med böner.”

Det var en svår anklagelse, fastän både rådet och rådinnan oupphörligen präntade i sina barn, att man måste vara religiös, en lära, som oreligiöst folk merendels äro allra flitigast att predika; det är en lefnads-regel, ett bruk, som skall inläras, liksom man lär sig dansa eller spela fortepiano, men något mer bör det ej få blifva, det urartar då till pietism och hindrar barnen att komma fram i verlden, att göra lycka, o. 5. v., med ett ord, rådinnan ville att barnen skulle vara religiösa, men så der lagom. Att guvernanten låg på knä och bad i enrum — ty Mimi hade observerat saken genom dörrspringan, när hon en morgon stod för att lyssna hvad mamsell företog sig i sin enslighet — gick likväl för långt; ty det skedde i enslighet och var således ett svärmeri, då det ej blef synbart för verlden. Svärmande flickor duga ej till guvernanter, menade rådinnan, ty en sådan bör hafva hållning och förstånd, men alldeles icke en öfverdrifven religiositet, som kunde förderfva flickornas skick och göra dem surmulna. *

Rådinnan beslöt således att sjelf utforska mamsell Åkerlinds förehafvande och tillsade derföre sina döttrar att gifva henne underrättelse, när mamsell nästa gång låg på knä och bad; det var således säkert, att flickorna på det strängaste observerade sin guvernant, och redan påföljande morgon kommo de begge och berättade sin mor, att mamsell Åkerlind nu som bäst höll på att bedja.

Genast steg rådinnan upp och befalde barnen blifva qvar der de voro; rådinnan smög sig ensam till mamsellens kammardörr och hörde ganska riktigt att hon bad, och såg genom dörrspringan att hon låg på knä. Sakta öppnade frun dörren och stod inom ett ögonblick framför den förlägna flickan, som hastigt reste sig upp från sin

knäböjande ställning.”Hon skall ej blifva förskräckt, min lilla mamsell”, yttrade frun; ”det är rätt vackert af henne, att hon är religiös — brukar hon bedja på knä hvarje morgon?” ”Ja, fru kommerserådinna, och om qvällarne också.” ”Ja-så, rätt intressant; har hon lärt det der hemma hos sina föräldrar?”

”Ja.”

Åh ja, det kan passa i ett komministershus på landet; men vet hon, min goda mamsell, hos folk af qvalitet brukas ej sådant, det är pietisteri.”

”Jag vet ej”, stammade Lotta förlägen, ”jag vet ej hur det brukas; men jag vet, att jag blir lättare om hjertat, då jag beder.”

”Ja så, hon har någon tyngd på hjertat? Stackars barn! det är rätt beklagligt; för öfrigt kan jag ej förstå hvad det kan vara, som så plågar henne; hon är på ett godt ställe, har både föda och ganska vackra kläder efter sitt stånd, och både jag och kommerserådet bemöta henne så delikat som möjligt. Öfver barnen har hon intet att klaga, mera oskuldsfulla och lättledda barn kan man ej tänka sig, och dessutom hafva de en så lätt fattningsgåfva, att hon, min goda mamsell, i det hela hvarken kan klaga öfver dem eller oss, och in summa att hon ej har något, som bör tynga hennes hjerta.”

”Min gamla mor!” sade Lotta, till hälften gråtande af rörelse och sårad sjelf känsla; ”jag ber för min stackars mor.”

”Ja så, det är rätt vackert; men det kan hon göra i sitt hjerta och icke föregå barnen med ett sådant exempel; ty hon kan väl sjelf finna, att det ej passar sig för ett bildadt fruntimmer att ligga på knä och bedja, utom i kyrkan, der man för brukets skull måste luta sig framåt, liksom man fölle på knä. Man bör vara religiös och frukta Gud, men på ett anständigt och brukligt sätt skall jag säga henne, lilla mamsell. Jag ser derför hellre, att hon hvarje dag läser högt för oss ur en andaktsbok, jag vill sjelf vara närvarande; det kan vara nyttigt för folkets skull, som hos oss ser sann gudsfruktan, sådana sammankomster ser jag gerna. Men att som en nunna ligga på knä j[ensligheten och bedja, är opassande, det är pietisterisom jag redan en gång sagt, och om hon vill vara qvar i vårt bröd, så får hon upphöra med det der; om hon vill fortfara, kan hon flytta hem till sin mamma och äta hennes bröd, blott hennes böner ersätta kostnaden för hennes vivre.”

Efter denna lexa gick kommerserådinnan och Lotta brast i gråt. Det var hårdt, det var grymt, att ej få bedja till Gud, så som hon lärt det hemma hos sina föräldrar; den morgonbönen och den aftonbönen hade så underbart stärkt hennes betryckta själ, men hon vågade ej mera följa den gamla seden; ty med den befattning hon nu innehade, kunde hon understödja sin mor, då hon utan den måste blifva en tyngd i modershemmet.

Emellertid företog man hädanefter att hvarje eftermiddag efter kaffet läsa en betraktelse ur en andaktsbok; rådinnan satt der uppmärksam på hvarje min, som röjde sig på Lottas ansigte, och gjorde sina anmärkningar vid hennes deklamation, rättade och förmanade sina döttrar och afbröt beständigt läsningen med egna, fromma betraktelser, vid hvilka hon sällan underlät att framställa sig och kommerserådet som ett par Kristi troshjeltar, hvilka i lära och lefverne upp-fylde en sann kristens pligter. Flickorna halfsofvo och gäspade emellanåt, men höllo handen för munnen, emedan eljes frun strax kom med en afhandling om sättet att gäspa anständigt.

Rådet, som äfvenväl för folkets skull var närvarande, satt i en stor länstol och sof sin lilla middagslur; han tillslöt dock, som frun påstod, ögonen blott för att med desto större uppmärksamhet inhemta de heliga orden.

*

VII.

Den första kärleken.

Fruns uppmärksamhet på allt hvad Lotta företog sig och sade tilltog med hvarje dag och blef alltmer som jag

redan en gång sagt, och om hon vill vara qvar i vårt bröd, så får hon upphöra med det der; om hon vill fortfara, kan hon flytta hem till sin mamma och äta hennes bröd, blott hennes böner ersätta kostnaden för hennes vivre.”

Efter denna lexa gick kommerserådinnan och Lotta brast i gråt. Det var hårdt, det var grymt, att ej få bedja till Gud, så som hon lärt det hemma hos sina föräldrar; den morgonbönen och den aftonbönen hade så underbart stärkt hennes betryckta själ, men hon vågade ej mera följa den gamla seden; ty med den befattning hon nu innehade, kunde hon understödja sin mor, då hon utan den måste blifva en tyngd i modershemmet.

Emellertid företog man hädanefter att hvarje eftermiddag efter kaffet läsa en betraktelse ur en andaktsbok; rådinnan satt der uppmärksam på hvarje min, som röjde sig på Lottas ansigte, och gjorde sina anmärkningar vid hennes deklamation, rättade och förmanade sina döttrar och afbröt beständigt läsningen med egna, fromma betraktelser, vid hvilka hon sällan underlät att framställa sig och kommerserådet som ett par Kristi troshjeltar, hvilka i lära och lefverne upp-fylde en sann kristens pligter. Flickorna halfsofvo och gäspade emellanåt, men höllo handen för munnen, emedan eljes frun strax kom med en afhandling om sättet att gäspa anständigt.

Rådet, som äfvenväl för folkets skull var närvarande, satt i en stor länstol och sof sin lilla middagslur; han tillslöt dock, som frun påstod, ögonen blott för att med desto större uppmärksamhet inhemta de heliga orden.

*

VII.

Den första kärleken.

Fruns uppmärksamhet på allt hvad Lotta företog sig och sade tilltog med hvarje dag och blef alltmeroch mer tryckande. Rådinnan tycktes bära något på hjertat, något bittert, som gaf sig luft mot guvernanten, visst icke i några häftigare utbrott, utan blott på bildadt manér i stickord och någonting frånstötande i sätt att vara. Lotta sökte genom uppmärksamhet, genom en undfallande flathet att besegra fruns onda lynne, hon försökte till och med samma kur, som David använde på Saul, spelade för frun alla hennes favoritstycken, men med lika liten framgång som den smorde gudsmannen, ty rådinnan var förstockad i sitt hjerta. På detta sätt försvann småningom det sista grandet af flickans ungdomsglädje, hon blef småningom en dyster, trånande varelse, som ansåg sig ensam i den stora, rörliga verlden, som såg menniskorna strömma förbi sig, än gruppera sig, än åter skingra sig, men alla flögo förbi, liksom hon suttit och betraktat dem i en camera obscura, de sprungo spårlöst öfver taflan, och intet öga rigtades på henne, ingen tanke fäste sig vid henne, der hon satt undangömd. Denna ställning utbildar småningom en varietet af karaktär, som man kunde kalla för guvernantlynnet; den förorsakar en sjukdom i hjertat, som yttrar sig i hvarje handling och hvarje ord; det är en bitterhet, som liksom ett gift växer till inom den förskjutnas bröst och som gör henne ännu mera förskjuten, ännu mera tillbakasatt, än hon förut varit.

Detta lynne hos guvernanter, som gjort dem till ämne för så många löjliga målningar och kostat dem så många bittra ögonblick, härflyter från känslan af beroende och ensamhet och den aldrig underlåtna pligten att göra anmärkningar på elevernas sätt att vara och yttre skick. Detta gör gamla guvernanter ganska svåra i umgänget; de ega med sig, hvarhelst de gå, en slagruta, med hvilken de taga reda på om blott en enda droppa opassande inflyter uti personers gång, tal och sätt att uttrycka sig; de hafva, genom sin vana att spänna uppmärksamheten på sina lärjungar, fått ett fint öra för allt taktlöst och allt ostämdt, de rycka till liksom de fått en elektrisk stöt, då de se en opassande åtbörd eller höra ett mindre väl afvägdt ord; det plågar dem, och sällan kunna de underlåta att med en bitande anmärkning såra den, som trampatpå den ömtåligaste delen af deras vanor, helst de anse hvarje sådant fel som en förolämpning äfven mot den öfvergifna, den ensamma qvinnan, som fått sig det korset pålagdt att uppfostra barnungar till fröknar oeh mamseller, och följa dem från och med konsten att sy med efterstyng ända till konsten att förtjena en makes kärlek.

Lärarekallet är ljuft — detta är en sanning; men icke då läraren måste rätta sig efter föräldrarnes nycker, föräldrarnes dårskaper och fel. Lemna guvernanten att uppfostra barn utan föräldrar, utan förut fattade meningar

om ståndsskilnader och värden, låt henne vårda de späda blommorna så, som hennes eget hjerta förestafvar, och det är gifvet, att hon skulle känna sig fri och lycklig, och göra barnen till fria och lyckliga menniskor.

Detta lynne började äfven utveckla sig hos Lotta, den sextonåriga flickan, som blifvit nedböjd till jorden genom det anständiga klandrets och de milda stickordens sirockovind.

Då vreden störtar öfver oss som en orkan, träffar den blott det yttre af vårt hjerta, men ”gnatet”, det lämpliga smågrälet tränger ditin som en ökenvind och uttorkar det i dess innersta kamrar.

Man förlåter lätt en menniska, som brusar upp och på en gång uttömmer sin vredes skålar, ty snart efter blir det åter solsken, sedan stormen rasat ut, och hela förlusten består blott i en och annan sönder-springande illusion, hvilken vi lika snart ersätta med en ny, som vi insätta en ny ruta i stället för en sön-derblåst; men då ilskan kommer som en smygande pestvind och går tyst och försåtligt öfver vårt hjertas blomstergård, då vi blott känna varma pustar kringsvepa oss och likväl se blomma efter blomma luta ned sitt hufvud och dö; då fatta vi hat till den saktmodige plågoanden, som, liksom den romerske tyrannen, låter oss dö, så att vi känna att vi dö; vi fatta hat till hela slägtet, som föredrager det smygande giftet framför det ärliga.

Lotta var således på vägen att blifva en menni-skohaterska, och som vanligt sökte hon utom verklighetens gräns det hon ej trodde fans derinom; honblef med ett ord romanesk eller åtminstone hvad man i dagligt tal menar dermed.

Inom den krets, der hon lefde, fans intet som hon älskade, intet som intresserade henne engång, hon sökte det således utom sin krets och famlade efter skuggbilder, fastän hon visste att de voro det; men hon älskade dem så mycket, att hon Öfverallt fruktade att i deras ställe stöta på verkligheter.

Lotta kom ej att tänka på, att frun kunde afundas henne skönhet och ungdom, och likväl var det så; hon kunde ännu mindre ana, att frun hade sina ögon spända på guvernanten och sjelfva kommerserådet; det enda hon märkte var, att denne med hvarje dag blef mera förekommande och faderlig mot henne. Frun hade sina egna tankar om den faderligheten.

En vacker dag, då frun var borta hos en grannfru på ”visit”, kom kommerserådet in i Lottas rum; det var en ära, som aldrig förr händt henne.

”Jag har”, yttrade rådet, som, i parentes sagdt, var nyrakad och klädd i sin finaste bonjour, med ett nytt grönt vattradt band i knapphålet, ”jag har hört min hustru så ofta tala om mamsell Charlottes vackra blommor, att jag just hade lust att se dem, och derföre gick jag hit.”

”Herr kommerserådet är alltid välkommen”, sade Lotta, mycket förlägen öfver det oväntade besöket, som afbröt hennes läsning af en Lafontainsk roman.

”Verkligen, min goda mamsell, är jag verkligen välkommen?” yttrade kommerserådet och antog den mest vänliga min i verlden; — ”ni är fattig, min goda mamsell”, yttrade kommerserådet efter en stunds tystnad.

”Icke jag, herr kommerseråd, ty jag är ung och frisk; men min gamla mor är fattig, ty hon är numera sjuklig och svag.”

o ”Ja, det var det jag ville säga”, återtog kommerserådet; ”er fru mor är sjuklig och svag; om jag kunde göra något för henne, så vore det min glädje.”

”Jag tackar er, herr kommerseråd.”

”Åh, inte att tacka för; då man har en så söt och god dotter, bör man ej lida nöd, och jag lofvar er, alt er mor ej skall göra det, så sant jag heterKnööl, blott med ett förbehåll, min bästa mamsell, blott med ett förbehåll.”

”Hvilket?” frågade flickan uppmärksamt.

”Jo, ser ni, mitt goda barn, ni känner min hustrus lynne; hon är en rar hustru, ett verkligt exemplar för alla husmödrar, men ni vet, att hon har några svagheter. Man måste ha öfverseende med hennes svagheter, förstår ni,

och framför allt icke stöta sig med henne — hon är en ädel hustru, en god maka och mor; men — men man måste allt akta sig att ej stöta mot henne — hennes fördomar, och derföre, ser mamsell, är det ett förbehåll jag måste göra.” — (Paus.)

”Hvad är det herr kommerserådet befaller?” frågade Lotta, då tystnaden blef något för lång.

”Befaller — nej visst ej befaller, nej långt derifrån. Jag vill hjelpa er mor och ni sjelf skall få allt hvad ni önskar — jag har (nu drog han en papplåda ur fickan) just nu fått hem detta garnityret från Stockholm och skänker det till er till en början. — Nå, min bästa mamsell, krusa icke; ni har så mycket besvär med mina barn — ni, ni — men, med ett ord, ni skall få allt hvad ni önskar — och ni vet, min goda mamsell Lotta, att jag Gud ske lof har råd och lägenhet till äfven större uppoffringar. Men — men ni får ej nämna derom för min hustru — hon har sina egenheter, sina nycker; både ni och jag kunde hafva olägenhet deraf.”

”Nej, herr kommerseråd, det kan jag ej lofva”, yttrade flickan. ”Har jag kunnat gagna barnen, så vill jag ha belöningen af far och mor gemensamt eller också ingen. Jag har dessutom ej gjort mera än jag bort.”

”Vill ni icke en gång taga emot garnityret?” frågade rådet något förlägen; ”det är äkta och med ganska sköna stenar uti.”

”Jo, om jag får tacka kommerserådinnan, liksom jag tackar er, herr kommerseråd.”

”Är ni befängd, mamsell Lotta”, yttrade rådet vredgad; ”men”, tilläde han med mildare stämma, ”förstå mig rätt, bästa mamsell, förstå mig rätt och skjut ej er lycka ifrån er, den erbjudes er icke mera.” ”Nej, herr kommerseråd”, svarade guvernantenoch reste sig upp, med harmen tecknad på det glödande ansigtet; ”jag hvarken förstår eller vill förstå er, och det enda jag kan lofva, är att ej omtala detta samtal för er fru — låt mig vara ensam, herr kommerseråd.”

”Jaså, ni hotar, min bästa mamsell! ni tror då kanske att jag förgapat mig i edra behag — nej, min lilla vän, jag kom hit som en far och uppriktig hjel-pare, ni må uttyda det och förvränga det huru ni vill — jag skall gå, men kom ihåg, mamsell, att ni stött hela er framtid ifrån er — farväl!” Och nu gick kommerserådet sin väg och Lotta kastade sig ner på soffan och gret.

Hvarföre äro ej menniskorna så ädla som de afmålas här i boken? äro då alla sådana teckningar blotta fantasier? — så frågade hon sig sjelf och satt ensam i sin kammare, då kommerserådinnan kom hem och med sina skarpa ögon liksom frågade om något förefallit.

Hvarken kommerserådet eller Lotta anade likväl huru långt kommerserådinnan utsträckt spionsystemet; det var en riktig organiserad inqvisition, väggarne på Helleby hade öron, och innan rådinnan lade sig, hade hon ungefär innehållet af hela samtalet mellan sin man och Lotta. Kommerserådinnans lynne mot guvernanten var också dagen derpå alldeles förändradt, och hon blott smålog försmädligt, när hennes älskade man kom in. Då vandrade hennes ögon från honom till mamsellen och från henne åter till rådet; men hon märkte ingenting annat, än att guvernanten liksom fick ett drag af harm, då rådet talade, och att denne såg något flat och dito förargad ut.

Det hade också verkligen varit ett oväntadt slag för kommerserådet, han hade blifvit så van att segra öfver alla betänkligheter genom penningar, att han nästan ansåg hela äfventyret som en dröm. Han kunde likväl ej fatta hat till guvernanten, utan han endast beklagade hennes enfaldighet och hoppades att tiden skulle göra henne förnuftigare.

* Undantagsstugan cch lilla Trianon.

Komminister Åkerlinds enka bodde nu i sin lilla undantagsbygnad på Witomta stomhemman. Det var en bortgömd envåningsbygnad, rödmålad med hvita fönsterposter och små rutor. Derinne var så snyggt och så smånätt, i synnerhet i förstugukammaren, ett litet rum fullt af blommor liksom det varit ett orangeri. Der bodde ma bonne, som hon alltid kallades allt ifrån baron Stålskölds föräldrars tid. Det var en god och älskvärd gumma, den beskedliga ma bonne, ett gammalt franskt fruntimmer. Detta var allt hvad man kände om hennes lefnad. Ma bonne hade flyttat till fru Åkerlind i stället att flytta tillsammans med de öfriga pensionärerna på Helleby, som

kommerserådet låtit inpacka i ett par tomma dagkarlsstugor på egorna. Ma bonne kunde ej trifvas der, hon ville ha sitt rum för sig och kom således snart öfverens med Lottas mor, att dela hennes enslighet och lefva af den lilla pension, baronens far anslagit åt henne.

Det fans väl knapt tvenne menniskor, som voro hvarandra så olika som de begge gummorna, men också få som höllo så hjertligt af hvarandra. Gumman Åkerlind var en rättfram och glad menniska, men utan egentlig bildning. Hon hade väl fylt sitt lefnadsmå! att lyckliggöra en fattig komminister på landet; men skulle slagit sig illa ut, om hon varit placerad i andra än de enkla förhållanden, hennes ställning som prest-hustru hade med sig. Hon fann ett verkligt nöje uti att hafva tusende små bekymmer, som tillhöra en flitig husmoder, men hon njöt också af en mängd saker, som ej skulle väckt uppmärksamhet hos en annan. Huru glad var ej gumman, då randningen i ett tyg tog sig väl ut eller om ljusstöpet lyckades; också underlät hon aldrig att skratta rätt hjertligt, då hon stöpte ljus, på det att de skulle brinna klarare. Hon var för öfrigt temligen skråckfull, hade underliga idéer i många ting, iakttog en mängd försigtighetsregler som andra anse alldeles onödiga, och förstod sig till och mednågot på sympatikurer. Hon var, med ett ord, sådan som hennes inskränkta erfarenhet och ett lifligt naturligt förstånd gjort henne. Hon var hvarken mer eller mindre än en god och beskedlig gumma utan anspråk, men också utan högre njutningar än ögonblickets och dem som kunde erbjuda sig inom den trånga kretsen af hennes känslor.

Ma bonne hade ännu på ålderdomen detta fina sätt att vara och den egna gången af tankar och känslor, som hela lifvet igenom förråder följderna af en fm bildning och vana vid sällskapslifvet. Man skulle sagt, att hon förde sig som en drottning, ty äfven hennes kärlek hade stämpeln af ett nedlåtande, om ej den goda gummans öga uttryckt så mycket deltagande, så mycken tillgifvenhet, att man fann att hon den största delen af sin lefnad hade vistats bland folket och blott i sin barndom och ungdom hade varit aflägsnad derifrån. Ma bonnes kammare var, så liten den var, ett tempel, der smakens och bildningens ande tagit sig rum; anordningen af blommorna, af spegeln, de få böckerna och sängen med sitt rosiga omhänge var prydlig och nätt; det såg ut som en rik och förnäm dam blott för ro skull satt sig ner i en liten koja och var en slags efterhärmning af den tiden, då Ludvig XVI gick klädd som mjölnare, Marie Antoinette som bondhustru och grefven af Artois som skolmästare

i den lilla fantastiska byn vid Trianon. Ma bonne hade också skäl att älska denna nätta, denna utsirade enfald, som hon ännu på ålderdomen sökte att bibehålla i sitt rum.

Marie Charlotte de Ferron, enka efter trädgårdsmästaren Jean de Ferron, så stod ma bonne antecknad i Witomta kyrkbok, född år 1766, enka 1794. Det var allt, det var den korta berättelsen om ett lif, fullt af vexlingar. Huru mycket skulle ej en kyrkbok med alla sina namn och alla sina årtal säga, och huru mycket säger den ej redan! På den ena raden står födelsedagen antecknad, på den andra bröllopsdagen och på den tredje dödsdagen, och mellan dem ligga tusende händelser, floder af tårar och några droppar af ren glädje.

Mademoiselle de Perrin var en tid Marie Antoi-nettes kammarjungfru, en skön flicka med smak och bildning, som mången afton läste högt för sin drottning och som fick följa henne Öfverallt, då Frankrikes sköna herskarinna ville glömma etikettens tvång och den bullrande hufvudstaden, flydde ut till lilla Trianon, en anläggning som stod i samma förhållande till Versailles, som en blyg ängblomma står till den klippta buxbomshäcken: natur bredvid konsten. Lilla Trianon var Marie Antoinettes favoritställe, det var en villa, nätt och smakfull, värdig en drottning, men likväl landtlig; det var en tillflyktsort för barnasinnet, som lyste fram i den sköna drottningens alla handlingar, der först fann hon sig fri och glad och kunde andas ut — kejsarbarnet! Det var herr de Ferron, öfver-trädgårdsmästaren vid Versailles, som anlagt parkerna vid Trianon; det var anläggningar, värdiga en le Notres efterträdare; men i en annan stil än den gamle klassikern i trädgårdskonsten. Le Notres gjorde allt regelmässigt, införde en slags arkitektur af växande massor, af snörräta trädrader, af klippta häckar och jemna löfhvalf. De Ferron deremot skapade Trianons park efter naturen, men efter en skön natur: här lät han trädmassorna höja sig, der åter utbredde sig en liten slätt, här kastade han ett tempel mellan träden och der åter blott några afbrutna pelare, ett slags ruin, öfverväxt med buskar och gräs. Der midt i parken bygdes slottet, omgifvet af träd och med de smakfullaste rum, praktfulla, om man så vill, men ej i den vanliga stilen. Der fans intet till öfverlopps, allt var prydligt, lätt, behagligt för ögat och beqvämt. Men åskorna sammandrogo sig öfver

det kungliga parets hufvuden, de började redan bullra på afstånd, folket knotade, och dess vrede vände sig i synnerhet mot Marie Antoinette, som blott hade ett fel, att vara förmäld med en viljelös konung och sjelf ega vilja, och en dygd, att vara ett godt barn, oförsigtigt och lätt bedraget.

Det var en skön Juniafton 1791. Drottningen promenerade i parken vid Trianon. Hon var sorgsen och gick, endast åtföljd af mademoiselle de Perrin, genom de krokiga gångarne i parken. Man nalkades Floras tempel, ett skönt lusthus, som låg på en kulle

Guvernanten. 4vid en liten konstgjord insjö, som, delad i en mängd vikar, sköt in genom parken. Der stannade drottningen och betraktade ett par svanor, som långsamt seglade i den lilla sjön: ett par makar, som simmade på vattenspegeln. Ändtligen gick hon in i templet och satte sig vid fotställningen af Floras bild, som stod i vestibulen, och betraktade uppmärksamt ett konstgjordt vattenfall, som stcfrtade ner från en klippa i sjön.

”Perrin”, sade hon slutligen, ”det förefaller mig ibland, som detta vattenfall snart skulle stanna, blommorna här omkring mig vissna och mitt lilla eden härjas af en fiendtlig makt.”

”Ers Majestät”, svarade den glada kammartärnan, ”är sorgsen; Ers Majestät tänker på olyckor för framtiden, och jag tänker på intet sådant. Framtiden är ljus för den som hoppas.”

”Du är ett barn, Perrin”, yttrade Marie Antoinette, ”och du är ej drottning af Frankrike. — Du beror af dig sjelf, du får, om du vill, roa dig, vara glad eller sörja och gråta; och ingen gör mera än i ena fallet deltager i din glädje och beklagar din smärta. —” ”Ers Majestät bör allra minst”, invände mademoiselle Perrin, ”anse mig lyckligare i detta fall, då Ers Majestäts glädje och sorger delas af tusende. Mina kanske af en eller två.”

”Ja, af dig, trogna själ!” yttrade drottningen, ”ja, af dig har jag deltagande att vänta; men tusendes deltagande är ej nog för en drottning. Hon måste ega millioners kärlek eller också tryckes hon af millioners hat. Det är ej nog för henne att älskas af sin omgifning, hon måste vara älskad af tusende, som hon aldrig sett, som aldrig sett henne, som blott känna henne genom ryktet, som bilda sin opinion om konungen och drottningen blott efter hörsagor, tro på nidvisor som på det heliga evangelium — — ack, mitt barn, du vet ej hvad du säger.”

Mademoiselle Perrin slog ned ögonen, drottningens ansigte blossade af nyväckt harm och Maria Teresias dotter talade passionens språk. Hon var, ej drottning, utan endast en svag, lidande qvinna.

”Du finner sanningen, den grufliga sanningen af mina ord”, sade drottningen; ”du slår ned ögonen.Ja, det är sant, jag skulle vara lycklig om jag vore en fattig borgares hustru, om min gemål, den ädle Ludvig, icke vore konung, då vore vi begge lyckliga. Jag kände ej då kabalen, såg ej och behöfde ej se det fina, men starka nät, man kastar öfver oss. Det åt-drages småningom allt hårdare och hårdare, tills vi krossas och konungablodet utsipprar ur hvarje maska. Du rodnar, flicka! Jag tror att du gråter? Gör icke det, Perrin. Vi tillhöra ej oss sjelfva, utan historien och folket — men — men hvarföre skola vi försona hvad andra brutit — det är fasligt att tänka derpå, men det synes mig som om alla brott, alla uselheter, som ligga de forna kungarne till last, skulle hämnas på Ludvigs oskyldiga hufvud. Vi firade för ett år sedan en försonings-, en jemlikhetsfest. Ludvig och jag fälde tårar af rörelse och glädje, då vi hörde folkets jubel och sågo alla dessa massor, som böljade omkring oss med kärleksdruckna blickar — men det dröjde ej länge, förr än de gamla spökena åter stego upp, liksom skuggor efter de oskyldigt dömde, de i glömskan försmäktande offren för en öfvermodig hof-adels och fräcka mätressers hämd, de komma nu och kräfva rättvisa — af hvem? — af en ädel furste, som älskar sitt folk, och af en furstinna, som blef fransyska i samma ögonblick hon beträdde Frankrikes jord. Och ändå kallar man mig österrikiskan, fastän jag är en fransmans gemål och moder till en fransk prins.”

”Ers Majestätl” afbröt mademoiselle Perrin drottningens monolog; ty hon tycktes hafva glömt att någon var närvarande. Det var ett ögonblick då smärtan bröt dammarne och rusade öfver. Drottningen hade ej varit hemma.

Marie Antoinette kastade en hastig blick på sin kammarjungfru. ”Ja, du har rätt”, yttrade hon, ”det höfves ej en drottning att klaga — vi skola afbryta detta ämne.

”Det är en skön afton, allt synes så lugnt, svanorna ,segla så fredligt der borta på sjöns spegel — om de af ödet

kastas ut på det vida hafvet, der vågorna gå skyhöga, skulle de omkomma. Det är deras lycka att en liten dam är hela deras verld — juträngre, desto bättre, der är alltid lugn i den gömda viken, men alltid storm på öppna hafvet.

”Nå, Perrin”, afbröt drottningen sin betraktelse, som var en dyning efter den föregångna stormen, ”nå, Perrin — jag har märkt att du på några dagar haft något på hjertat, det är något du vill bedja mig om. Misstager jag mig?”

”Nej, Ers Majestät!” sade flickan och en pionrod-nad bredde sig öfver hennes vackra drag; ”jag har något pä hjertat, som jag måste upptäcka för Ers Majestät.”

”Hvad då?” frågade drottningen och såg småleende och forskande på flickan; ”du rodnar, min goda Perrin, det är väl kärlek, om jag ser rätt på din nedslagna blick och dina färgade kinder; stackars flicka, som varit så länge vid ett hof och ändå rodnar, men lycklig du som kan rodna.”

”Ja!” hviskade flickan nästan ohörbart.

”Hvad sade du?” frågade drottningen; ”det måtte varit ja, ty ett nej hade du troligen uttalat högre; nå, hvem är den lycklige?”

”Öfverträdgårdsmästaren herr de Ferron har anhållit om min hand.”

”Jag må säga”, yttrade hennes herskarinna, ”att de Ferron tjenar mig alltför väl; han är ålagd att samla alla blommor han kan, men det går nästan för långt, då han vill stjäla dem ur min egen boudoir; det är egennyttigt af de Ferron. Jaså, min goda Perrin, jag måste väl rätta mig efter hans vilja, om du ej har något deremot.”

”Nej, Ers Majestät, de Ferron är en ädel menniska och jag älskar honom.”

”Ja, och en ganska vacker karl, den der Ferron”, yttrade drottningen småskrattande; ”fastän du ser naturligtvis ej på hans utseende, du är en klok flicka, som blott värderar hans hjerta; du är en liten filosof, du har låtit Jean Jacques bilda dig till ett ideal; men, min goda flicka, jag vill ej sätta mig emot er förening; jag är dömd att mista mina vänner, antingen genom folkets hat eller folkets kärlek — från mig gå de dock alla.”

”Ers Majestät, det vill ej jag”, sade flickan, rördaf den plötsliga förändringen af drottningens min och hennes ord; ”jag vill ej skilja mig från Ers Majestät.” ”Jo, du måste, goda Perrin; du blir maka och mor — nå rodna icke, det är något ädelt att vara maka och mor; du skall ej omgifva mig, du skall ej tjena en drottning, ty du kan ej älska henne sedan du har barn att leka med der hemma; du kan blott hålla af henne, beklaga henne, ej mera; ty naturen, min flicka, går före pligten, och huru du än härmade kärlek, skulle alltid ditt hjerta längta hem till din man och dina små. Nej, farväl, Perrin, kom ihåg din drottning som en vän.” Marie Antoinette drog handsken af den hvita handen, som hon räckte sin tärna och som denna knäböjande kysste — då föll en tår på drottningens hand.

”Tack, Perrin”, sade den höga martyren, ”tack för den droppen, den helade mycket, en tår af en trogen tjenare är motgift mot en hel bägare gift från mina fiender.”

Så berättade ma bonne framför kakelugnsbrasan i sin lilla kammare på Witomta stomhemman, och med den goda fru Åkerlind till åhörarinna, sin skilsmessa från den olyckliga furstinnan. Det var naturligt att gumman Åkerlind allt emellanåt interfolierade med frågor, om till exempel handsken, som drottningen bar vid tillfället, om hvilken drägt hon nyttjade på Trianon och på Versailles och i Louvren och ma bonne fick hela långa vinterqvällarne berätta alla dessa tusende småsaker: en konungafamiljs sätt att lefva, som har något så lockande för dem, som äro långt utom deras krets. Den goda pastorskan, som någon gång vid afhörandet af de blodiga scenerna i revolutionens drama, till och med glömde att sjelf sila upp mjölken efter sin enda ko (en förrättning som eljes ansågs vara högst maktpåliggande, emedan den var en vana från barndomen, en ärfd sed efter hennes mor och noga iakttagen af henne sjelf), satt gerna inne hos ma bonne och afhörde hennes sagor; ty hon kunde ej uppfatta saken i annat än detaljer och hade ej begrepp om historiens sammanhängighet. Det enda hon fann, var att fransmännen voro dåligt folk, som kunde halshugga en kung och en drottning, och att det aldrig kunde gå demväl, alldeles som hon hört omtalas en person i stället för ett helt folk, för ögonblicket missledt af nedriga menniskor, som, slugare än massan, kastat sig upp på dess nacke och gisslade den med sin blodiga jernglaf-ven, ända tills folket såg sig bedraget och afkastade den grymma bördan och trampade den i stoftet.

Senare delen af ma bonnes öden voro sorgliga.

Hon blef förenad med sin blomsterälskande man och skulle lefvat lycklig, om icke tidens stormar äfven sträckt sig till det nätta landthus de bebodde vid slutet af parken; der var så fredligt eljes, men politikens skrän nådde äfven dit. Den kungliga familjen arresterades. Nu var det ute med allt hopp, all glädje för hennes skyddslingar. De nya vandalerne hemsökte det lilla oskyldiga Trianon, man väntade att se ett slott fullt af underjordiska rum och dolda vinklar för brott och vällust, men man fann endast några sköna kabinetter, några öppna salar och vestibuler, der fönsterna, bildade af klart kristallglas, upptäckte hvarje vinkel för dem som vandrade utanför. Ännu bodde "medborgaren" Ferron qvar på sin lilla possession; man tycktes hafva glömt honom under det att man härjade hans eden; och hans hustru skänkte honom en gosse.

Men det oaktadt var glädjen borta; beständigt kommo nya skaror af hufvudstadens pöbel ut till Versailles och sprungo skrikande af öfvermod och vildhet genom de ödsliga rummen, under det att truppafdel-ningar af samma hopar sorlade kring lilla Trianon och slogo sönder alla konststycken som funnos der. Floras tempel, som blifvit fru de Ferron, eller, som hon nu kallades, "medborgarinnan" Ferron, så kärt som det ställe, der hon sist hörde sin drottning utgjuta sin klagan, var förstördt. Vid den runda trappan, som ledde utåt sjön, lågo några sfinxer, stumma vittnen till den forna glädjen och den flydda friden; en rasande hop af qvinnor, af "dames de la halle", som de kallade sig sjelfva, kommo en dag rusande dit ut, fingo se de underliga bilderna, som hade qvinnohufvuden och en lejonkropp. "Det är afbildningar af hofdamer, af Marie Antoinettes qvinnofölje", ropade de och slogo sönder marmorbilderna med stenar och klubbor. Det är nästan obegripligt huru förvillelsen kan sprida sig tillalla folkklasser vid en sådan brytning mellan gammalt och nytt, det är en brytning mellan lif och död, under hvilken den sjuke yrar. Bland dessa yrans foster var äfven, att man förändrade Ludvig den fjortondes marmorbild till en krigsgud; man högg bort lagerkransen på konungabildens panna och satte i stället dit en fri-hetsmössa af sten, slog kommandostafven ur hans hand och satte ett spjut dit i stället, och nu skref det nya Frankrike under bilden af Ludvig den fjortonde, revolutionens grundläggare, den minst frihetsälskande regent de egt, han, som invigt bastiljen med sina let-tres de cachet — under denna bild satte man den stolta inskriften: "Mars fran§ais, protecteur de la li-berté du monde"; en löjlighet, om man så tycker, men ett symtom att Frankrike vid den tiden låg i själtåget, fastän det sedan botades genom åderlåtningar, ett uttryck, som terroristerna så gerna nyttjade om sina blodbad, och som gaf hjelp, likväl icke i den mening de togo infallet.

En tid efter, sedan Marie Antoinette hade offrat sitt lif under guillotinen, var det en dödsstilla natt i parken, som stod der vissnad och sörjande. Fru de Ferron låg sjuk af sorg öfver den grufliga scenen, hon hade upplefvat, och hennes barn kastade sig oroligt och qvidande af och an i sin vagga; ljusen brunno och herr de Ferron satt om natten och läste för sin hustru ur en andaktsbok, den enda sysselsättning, som ännu egde något lockande för de arma makarne, som förlorat allt och hvarje ögonblick väntade att uppsökas och offras för sin trohet mot sin drottning. Då bullrade det plötsligt på porten och herr de Ferron sprang upp, dödsblek, från sin stol.

"Det gäller oss", sade han till sin hustru; "det gäller mig och kanske dig. Hvem skall vårda barnet?"

Man hörde fördubblade slag på porten och mannen kastade en blick mellan gardinen, han såg då en trupp folk utanför huset och märkte, att man ville med våld öppna porten. Då smög han bort till sin hustru, som till hälften hade upprest sig och som stirrade med förvillade blickar framför sig.

"Farväl!" hviskade han, "farväl, Marie, jag går till döden, jag igenkänner mina mördare." Han tryckteen kyss på sin hustrus stumma läppar och en på hennes panna, som var höljd af kall svett; derefter tog han upp barnet, som gret, och slöt det i sina armar

— han sade intet, men gret öfver barnet. Slagen på porten ökade sig, dörrarne kunde springa upp och mördarhopen störta in till hans hustru och barn, och nu lade han sin gosse i vaggan och skyndade ner be-slutsam. Han öppnade porten.

"Är medborgaren Ferron hemma?" frågade man honom.

"Ja, här är jag", svarade han djerft, "hvad viljen I?"

”Åh, det skall du nog få se!” yttrade en rå stämma bredvid honom; ”kom med, se så, gå!”

Nu gick hopen derifrån och släpade de Ferron med sig; samma natt ställdes han inför revolutionstri-bunalet, anklagad såsom kontrarevolutionär, och dömdes till guillotinen. Klockan tio den andra förmiddagen föll hans hufvud.

Vid samma tid öppnade fru de Ferron ögonen ur en lång och pinsam vanmakt och blickade omkring sig, liksom fasorna under den förflutna natten endast varit en dröm; gardinerna voro nere och den mulna himmelen utanför kastade sparsamt ljus dit in; hennes gosse var tyst, han sof, den lille. Med outsäglig möda kröp hon upp ur sängen och lyfte på gardinen, en gråhvit dager strömmade in i det ödsliga rummet. Hon betraktade sitt barn; det hade fragga kring munnen, hon skulle aftorka den: barnet var kallt, hennes lille gosse hade somnat för evigt. Då klarnade på en gång nattens händelser för henne; hon hade hittills ansett dem för en elak feberdröm, men nu blef det klart att allt var sant — utan man och utan barnr det var en tanke, som grep henne om hjertat och sammanpressade det. Naturen är en god moder, hon låter sitt barn slumra in, när det lider, sjelfva smärtan spänner själens strängar, icke så, att de springa af, utan blott så, att de slappas, att tonen sjunker, att den dör bort och det tystnar inom själens strängaspel; ödet hade med blodiga fingrar spelat derpå, men ändå var ej någon fiber sönderryckt, utan endast slappare, och fru de Ferron föll åter i en välgörande dvala.

Det var redan afton, då hon åter vaknade; alltvar tyst som förut, men ett ljus var upptändt och tvenne män sutto bredvid hennes säng. Den ene var en äldre herre af ett vördnadsbjudande yttre; det var ett ansigte, till hvilket man strax fattade förtroende, ett af dessa som tala, fastän munnen tiger, tröstar och hugsvalar med blicken, med det sorgsna leendet bättre än med något ord. Den sjuka såg på honom länge, utan att säga ett ord, hon sökte att reda sina tankars kaos, det var länge innan det lyckades.

”Hvem är ni? frågade hon slutligen, ”har ni något bud från min man?”

”Ja”, sade främlingen, ”det har jag; i sin sista stund skref han ett bref till mig från sitt fängelse och bad mig dra försorg om hans maka och barn.”

”Han är då död?” frågade den sjuka.

”Ja, min fru, han är offrad.”

”Ja så”, återtog den olyckliga hustrun, nästan utan att med en min tillkännagifva hvarken fasa eller sorg. ”Han har då följt sin lille gosse, de äro begge hos Gud.” Det var något oförklarligt lugnt i dessa ord, det var utmattningens lugn.

”Jag är skyldig er några upplysningar”, yttrade främlingen. ”Jag är utländing, är från Sverige, ett af-lägset, nordiskt land. Jag är egendomsegare och har gjort er mans bekantskap, för att af honom få planen till några parkanläggningar der hemma — detta gjorde, att han vände sig till mig och bad om hjelp. Denne andre herre är en läkare; jag har frågat honom, om ni kan fördraga en resa, och han säger att ni kan det, att det skall göra er godt att få lemna mördarkulan och fly långt härifrån.”

”Härifrån”, upprepade den sjukå, liksom för att bättre fästa tanken på sig; ”härifrån, åh ja, hvarföre inte? men barnet, hvem begrafver mitt barn? gif mig mitt barn, jag vill värma det, vill kyssa lif i det igen.” Läkaren lemnade henne barnet, hon smekte det, liksom det lefvat, och smålog.

”Du kom således från denna verlden, utan att offras under guillotinen”, sade hon ändtligen; ”ja, herre! jag vill resa, blott barnet får ro i grafven; hvad är ert namn?”

”Baron Stålsköld”, svarade denne, som icke varnågon annan än fadren till den siste fideikommissarien på Helleby, en gubbe, som nästan hela sin lefnad var på resor. ”Jag har hustru och barn der hemma”, tilläde han, ”ni skall bli en medlem af vår familj; lyckan skall åter blomstra upp för er.”

”Skall hon?” frågade fru de Ferron och skakade på hufvudet under ett smärtsamt leende.

Åtta dagar derefter var baronen på resan till hemmet, i sällskap med den arma enkan; ett miniatyrporträtt af sin

man och en hårlock af sitt barn var det enda hon förde med sig, och så kom ma bonne till Helleby.

”Men det var väl svårt för frun”, frågade kom-ministerskan, sedan hon hört denna berättelse, ”det var väl svårt att lära sig svenskan i början? frun tyckte väl att det var underligt här i Sverige och kallt se’n?”

På detta sätt afsvalade alltid fru Åkerlind, visserligen utan att veta det, men likväl säkert, sin väns sydländska hetta, och den djupa känsla, som genomfor henne, då hon berättade sina öden.

Så lefde de begge gummorna förnöjda tillsammans; ma bonne i sitt ”lilla Trianon”, den lilla förstugukam-maren med sina blomsterkrukor och sin lilla spegel, och pastorskan i sitt lilla Witomta, på andra sidan förstugan, der till och med salig Åkerlinds bokskåp stod qvar med sina böcker, som regelmässigt hvarje lördag afdammades, och silfverskåpet, tomt på silfver, i motsvarande vrån. När dagens sysslor voro slutade, gick pastorskan hvad hon kallade ”midtöfver”, det vill säga, midt öfver den lilla förstugan, in till ma bonne, som mest sysselsatte- sig med läsning i några franska böcker, som hon läst hundrade gånger förut, men som hon aldrig tröttnade att läsa om. Då tittade alltid den goda pastorskan försigtigt in genom dörren, ty hon bemötte ma bonne med en blandning af kärlek och vördnad — helt säkert vördnad för olyckan —, och frågade:

”Får man lof stiga in?”

Då slog ma bonne upp sina ögon, smålog förbindligt, tillslöt boken och sade suckande:

”Je suis seule ici avec mes livres et mes souve-nirs!” ett uttryck, som hon så länge nyttjat och så ofta öfversatt för sin värdinna, att hon förstod det, och nu på en stund tog plats derinne, för att göra både böcker och minnen onödiga. Då och då, men ej ofta, kom Lotta hem på besök; då var det glädje både i det ”lilla Witomta” och ”midtöfver”, i det ”lilla Trianon”; då slogo sig alltid de två gummorna i hop om flickan, som här måste ögonblickligt ombyta språk, emedan ma bonne vid dessa sällsynta tillfällen blott talade franska. Pastorskan fick väl hela långa stunder sitta der och höra ma bonnes och sin dotters abrakadabra, utan att förstå en stafvelse, men hon fördrog det lätt, ty det var hennes dotter, som talade så väl franska, hon hade sjelf burit henne vid sitt bröst och gladde sig åt alla de kuriösa ord hon hörde. Merendels hade Lotta med sig någon ny, fransk bok åt ma bonne, en proviant, för hvilken hon var innerligt tacksam. Så var Lotta alltid en hjertans välkommen gäst på ”Witomta Stom”, men hon fick ej länge vara der, utan när hon pratat några timmar med de goda gummorna, skyndade hon åter derifrån.

Frun på Helleby underlät aldrig, då hon kom hem, att fråga henne, hur pastorskan mådde, en artighet, hvartill hon ansåg sig böra nedsänka sig, och sedan fråga:

”Nå, hvad gör den der gamla fransyskan, hon, ma bonne?”

”Hon läser vanligen”, sade Lotta.

”Läser! det är ett påhäng för hennes mor; det är besynnerligt, att en sådan der menniska ej har annat att göra än läsa — och vore ej Knööl så god som han är, fick hon nog lära sig annat.”

Detta var likväl en osanning mot herr Knööl; ty ma bonnes pension hörde till godset och måste gå ut, om herr Knööl ville eller ej.Informatorn,

Har ni någonsin sett en sorts uppfostringsmaskiner, som flyttas från det ena till det andra stället och beständigt tröska på bara halmen, ett slag af flyttbara tröskverk, som kallas informatorer? Det finnes nämligen ett species sådana, som i hela sin lefnad förblifva informatorer, gå svartklädda från topp till tå och med åtdragen halsduk i sällskap, och der hemma på sitt rum i en grå rock, på sidorna prydd med en mängd bläckstreck och någon gång försedd med hål på arm-bågarne samt alltid gistnad i armsömmen, just i armhålan. Ett sådant flyttbart uppfostringsverk kallas magister och är bland män detsamma som gamla guvernanter bland fruntimmer: krukväxter, som knutit sig i växten.

Man måste erkänna, att en sådan magister vanligen är det löjligaste och tillika förargligaste i Guds skapelse; han är en ”kinkblåsa”, som i en månad kan smågnata på en piga, som ej krusat banden på hans nattkappa (sådana

herrar nyttja alltid nattkappor), som kan göra hela alnslånga serier af anmärkningar öfver en lapp på stöfveln, som skomakaren gjort för stor eller för liten, o. s. v. Hans rum har det mest tråkiga utseende: böcker, klädda i gråpappersrockar, stå på hyllan; det är nämligen magisterns sed att aldrig tåla se ett snyggt band bart, utan han nöjer sig med att veta, att det finnes ett sådant under gråpapperet; vidare ligger en linial på bordet, på hvilken magistern präntat: ”Vänd mig om, skall du få se en underlig ting”; och om någon råkar att vända på linialen, får han till magisterns outsägliga glädje, som alltid utbryter i ett skallande skratt, läsa:

Du var en narr, som på mig såg,

Lägg mig återkom jag låg.

Denna inskription på linialen är snart sagdt den enda tillstymmelse af qvickhet, som finnes i magisterns rum.

Vidare står i vrån vid kakelugnen en liten öfver-spunnen butelj, innehållande blanksmörja, och hvilkenmagistern kallar sin ”svartalP, och ändtligen i fönstret i solskenet en annan, dock likväl oöfverspunnen butelj af grönbrunt eller blågrönt glas, öfver hvars hals man ser ett glas vara hvälfdt: det är hvad magistern kallar ”ljusalfen” och är hva4 pigan kallar ”karaffen”, det vill säga en butelj vatten. Om vintrarne är fönstret väl igenklistradt och står merendels fullt af vatten, som magistern nyttjar till den matematiska taflans rentvättning och således anser som en Guds välsignelse der det står; om somrarne står der ett par spruckna tefat i samma fönster, innehållande en svart smörja, bestående af sågspån, dam och döda flugor, som magistern tillsammans kallar för fluggift, och precis två gånger i veckan blöter upp med litet vatten.

På ena väggen ser man ett söndrigt lakan, under hvilket magisterns plagg gömma sig, liksom blygdes de för dagens ljus, och midt under matematiska taflan, med sin vidhängande harfot och sina kritbitar, står magisterns vade mecum, en skälskinnskoffert med rundt lock, som han haft med sig i skolan, på gymnasium och slutligen äfven i Upsala, der han vistats i sexton terminer förrän han slutligen tog kondition.

Magistern är sjelf lång och mager, så der mellan fyrtiofem och femtio år gammal, ty äldre vill han aldrig blifva; hans ansigte uttrycker lärdom och ett visst drag af sjelfförtroende och snarstickenhet. Bland alla varelser älskar han mest katten och gamla hushållerskan, samt hatar mest fänrikar och hundar, emedan de begge ej äro artiga mot honom. Magistern har så till vida rätt, att han sällan träffade en fänrik, som ej på ett eller annat manér gjorde spektakel med honom, och sällan kom i sällskap med någon hund, som ej beluktade hans smala extremiteter och murrade åt den inbitna svafvellukten, som magisterns kläder antagit under hans disciplars små huskurer. En sådan magister är vissa år qvar på hvarje ställe, ända till dess gossarne kunna grammatikan och svenska historien, samt äro någorlunda hela om händerna och torra om näsan.

Så vid lag är magisterns lärdomsförråd slut och hans principal rekommenderar honom ifrån sig till någon annan, som har pojkar eller flickor, hvilka skolam

lära sig historia eller geografi grundligen. Då packar magistern sin garderob i skälskinnskofferten, får ut det återstående på sin lön, äter en liten frukostrisp och afreser på en bondkärra med träfjädrar, klädd i sin reskappa, ett gammal inventarium af frisade, med fem hopsydda kragar, och på hvilken malen, oaktadt magisterns flitiga piskning och borstning, gjort åtskilliga skador, som hafva en aflägsen likhet med fläcken Plato i månen, med sin stora krater. När han kommer fram på det nya stället, är han första qvällen högst intressant och berättar händelser från sin studenttid och sitt kamratskap med flere af våra utmärktare vetenskapsmän samt är mild och god mot barnen, för att locka dem till sig. Han till och med har något konfekt i västfickorna, som han samlat på några begraf-ningar under flera års lopp, och med hvilken han nu trakterar ”sina unga vänner”, som han par preference kallar ungarne den första qvällen. Andra dagen är magisterns sätt redan något annorlunda; ty nu äro både ljusalfen och svartalfen på sina ställen, han börjar nu att imponera på pigan genom att visa henne sitt byxsäcksur och ett halft dussin matskedar af alla formater, med inskriptioner, dels angående honom sjelf, dels med namnet på någon smed som fått dem för öfversmide, och på hvilkens auktion magistern inropat skeden. Vidare får hon veta att han kallas herr magister, och alltid skall hafva ett ”spänteträd” och en ”spingknif” på kakelugnen, för att kunna tända på om det slocknar.

Af detta slags menniskor var magister Drseggel, som en afton, så der mot hösttiden, kom till Helleby enligt kommerserådets reqvisition. Man hade nämligen hört att damerna borde kunna engelska, och emedan mamsell Åkerlind ej kunde detta språk, förskref man magister Drseggel, som var "slängd" i engelskan och som hade lärt det af en infödd engelsman från Irland. Man kunde väl knappast höra något otäckare än magisterns bredengelska, som man dels befarade att få midt i fysionomien, dels hvaraf man fruktade att magistern skulle sätta några stafvelser i halsen och qväf-vas. Mången har "satt ihjäl sig" med en fläskbit, som onekligen är mycket mjukare än många engelska ord,i synnerhet då de uttalas af en sådan språkkarl som magister Draeggel.

Han var i ordets hela bemärkelse språkkarl, och kunde både döda och lefvande tungomål. En sådan karl är ett exemplar af den nu nästan utgångna stereotypupplagan af lärde, som fordom predikade, att man skulle lära språken för språkens skull och bråkade sin hjerna med grammatikor utan ända.

Magistern talade beständigt om språkens genius, emedan han hade genomgräft dess kadaver, der det ligger skrinlagdt i lexika och grammatikor; men språkens anda, det lefvande, det karakteristiska, det, om man så får säga, personliga hos ett språk, fattade han aldrig, lika litet huru nära ett folks historia är förknippad med dess tungomål och framstegen af dess bildning representerad genom förenklingar i språket.

Bland motsägelser här i verlden är också den, att tvenne varelser, som tillsammans dela olyckan, i synnerhet fångenskapen, aldrig äro ense; tvenne foglar i en bur hugga hvarandra beständigt, tvenne möss i en råttfälla slåss på lif och död, och tvenne fångar i samma fängelse äro sällan vänner, utan förbittra hvarandras lif med ovänskap och bitterhet. Det är beklagligen ofta samma förhållande mellan gamla informatorer och guvernanter; ju tråkigare, ju mera fängslade af sitt herrskaps nycker de finna sig, desto ifrigare äro de sysselsatta med att plåga hvarandra och smågnab-bas; om hvad, veta de ej så noga sjelfva, men gräla skola de.

Lotta hade ej ännu känt bojan trycka nog hårdt, för att vilja gräla med magister Draeggel; men magistern deremot hade knapt sett guvernantens blomstrande figur, förr än han förargade sig in i själen och föresatte sig att hålla henne på distans; ty han misstänkte öfvermåttan sådana nippertippor att vilja drifva spektakel med hans värda person, och hade dessutom i sina goda tjugu år legat i delo med guvernanter, allt sedan den första, en viss mamsell Zippzig af tysk ex-traktion, men som jag för öfrigt ej känner mer än till namnet, gifvit honom en stor korg och sagt honom mycken "försmädelse". Med den korgen var det också afgjordt, att magistern för hela lifvet fattade ett an-ständigt ungkarlshat till qvinnokönet i gemen oeh guvernanter i synnerhet, och ännu mer då de voro rödblommiga, hvilket bevisade att de voro "yrhättor och inbilska qvinspersoner", som magistern älskade att uttrycka sig.

Magister Drseggel företog sig således att noga observera fienden; hans matta grå ögon sutto under de yfviga ögonbrynen och vaktade liksom utposter i sina skyllerkurar, och redan första middagen hade magistern åtskilligt att lägga på minnet. Guvernanten hade skrattat en gång, tappat gaffeln en gång och lemnade tre brödsmulor pä duken. Magistern märkte allt, och framför allt annat, att guvernanten liksom hade svårt att ej le, då hon kastade en blick på magistern, som tyst och högtidligt tog för sig och åt med så djupsinnig min, som det varit fråga om att lösa ett algebra-iskt problem i stället för att äta märgpudding. Magistern beslöt således i sitt sinne att äta ut mamsellen och blifva ensam regerande vid det lilla hofvet vid Helleby. Öfverallt kämpa menniskorna om första platsen, om den äfven är så obeständig som en informators. Emellertid var ej ännu tid dertill; magistern måste blifva hemmastadd, innan han ens kunde ladda minan, och ännu mindre kunde han låta henne springa, förr än han blifvit varm i kläderna.

Emellertid fortsatte han dagligen de engelska lektionerna med de små mamsellerna, af hvilka den äldsta dock var långa slynan, som just nu hade gått till nattvarden, för hvilket besvär kyrkoherden Tatterqvist fått sig ett par vackra silfverljusstakar och en såsskål med slef af samma metall, starkt förgyld inuti. Äfven-ledes hade kommerserådet skänkt till kyrkan en ny patén, prydd med hans och fruns namn, och till kyrkvaktaren en ny kappa med röd klädeskrage, hvilket allt bevisade kommerserådets nitiska kristendom.

Mimi var, som sagdt är, en långväxt flicka och mycket mer hyfsad och hygglig än då vi sågo henne första gången; och det blef således svårt för magistern att leda henne genom annat än moraler och genom ett flitigt

belysande af den omständigheten, att alla förnäma fruntimmer nu för tiden kunde engelska, och att franskan var så godt som aflagd, snart sagdt isjelfva Frankrike. Amy deremot måste läsa, om hon ville eller ej, och fick skarpa tillrättavisningar när hon slarfvade med uttalet af den sköna engelska, som magistern präntade uti henne.

X.

En allvarsam friare.

Kommerserådinnan höll i sitt hjerta guvernanten räkning för hennes uppförande mot det kärleksdruckna kommerserådet, men fann likväl tjenligast att så snart som möjligt aflägsna henne ur huset. Det var visserligen ej svartsjuka i den vanliga bemärkelsen, utan det var fruktan, att mamsellen slutligen kunde låta öfvertala sig och få ett inflytande på hennes make, hvilket i samma mån skulle minska hennes eget. Kommerserådinnan var eljes i sådana fall alltför liberal att lägga en liten otrohet på hjertat, blott den ej inverkade på hennes välde.

Den nye komministern, pastor Nathanael Nagel-roth, som just vid tillträdet mistat sin fjerde hustru, var således en ganska välkommen person i kommerserådets hus. Pastor Nathanael Nagelroth var sina sextio år gammal, en långskranglig gubbe, som snusade starkt ur en mångkantig snusdosa af silfver, och i hvardagslag nyttjade becksömsstöflar. Mannen var ett af dessa lyckans barn, som byta om hustrur som almanackor och finna sig lika lyckliga med en blåögd som med en brunögd, med en ung som med en gammal.

Knapt hade den ena saliga hustrun blifvit nedsänkt fyra alnar under jorden, förr än pastorns hjerta vände sig till någon osalig mamsell, och när det halfva året väl förlidit, inträdde alltid pastorn i ett nytt lyck-.ligt äktenskap med denna mamsell, som i sin tur fick hosta och annan sjuklighet och afgick med en salig död för att lemna rum för en annan. På detta sätt hade nu pastor Nagelroth gått igenom quatuor species

Guvernanten, 5och ville nu försöka sig vidare, men kom helt simpelt in i bråk.

Kommerserådinnan hade gifvit honom några vinkar, att mamsell Åkerlind både kunde baka och brygga samt väfva helt konstiga väfvar, hvarföre pastorn tog saken i betänkande och fann guvernanten både vacker och dygdesam, hvilket ingen kunde disputera. När han derföre en vacker dag satt i sin enslighet med kommerserådinnan och just kom att påminna sig, att hans salig Sara Stina aflidit precis för sex månader sedan t började han med allvar tänka på guvernanten. Han tog sig således en duktig pris snus och började: ”Äktenskapet, min nådiga fru kommerserådinna, är en himmelens skickelse; jag har nu fyra gånger inträdt i detta heliga förbund.”

”Ja, jag vet, herr pastorn har haft otur med sina hustrur.”

”Ja visserligen, Gud har funnit behag med dem alla och kallat dem till sig, och jag har således åter alltid måst söka en ny, ty det är ej godt för menniskan att vara allena. Likaledes kan man inte se efter allting, som en hustru kan göra.”

”Det bör ej bli svårt för herr pastorn att få sigen passande brud, blott han ser sig omkring”, yttrade frun.

”Ja visserligen, det är sannerligen icke så lätt; men nödvändigt är det. Vet min nådiga fru kommerserådinna, att jag häromdagen kom ned till fyrfotorna, med permission sagdt, och de hade ej fått något draf på hela dagen, pigan hade försummat dem, och det var verkligen ömkligt att se på suggan. Jag kan ej vara Öfverallt, utan måste inträda i äktenskap med en bra menniska, som kan se om både folk och fä.”

”Ja, jag vet, att pastorn är en god hushållare”, yttrade frun; ”jag tänker som pastorn och känner äfven en flicka, som ...”

”Jaså, mycket förbunden; kanske demoiselle Åkerlind?”

”Ja, riktigt gissadt”, svarade frun, ”en galant flicka, . allvarsam och hushållsaktig.”

”Jaha, jag vet det, och hade just ämnat bedja minnådiga fru kommerserådinna liksom utspionera hennes tänkesätt om min person — hm, hm.”

”De kunna säkert ej vara annat än gynsamma”, yttrade rådinnan; ”derom är jag öfvertygad.”

”Hm, hm, jag är väl något äldre”, återtog pastorn, ”men jag är ännu kry som en yngling. Hvad tycker min nåd, att jag, så gammal jag är, kan slå kullerbytta; ty, Gudi lof, jag är ej styf i lederna — hä, hä

— för si jag har alltid lefvat allvarsamt och måttligt och dricker millefolium hvar morgon, så att magen är i godt stånd, och då magen smälter maten, så är allting bra.”

”Ja visst, en dietisk lefnad är ett sätt att bibehålla sig ung”, sade kommerserådinnan; ”men vidare om affären.”

”Ja, ser min nåd, jag har inga barn, ett par, som jag fick med min andra salig hustru, nej, det var den tredje, jag kom att försäga mig, dogo såsom helt små af slag — barnen dö alltid af slag, — och jag är således att betrakta som ungkarl, fastän något till åren kömmen. Jaha, så var det., och om min nåd ville lägga ett godt ord för mig hos demoiselle Åkerlind, skulle jag tacka mycket derför.”

”Det skall jag göra”, sade frun, ”och kom ni hit om söndag eftermiddag, så skall ni få svar. Flickan är förnuftig och inser nog sitt eget bästa.”

Pastorn reste från Helleby, väl vetande, att saken var i goda händer.

På aftonen blef frun ensam med Lotta. ”Stackars barn”, yttrade hon, ”jag inser huru svårt det är för er att vara en tjenare, huru ömt ni än bemötes af mig och äfven af min Knööl; skulle ni ej önska att en gång få sätta fotterna under eget bord?”

”Jag har ej tänkt på den saken”, svarade mamsellen, ”men hvarför icke, om jag finge en make, som jag älskade.”

”En make, som ni älskade”, upprepade kommerserådinnan med ett försmädligt smålöje; ”det der, min lilla Lotta, är en romangrill; sådana äktenskap stiftas blott i romaner och ej i denna verlden. Man gifter sig för att kunna lefva och lefva utan beroende; att vara kär är nästan aflagdt, sådana äktenskap lyckasaldrig: ”hastig ända måste lända på den eld, som tänds i krut”; det är en maxim, som man bör ihåg-komma.”

”Men är det då omöjligt71, invände flickan, ”är det då omöjligt att träffa en likstämmig själ?”

”Likstämmig”, återtog rådinnan, ”det är ett rätt vackert ord; men tro mig, min lilla vän, den finnes icke. Ni ser som ett exempel mig och Knööl, ni ser det allra lyckligaste äktenskap; åtminstone jag för min del är lycklig, hvarför jag tackar Gud, som så nådigt ledt mina öden; men småningom kom jag att känna hans moraliska värde, och nu älskar jag honom mycket och skulle bli rätt ledsen, om han dog, fastän, Gud ske lof, jag ej behöfde sörja för utkomsten.”

”Men jag, för min del, kunde ej gifta mig med någon, som jag ej innerligt älskade”, sade Lotta; ”jag skulle älska min man öfver allt annat och näst Gud. då tror jag, att det är ett verkligt äktenskap, och ej blott ett bolag.”

”Bolag, jag tackar för piken”, sade frun och rodnade starkt af vrede; ”men lika godt, ni är ett barn och jag bör leda er på bättre vägar; derföre rent ut, pastor Nagelroth har fattat tillgifvenhet för er person, och nu är frågan: vill min lilla Lotta taga honom?” ”Nej, det skall Gud veta, nej77, sade flickan småskrattande åt förslaget.

”Skratta ej, Lotta lilla, det är intet att skratta åt. Pastor Nagelroth är en förmögen man och utan barn; han är gammal och kan väl ej lefva så länge. Det vore således oeftertänksamt att afslå hans begäran. Föreställ er, Lotta lilla, att hon kom att ega omkring tjugutusen riksdaler i stället för att vara en fattig tjenare i alla sina dagar. När gubben en gång dog, som ej kan vara så långt till, så sutte hon i orubbadt bo och kunde då göra sitt val efter sitt hjertas böjelse.” ”Han är således sjuklig?” frågade Lotta, ”och kan snart dö?”

”Ja visst, min lilla Lotta, det är säkert. Han ser skral ut och Lotta blir enka inom kort tid. Tjugutusen riksdaler och enka, min lilla, då kunde hon få hvem hon ville. Lotta svarar således ja?”

”Nej, min goda kommerserådinna, jag svarar nej,just derföre, att ni tror, att han ej lefver länge. Jag vill ej bli enka, om jag gifte mig; jag ville dö först, om jag finge en, som jag älskade.”

”Sådana romangriller, min lilla Lotta! men betänk saken, kom ihåg förmögenhet, en solid förmögenhet och

oberoende; ty med pastor Nagelroth, som är något bornerad, kunde ni göra allt hvad ni ville.”

”Kan väl vara; men om jag gifte mig, ville jag aldrig annat än det min man tilläte, och allra minst skulle jag nedlåta mig att bedraga honom.”

”Nå väl, mamsell”, yttrade rådinnan; ”men tiga kan ni, det vet jag — ni har ej nämt ett ord om ert förhållande till min man.”

”Hvilket förhållande?” frågade Lotta rodnande. ”Ja, mamsell, jag vet hela förhållandet; min mans dårskap och att ni hittills uppfört er väl”, sade rådinnan; ”men kom ihåg att jag har ögonen på er, och att jag ej låter bedraga mig, om det skulle så illa åt-bära. Jag har menat väl med er och förlåter min man för hans i öfrigt så ädla egenskaper, det var ett ögonblicks förvillelse, ingenting vidare; men ni kan väl finna, att ni sjelfvilligt bör undandraga er vanära, och jag har lemnat er en väg öppen — en hederlig utväg att komma från vårt hus — kanske den ej sedan erbjudes.”

”Ni vet allt”, smålog Lotta; ”nå väl, det gläder mig. Ni blir ond på mig derför, att jag hvarken kan eller vill gifta mig med en gubbe utan alla älskvärda egenskaper — det bör ni inte.”

”Jag vet temligen hvad jag bör eller inte bör”, yttrade rådinnan, ”utan att mamsell befattar sig med tillrättavisningar! Men lika godt, ni skall få betänketid. Ert förnuft vaknar väl en gång, och då inser ni hela vidden af den dårskap ni inhemtat i edra romaner. Det finnes ingenting farligare för en flicka än att läsa, och derföre skydde man böcker som pesten i min salig fars hus. Jag fick aldrig läsa annat än mina lexor, och derföre är jag nu en lycklig maka och mor, som känner verlden och finner mig lycklig sådan den är — gör hon så med, min lilla Lotta — tag mig till ett exempel, hon skall finna sig väl deraf.”

Påföljande söndag kom pastor Nagelroth tillbakaoch fick af kommerserådinnan den underrättelsen, att Lotta begärt betänketid. ”Jaså, jaha”, sade pastorn; ”det kan hon gerna få, för si den lathunden snickaren får ej dragkistan färdig förr än i slutet af nästa månad, och hennes rum kan således ej komma i ordning förr än då — naturligtvis, hä, hä, skulle jag visa min tillkommande, huru hon skulle få det, hä, hä, och snyggt bör det vara.” En ny dragkista var något, som för den goda pastorn förenade sig med begreppet om en ny hustru, liksom en likkista hörde till de saliga. ”Emellertid”, fortfor pastorn, ”har jag här något med mig som vängåfva, hä, hä, fruntimmer älska grannlåt, och om fru kommerserådinnan ville lemna mamsell Åkerlind detta paketet på hand, så kunde det ej skada.”

Pastorn uppförde sig mycket trankilt hela qvällen, talade med Lotta om en sorts skön sockerpotatis, som han fört med sig från Torskelryd socken, och som smälte i munnen och som kunde ätas med skal och allt, med mjölsås och gräslök.

Sedan mannen rest, framtog kommerserådinnan presenten, som skulle öppna Lottas hjerta; och sedan det stora gråpappersarket, som befans förségladt med N. N., blifvit sönderrifvet, fingo damerna fram en gammal ljusgrågul sidenschal, hvarpå en ofantlig rosenbukett var utsydd i ena hörnet, en antiqvitet, som pastorn gaf sin första hustru som ingress, och som sedan gått fru och fru emellan. Fyra mamseller hade blifvit bevekta af den schalen. Det var med ett ord pastorns kärleksschal, som de fyra företrädarinnorna knapt nyttjat två gånger under sina äktenskap och som endast hade en enda liten såsfläck, som kom på, då pastorn gifte sig med Sara Stina, sin sista älskade maka, då en piga spilde på schalen just vid bröllopsbordet, hvilket var ett dåligt omen för Sara Stina.

Emellertid emottog icke Lotta den dyrbara skänken, utan återlemnade den, med begäran, att kommerserådinnan skulle rent ut säga pastorn, att han skulle vända sig annorstädes och ej uppehållas i sin fart på kärlekens vädjobana. Kommerserådinnan å sin sida försökte alla möjliga öfvertalningar; men mamsellen hade intet förnuft, utan svarade beständigt nej, huruilla det än upptogs. Kommerserådinnan återsände derföre schalen med en skrifvelse, som hade till effekt, att pastorn fjorton dagar derefter förlofvade sig med länsman Wallssons äldsta dotter, en mamsell, så der omkring fyrtiotalet och lika lång som han sjelf. Två månader derefter vigdes han vid denna sin femte hustru, helst ^dragkistan var färdig och perlfärgad samt intog en aktad plats i den nya pastorskans rum på Witomta.

Mamsell Åkerlind förblef guvernant, och den enda ledsamhet hon hade af affären var, att då hon i sällskap med kommerserådinnan ”tittade in” i Witomta, företog sig komministern att, likasom för att krossa den hårdhjertade sköna, visa henne allt sitt silfver och äfven en bundt sedlar, samt alla sina fyrfotor, för att låta henne förstå, att hon kunnat få kalla alla dessa härligheter för sina, om hon varit mera böjlig. Men Lotta, som förstod meningen, smålog och önskade den nya herskarinnan lycka och glädje.

XI.

Ett besök.

Ett år hade förflutit, Mimi var på sextonde året och kunde tala engelska, så att det var ”obegripligt åt”, som den hederliga pastorskan Åkerlind en gång uttryckte sig om Lottas franska, då en vacker dag en vagn rullade in på gården och en ung herre hoppade ur, som ytterst artigt mottogs af kommerserådet, hvilken händelsevis stod på slottstrappan, och sedan af kommerserådinnan, som placerat sig i soffan med begge sina döttrar å ömse sidor i symmetri. Den unge mannen gjorde en artig bugning för herrskapet, framförde en varm helsning från sin far till fru kommerserådinnan och märkte först efter en lång stund mamsell Åkerlind, som stod der väntande att blifva presenterad och få niga. Ändtligen slog detta ögonblick, den ungen

mannen vände sig mot Lotta, och i detsamma sade frun: ”mamsell Åkerlind, vår guvernant — baron Wilde från Stockholm.” En glödande purpurrodnad göt sig vid dessa ord öfver guvernantens ansigte; baron Wilder det var hennes brors vän, sonen till honom, som hennes far välsignat i sin sista stund.

Man har varnat för faran att låta ungdomen läsa romaner, men man har alldeles misstagit sig hvarför. Man säger, att det är skadligt att låta den läsa berättelser, i hvilka kärlek utgör hufvudföremålet; det kan till en del vara sant; men kärleken vaknar utan alla romaner; den är en naturkraft, som måste blifva verksam förr eller senare, om ej i en, dock i en annan form, men likväl alltid som kärlek. Den romantiska kärleken, den nämligen, som egentligen skulle utbildas genom läsandet af romaner, är åtminstone renare och mera ideel än den råa känslan, som vaknar i ett sinne, som förut ej fått genom diktens spe-gelfäkteri öfva sig att bekämpa den skälmska fienden, som lik en olydig vasall innehar centralfästet för sin egen räkning och låter förståndet och alla våra klok-hetsregler stå utanför.

Men faran af romanläsning ligger deri, att man framför allt vill i sådana skrifter framställa det sköna på bekostnad af det sanna, liksom det ej låge nog* mycket skönt, nog mycken omvexling i menniskolifvet som det är, utan att det måste vidare smyckas af en författare. Det förefaller som att man här gjorde sig ett lika onyttigt besvär, som att pryda en blommande rosenbuske med artificiella rosor eller att gjuta välluktande olja i kalken af en orangeblomma. Det är denna öfverdrift, som skadar det unga sinnet; det lär sig att fordra, att den enkla granen, som så majestätisk höjer sin pyramid öfver småskogen, skall vara behängd med russin och krakmandel och uppfyld med ljus, liksom julgranen var; det lär sig att fordra af lifvet mera än det han gifva, och annat än det bör gifva. Men talar romanen sanning, så kan det ej skada att läsa den, mera än att läsa hvardagshistorierna omkring oss, se gången af våra vänners och våra grannars öden.

De Lafontaineska romanerna hade i hög grad dettafel, att nämligen icke måla lifvet sådant det är, utan utkrusadt med diktens träknif; man måste likväl erkänna, att Lafontaines romaner innehålla mycket godt, mycket tänkvärdt, om också ej snillrikt, och att de i hänseende till nyttan åtminstone äro, för att nyttja ett passande ord, ”renligare’*, än en mängd af den nya romantiska skolans dussinarbeten; ty man ser hellre den goda Lafontaine i sin anspråkslösa hvardaglighet och med sitt lättrörda hjerta än man ser Victor Hugo med sitt snilles trollstaf röra i blod och trasor.

Lotta hade likväl blott läst Lafontaine, ty Victor Hugo var ej ännu synlig på vädjobanan. Hon hade således fått öfverspända begrepp om dygden och kärleken, om tacksamheten och glädjen. Ett isoleradt. väsende är alltid ett offer för illusioner, den arma instängda anden spänner så ofta på den trånga buren, der han sitter, tills han får kramp i vingsenorna. Så var förhållandet med eremiterna och de första mun-karne, med den katolska kyrkans martyrer; de voro alla ensamme, sjelfvilligt eller tvunget utskjutna ur samhället, och deras känslor togo en flykt,

som ej passade för det verkliga lifvet, emedan de ej kände det och ej ville känna det. Så var det äfven med guvernanten här; utom sig mötte hon blott köld, och värmen koncentrerade sig derföre i djupet af själen, den födde längtan, den födde aningar, den tillväxte och skickade sina klängen till hvarje tanke och hvarje känsla, och gjorde dem alla beroende af öfverspän-ningar. Den gode Lafontaine framstälde nu idealer af dygd och idealer af last, och den oerfarna flickan kom på detta sätt att indela menniskorna endast i tvenne klasser, af hvilka den ena var nära nog englar och den andra ej långt ifrån djeflar — en indelning, som kanske är den farligaste man kan antaga.

Hon såg nu framför sig densamme unge baron Wilde, som varit hennes brors vän och som velat blifva hans räddare; detta var nog för henne att sätta honom i den första klassen — han var på en gång en ädel, en god yngling och ett föremål för hennes tacksamhet liksom för hennes fars sista välsignelser.

Unge baron Wilde hade ett ädelt yttre, hans öga var öppet och blått, som himlen, skulle Lafontainehafva sagt, hans panna höghvälfd som himmelens hvalf, och hans hy, som var något blek, gjorde honom ännu mer intressant; hvarje ord från hans läppar hade en egen klang, hvarje blick en egen betydelse, som förrådde en ädel själ.

Sådant var ungefär mamsell Åkerlinds omdöme, sådant nämligen hon kände det; ty hon hvarken tänkte det eller klädde det i ord.

Unge baronen talade föga med henne första aftonen; det tycktes likasom han sökte undvika hennes blick, att han ej ville eller ej vågade möta den. Läsaren gissar lätt orsaken till denna blyghet, som låg i en dunkel förebråelse att hafva missledt flickans bror; men guvernanten tänkte ej så, utan fann att det var blygsamhet, hon fann att det var ett ädelt hjerta, som liksom blygdes för sitt rena guldvärde — hon hade läst om hundrade sådana hos den hederlige Lafon-taine.

XII.

Bref frdn baron Fritz Wilde till löjtnant Gyllen-stam i Stockholm.

”Mon cher ami!

Du skulle se mig på landet och höra mig diskutera med riddaren Knööl angående kursen på London och Amsterdam; du skulle skratta ihjäl dig, min he-dersvän. Jag är sjelf, på min ära, helt förlägen ibland, så väl spelar jag rollen af en god hushållare. ”Hushållare”, ja det är också ett ord, men det är en stor skilnad mellan att hushålla och hålla hus som en galning, förlåt mig det, min hedersvän, det var ej menadt precis dig heller. Min tillämnade brud, mamsell Mimi, är en temligen hygglig flicka, litet uppskrufvad, som sådana der borgarmamseller pläga vara; hon blir rätt bra att ha till hustru, men till älskarinna duger hon inte. Frun i huset, min framdeles blifvande fru svär-mor, är en fru, som gör mycken affär af bildning, utan att hafva någon; jag behöfver ej beskrifva ett exemplar af en så allmän planta. Nå, hvad säger du? Kanske att jag gör mig för säker? Å nej, har ingen fara, min bror! Mon cher pére, den ”filuren”, hade skrifvit liksom ett förbud åt mig och låtit kommerserådet förstå, att han kunde blifva kommendör af Wa-sen; den spiken drog. Han tog emot mig på trappan, konvojerade mig in under mycket krus och bång — stackars karl! han kände väl i andanom bandet öfver axeln och blyklumpen slå sig på låret! — Nå, låt vara, tänkte jag och gjorde mig ämabel — förlåt mig, det kan jag när jag vill, fastän jag såg litet ruskig ut sista natten vi spelade; det var också nästan starkt, sex nätter å rad, erkänn det, min kära Gyllenstam. Men nog om det; jag hoppas du redde dig ur ”knorran".

— Du må tro att jag blef litet flat, då jag blef presenterad för guvernanten här i huset. Nå, hur då? Jo, ser du, hon är en syster till den der Åkerlind, som for sin kos för fem år sedan — du mins väl honom, han, som var så vänskaplig af sig? Nå vidare? Jo, det var en vacker flicka, ett par sköna, strålande blå ögon, purpurkinder, nota bene utan karmin, tour de visage lik brödren, men finare, ädlare och skönare, naturligtvis. Hon neg för mig och såg på mig — det var säkert att hon kände igen namnet, och jag blef, förbanna mig, förlägen som en primagosse, som hackar på lexan, eller som du, då du stakade dig på trettiondetredje propositionen i din examen på Carlberg. Pass på, tänkte jag, att hon vet hela historien, och det, må du tro, skulle varit ett riktigt hugg i räkningen; ty

herrskapet Knööl är mycket religiöst och frågade mig efter våra ryktbaraste predikanter. De höllo riktiga tal om ädla menniskor och menniskans bestämmelse här i jordlifvet, så att jag blef rasande rädd, att den der blåögda mamsellen skulle komma fram med min kännedom om sjette Mosebok och den helige kung David spader kung, samt hela sin brors historia, hvartill jag i tiden i all min oskuld ackompanjerade, under det att mon cher pére strök kontrabasen.

Andra dagen vågade jag mig i tal med flickan; ty ser du, hade hon vetat något, så hade nog frunfått notis om saken ännu på qvällen, och då hade alltid något ögonkast eller någon knyck på nacken låtit mig förstå, att det var ugglor i mossen. Fru svärmor hade dock varit ganska ämabel och talade icke en gång moral, som hon säkert icke underlåtit, om hon trott mig vara bekajad med någon skavank i det afseendet; ty här nere på landet är spel en verklig synd, som du väl kan föreställa dig. Nå, jag slog mig derföre i tal med den lilla guvernanten, en rätt hygglig flicka; hon var något blyg af sig och något romanesk. Du må tro, att jag fattade tag i den tråden och försökte äntra mig in i hennes förtroende som en spindel, hvilken klänger sig upp på sin hårfina silkesända. Det är både skam och skada att jag ej hade dig så der på ”linker håll”; du skulle blifvit rörd, jag är säker derpå, så vackra saker sade jag om månen, om dygden, om oskulden, o. s. v.; jag var så religiös och så tendre, mycket mer än inför fru svärmor, som blott hade moral och religiositet, som salig Holberg säger: ”kun som et talemaade”. Flickan är deremot, som jag sagt, romanesk och dito religiös, det vill säga en liten vacker person, hvilken tror på mycket, som du och jag äro nog upplysta att betvifla. Men nog om ”den materie”. Jag pratade länge och pratade mycket, och, slutligen mera djerf vorden, nämde jag så der en passant hennes brors namn, för att se om hon kände till saker och ting. Jag blef flat, må du tro, när tårarne kommo henne i ögonen och hon veritabelt gret och började tacka mig, som hennes brors enda vän, som en ädelmodig nian, hvilken velat rädda den olycklige från förderfvet. Å ja, deri hade hon så der temligen rätt, ty jag rådde honom ofta att passa, då han bjöd sju spel, o. s. v.; och hade han lydt mina

råd i sin lielhet, så hade han kanske-----------------men nog

om det. Jo, ser du, jag blef flat, som sagdt är, ty hon ansåg mig för en ädel menniska; det kan hafva nytta med sig hos sådana der guvernanter, som hafva läst romaner och vilja hafva en man efter den gifna modellen. Du kan således finna, att jag är i ett slags dubbelt förhållande: måste kurtisera min tillkommande, som min far, den gamle filuren, kastat på mig, och vill kurtisera guvernanten, som, om hon hade hundra-tusen riksdaler, skulle vara rätt bra att gifta sig med. Hon skulle då få sig ett litet bönkapell, der hon kunde afbedja sin herr mans dårskaper, och ett helt bibliotek med romaner, der hon kunde finna den ädla grunden till hans ovanliga irrvägar. Om jag då vore ute någon natt och kom hem så der mot klockan fem, så hade jag icke spelat, nej, gudbevars! Jag hade besökt en fattig familj, hugsvalat en döende mor; och sågs der punschfläckar på rocken, så vore det blott spår efter de räddade barnens tacksamhetstårar; allt skulle gå charmant. Men flickan är fattig som en skåpråtta, och duger blott att tycka om, att kurtiseras, o. s. v.

Jag skall i största hemlighet förlofvas med mamsell Mimi, det har mamma och jag kommit öfverens om, och gerna för mig, jag är således fri ända tills det lyser. Nå väl! hela det välsignade påhittet kommer från far min, som väl älskar penningen, men äfven börden, och således vill dölja min mesallians till dess den blir för sen att ändra — mamsell Mimi är då på en gång en friherrinna Wilde — på sin höjd född Knööl och det låter ej så förskräckligt, som om man sade: den hygglige, gentile och bildade baron Wilde är förlofvad med en mamsell Knööl från Skråköping, fl donc. Derföre har kära far funderat ut att man skall vara förlofvad i tysthet, ”emedan de unga böra i frid få göra hvarandras bekantskap, lära värdera hvarandras hjertan'7, och så vidare, som gubbskrufven skrifver.

Guvernanten blir således ett kärt tidsfördrif — mera om den saken en annan gång. På fjorton dagar, som jag varit här, kan man knapt öppna löpgraf-varne till en fästning, som har en hel armé af roman-hjeltar till besättning och dessutom sitter inom en spetsgård af de heliga profeter, evangelister och apostlar. Men tiden vinner på allt, och du skall få se att jag snart nog kan berätta dig någonting, som skall förarga dig — icke sant? Det vore ju harmligt att höra min seger öfver en vacher guvernant, ty ej annat jag vet, så inskränka sig dina eröfringar till en och

annan blek och liksom vattenlagd mamsell. Nej, bror, här är känsla, röd blod i kinderna och ultramarin i ögonen, hvarjemte de stråla af helsa och liksom from-het. Hon är vacker, tro mig, min löjtnant, mycket vacker!!!

Nå det var sant, ännu en figur finnes i huset, en magister Drseggel! Du vet — men jag glömde orsaken hvarför han är här, nämligen att lära mamsellerna engelska, ett otäcktyg att låta illa; nu kommer efter-satsen, — som du vet kan jag ej med magistrar, sådana der personager, som lukta latin på skotthåll och som hafva lång näsa för att nyttja henne till pekpinne då de läsa eller sitta vid skrifbordet och sofva, stödjande sig på hennes spets, liksom en gås, som står på ett ben. Nå, magister Drseggel är en sådan karl och jag kan ej låta bli att drifva nojs med honom, ty han vill vara qvick, det lärda nötet, men derföre glor han också på mig med sina matta ögon, liksom han ville sluka mig.

Nej, godnatt min gosse, inan blir sömnig här ute på landet, Augusti-månskenet försilfrar insjöns små-krusiga yta, det susar i popplarne utanför mitt fönster, och Gud vet om det ej är en näktergal eller en nattvaka, som drillar dernere i parken så hjertinnerligen vackert, det är romantiskt — eller hur? — Nej, god natt med dig, min vän, sof väl, ty detta bref kommer fram vid middagstiden, det vet jag.

Din Fritz Wildbasare.

XIII.

Sktjddsengeln.

Unga baron Wilde promenerade en afton i parken, guvernanten var på ett besök hos sin mor och ma bonne, och nu gick baronen och genskött henne då hon skulle komma hem. Månen sken klar på himla-hvalfvet och dess strålar darrade på sjöns spegel, ungefär som unga baronen beskrifvit det i sitt bref; då såg han på afstånd en gående menniska, hon nalkades, det var Lotta.Hon var nu dubbelt skön, ty den hastiga gången hade jagat en starkare rodnad på hennes kinder. ”Jag är lycklig, att träffa en likstämmig själ, då jag här går och njuter af den höga naturen; det är en skön afton”, så yttrade baronen då han märkte mamsell Åkerlind. ”Ja, i sanning skön”, svarade hon och kastade en blick utåt sjön och de mörka löfmassorna, som stego upp på andra sidan. ”Jag vet”, sade baronen, ”att ni är ensam här i huset, ensam känslig för det goda och sköna, lider ni icke? ni har ju förtroende för en vän till er bror — förlåt mig, mamsell, jag borde icke nämna detta namn, det sårar er känsla.” ”Nej, visst icke, herr baron, det väcker blott upp min tacksamhet för kanske hans enda vän.”

”Säg ej så, mamsell”, sade baronen med liksom bruten röst, ”om jag kunnat rädda honom, o! huru gerna hade jag ej velat det; men, mamsell, jag har så mycket att säga er; har ni förtroende till mig?” ”Ja, herr baron, jag tror er”, sade flickan med en lätt darrning på rösten, ”ni var min brors ende vän, min far välsignade er i sin dödsstund — en dö-endes välsignelse tränger till himlen och derifrån åter till den välsignades hjerta — jag måste tro er.”

”Ack så lyckligt”, sade baronen, ”ni tror mig då; nå, mamsell, om jag vore dåraktig, om jag sade er något, som ni kanske vet förut, men som jag ej borde säga er efter en så kort bekantskap, vill ni lofva mig, att ni hvarken skrattar åt mig eller fördömer mig?” ”Hvad vill ni säga?” frågade Lotta helt kort, emedan hon tyckte sig finna en omisskänlig likhet mellan baronens och kommerserådets ingress.

”Ni frågar så iskallt”, sade baronen, som fann att han höll på att förlöpa sig; ”ni frågar så iskallt”, yttrade han om igen, ”har ni då ingen vänskap för mig, endast vänskap?”

”Jo, herr baron, jag vill vara er vän”, yttrade flickan, ”liksom ni varit min brors.”

”Nå väl, jag skall då säga er”, sade baronen ännu osäker, om han skulle våga sig åstad eller icke, ”jag skall då säga er allt. Ni vet att jag är baron, jag har tusende gånger förbannat detta tomma företräde,— ack, mamsell, jag har så länge burit på bördan af adliga fördomar, att jag tröttnat dervid.”

”Det skall ni ej göra”, afbröt honom flickan, ”man skall vara ädel om man är adel, det tillhör mannen att sätta prickarne öfver det a som förfäderna lemnade honom.”

”Snillrikt i sanning”, yttrade baronen; ”men ni finner likväl icke allt det tryckande i att vara af en gammal slägt;

jag är, Gudi lof, lyckligare, ty jag har sjelf afkastat bojorna och har derför att tacka en ädel far, som handledt mig på den bana han sjelf vandrat med stadiga steg, på dygdens törnbeströdda stig.”

”Är dygdens stig så törnbeströdd?” frågade guvernanten, som äfven mot baronen ej kunde låta bli att hänga sig vid ord, ”är den så törnbeströdd, det är illa för den, som sticker sig, då han går raka vägen.” ”Ja, ni har rätt, för min vördnadsvärde far har den ej varit törnbeströdd, hans glada ålderdom är derpå ett bevis”, sade baronen något förlägen; ”ni borde känna min far, mamsell.”

”Ack ja, jag känner honom genom hans ädla handling mot min bror. Vi lemnade honom värdet af allt vårt silfver, för att i ett afseende afbörda vår eviga skuld.”

”Jaså, ni har betalt?” frågade baronen temligen förundrad, ty han kände ej en bokstaf af hela historien, men han fann sig snart och fortfor: ”men det var så litet vi kunde göra för honom — dock, mamsell, vågar jag bedja er att få helt enkelt säga Lotta, man kallar ju er vanligen så? Två vänner böra ej vara främmande för hvarandra.”

”Nej, herr baron, kommerserådet skulle få underliga tankar om mig, om baronen en månskensqväll i ensligheten, som vi här gå i parken, hade börjat kalla mig vid dopnamnet, nej, herr baron, låt det vara.” ”Men, mamsell”, sade baronen, ”om vi blott då vi råkades ensamma kallade hvarandra för du — .” ”Nej, herr baron, det går ännu mindre an, jag har ännu aldrig i ensamhet handlat annorlunda än inför menniskor. Således, intet derom, herr baron”, hon lade vigt vid detta ”herr baron”, för att tydligen tillkännagifva, att det skulle heta så.”Nå väl, mamsell då, vill ni höra det jag vill säga er?” frågade baronen nästan vresigt, då han mötte så många hinder i vägen.

”Ja mycket gerna”, svarade flickan glädtigt, emedan hennes romantiska känsla svalnat betydligt under baronens jagande efter effekt; hon tänkte väl ej egentligen så, men det var något inom henne, som likväl sade henne, att baronen höll på med en utanlexa, och hjertat lär sig inga sådana; vänskapen och kärleken äro de sämsta lexläsare i verlden.

”Jag måste tala”, återtog baronen, som redan såg den hvita gaflen af slottet framskymta mellan träden och således måste skynda; ”jag skall tala: flicka! outsägligt ljufva flicka, jag tillber dig! — jag har sagt det, mamsell”, tilläde han med blygsam röst, ”döm mig nu.”

”Herr baron”, svarade Lotta allvarsamt och stannade, ”jag hade väntat att ni skulle bära aktning för er olycklige väns syster, för en stackars flicka, som har ingen i verlden utom en gammal fattig mor, som har intet stöd, ingen vän, utom Honom, som bor deruppe. Jag hade väntat”, återtog hon och hemtade djupt efter andan, ”att ni skulle bära aktning för mig, men, herr baron, — men —”

”Ni tror mig ej?” sade baronen i en nästan lika högtidlig ton; ”nå så vet: äfven jag är en främling i verlden, som ej eger hvarken förmögenhet eller makt utan blott en gråhårig far, som älskar mig, en far, som snart faller undan, och då står jag ensammare än ni i den hvimlande verlden. Ja, mamsell, håna mig icke, håna ej, misskänn ej den heligaste af mina känslor — välan, mamsell Åkerlind, stöt mig tillbaka, jag skall tiga och lida, men gör det ej af misstroende och förakt.”

”Hvad vill ni då?” frågade Lotta och såg honom forskande in i ögat.

”Hvad jag vill, sköna flicka!” utbrast baronen, ”jag vet det ej sjelf, men jag älskar er, jag tillber er, mera kan jag ej säga.”

”Kan ni svärja det der vid Gud, som ser oss?” frågade Lotta, med samma misstroende blick fästad på baronen.

Guvernanten. 6”Ja, inför Gud. som ser oss och blickar in i vårt hjerta, jag älskar er in i döden.”

”Det är då sanning!” suckade flickan med en onämnbar känsla af på en gång glädje och öfverrask-ning, ”det är då sanning; ja, vi skola vara vänner.* ”Vänner!” upprepade baronen, ”säg blott en gång: jag älskar dig — säg det, och jag är den lyckligaste på jorden.”

”Nej, jag säger det icke, jag bör ej säga det”r yttrade flickan, något förvirrad af baronens häftighet.

”Men ni tänker det, ni känner det i ert hjerta”, ropade baronen, ”tack, älskade Lotta, tack för mitt lif. Men”, tilläde han långsammare, då Lotta gjorde min af att gå framåt, ”men säg mig, Lotta, huru skola vi träffa hvarandra?”

”Behöfs väl det, då vi dagligen se hvarandra, och som jag hörde blef baronen qvarbjuden öfver sommaren af herrskapet; ni blir ju qyar?”

”Baron och ni, så främmande, Lotta!” yttrade baronen förebrående.

nDu blir ju qvar”, rättade Lotta.

”Ja, en liten tid, jag måste till Stockholm för att rangera åtskilliga saker, — men träffa dig måste jag. I morgon går jag ut på jagt, jag återkommer denna vägen, du går ut — gör du ej det? vi skola bygga planer för framtiden.”

”För framtiden”, upprepade Lotta utan att tänka derpå, men en hel sträcka af små genremålningar ur en lycklig framtid stod framför henne så tydligt, och främst deribland hon sjelf i sin älskades famn och hennes mor utsträckande handen till välsignelse öfver dem begge — och de öfriga —

”Vi skola öfverlägga — ja, gå på jagt”, svarade hon ändtligen.

”Du väntar mig i den kinesiska pagoden?” frågade baronen.

”Ja. God natt, god natt!” sade flickan och sprang ifrån honom in genom grinden till trädgården, dit baronen ei vågade fölia henne, af fruktan att bli sedd från slottet.

Baronen stod en lång stund och såg efter henneder hon skyndade fram genom de sandade gångarne; nu var hon borta.

”En rasande nätt flicka”, mumlade han för sig sjelf, ”men skygg som en vildfogel, man måste hvissla länge och väl innan hon fastnar på limpinnen.”

”Ja deri har högvälborne herr baron visserligen rätt”, yttrade en sträf och snöflande röst nära bakom baronen, som spratt till, liksom åskan slagit ner, och såg sig om. Der stod nu ingen annan än magister Drseggels långa och skrangliga figur, belyst af ett det härligaste månsken man kan tänka sig.

”Ni — ni är här, herr magister?” frågade baronen, under det att en iskall rysning for öfver hans hjessa. ”God afton, herr magister.”

”Ödmjuka tjenare, min högvälborne herr baron”, sade magistern och lyfte på den spetsiga hatten.

”Det är vackert månsken i afton”, sade baron. ”Jaha, högvälborne herr baron, Luna gör sitt bästa, hon sitter deruppe som ett litet fat med ugnsgröt.” ”Förlåt mig, herr magister, har ni länge varit här i parken?”

”Åh ja, i tre månader dagligen, ty jag tar mig rörelse här just.”

”Jaså, men jag menar i afton.”

”Åh nej, jag var, hm, hm, nyss utflugen ur buren liksom en sångfogel, som slipper ut”, svarade magistern.

”Jaså, magistern har således icke gått efter mig genom hela parken.”

”Nej bevars, hm, hm, ja-jag kom från den der sidogången just när högvälborne herr baronen gjorde sin lilla betraktelse.”

”Jaså”, sade baronen vårdslöst, ”ja det är så med oss ungkarlar, man förgapar sig lätt i flickorna; är det icke så, min bästa magister?”

”Joo, det har allt sin riktighet”, yttrade magistern, ”det har allt sin riktighet med den saken. Ni sade något, jag hörde ej rätt hvad det var. Jo se, högvälborne herr baron, jag höll med högvälborne —”

”Låt bli det der högvälborne”, sade baronen, förargad öfver det oupphörliga upprepandet af titeln, som tydligen hördes härflyta af något slags satiriskt lynne hos magistern.”Ja så, man får ej säga ut hela titeln; jag ber om

förlåtelse”, sade magistern; ”jag är så ovan, hä, hä, att vara i sällskap med förnämt och högboret folk, hä, hä, jag är för min del ofrälse som en bondpotatis.” ”Kan väl vara; men nu gå vi hem, min bästa magister”, yttrade baronen, och begge herrarne följdes åt genom trädgården.

”Ödmjukaste tjenare och god natt högvälb-----------—

jaså, herr baron; ty jag skall hädanefter säga baron helt blankt, utan krus och komplimenter. Dermed bien; god natt, rolig hvila!” yttrade magistern, lyftande på hatten, så att det gråsprängda håret glittrade som en stubbåker i månskenet, och försvann i flygeln.

”Det gamla belätet har väl aldrig hört vårt samtal”, mumlade baronen då han gick uppför de breda trapporna till sina rum.

”Pass på att jag skall knäppa två flugor i en smäll”, mumlade magistern för sig sjelf, då han stod och hackade eld på sin slöa flinta. ”Både den högvälborne baronen och den der smågrinande guvernanten skola veta hvem de stungit hafva. Man har velat drifva gäck med mig, men si dervidlag få de samma svar som står på linialen:

Du var en narr, som på mig såg,

Lägg mig åter som jag låg — hä, hä, hä, —- det skall bli delikat i morgon.”

Dagen derpå gick magistern mycket tidigt upp och bad om ett enskildt samtal med fru rådinnan. Det beviljades, och nu berättade magistern hela historien om baronen och Lotta, om hvilken han hade den allra nogaste reda, emedan han hela tiden smugit i skuggan bakom dem genom parken. Rådinnan blef i högsta grad altererad i början, men lugnade sig då hon fick höra baronens sista yttrande, den der monologen vid trädgårdsgrinden. ”Jag kunde väl tro”, yttrade hon till magistern, ”att en man af verld, som baron Wilde, ej skulle på allvar begå en sådan sottis; han endast har velat pröfva det enfaldiga våpet, och det är blott ett skämt.”

”Men si, min nådiga rådinna”, sade magistern,”de hafva stämt möte i den kinesiska pagoden tills i morgon afton, och —n

”Ja, herr magister, låt mig sörja för resten; men låtsa ej om något, ej en min bör förråda att vi veta hemligheten.”

”Ingalunda”, svarade magistern, ”jag kan hålla mina lineamenter i ordning, då det så behöfs”, och nu stälde han sina anletsdrag i ordning, så att han fick samma dödlika utseende som en egyptisk sfinx.

Hela dagen gick som vanligt. Baronen gick, som aftaladt var, på eftermiddagen ut på jagt och rådinnan gaf Lotta en mängd sysslor att uträtta, som hon omöjligen kunde hinna med på aftonen. Det var en neg-ligé som skulle vara färdig åt rådinnan, emedan hon ville gifva en fest andra dagen, och mamsell Åkerlind blef således stängd och kunde så mycket mindre komma ut på promenaden, som rådinnan, dock utan att säga orsaken, befalt sina flickor att ej släppa mamsellen ur ögonsigte och följa med henne, om hon ville gå ut. Kommerserådinnan åter gick ut att promenera på qvällen, det hon eljes ej plägade, och tog, efter en mycket lång spatsertur, som ogement kostade på hennes digra kropp, slutligen plats i den kinesiska pagoden, der hon satt och hörde på glasklockornas kling-klang, när de befjädrade korkarne rördes af den lätta aftonvinden.

Under tiden gjorde Lotta underverk med negligén. Den blef mot förmodan färdig temligen bittida och nu ville hon gå; men då kommo begge flickorna och ville följa med. Det kunde ej gå an och hon måste således blifva hemma, då alla försök att blifva qvitt de vänskapsfulla följeslagarinnorna slogo fel.

Det finnes väl många bland mina värda läsare, som icke en, utan hundrade gånger svurit ve och förbannelse öfver vissa damers sätt att följa sina väninnor. Man är kär i en flicka, det har händt oss litet hvar, gudnås! man vill tala med henne ensam, om ock hela samtalet skulle hvälfva sig omkring det sista spektaklet eller den sista modebulletinen. Nog af, samtalet skall vara mellan fyra ögon. Vi gå och ”spankulera" der vi veta att vår sköna skall komma; hjertat slår, så att det synes utanpå västen; vi hafva hopsatt en hel lång och rätt vacker roman om allt hvadvi borde säga och hvad hon obestridligen borde svara; med ett ord, vi bereda oss på en ljuf, en evigt minnesvärd stund. Ändtligen kommer vårt hjertas utko-rade och har i släptåg någon gammal mamsell, som

blifvit öfver och nu ej har annat att göra, än att hänga med och sällskapa, eller ett par ungar i eller utom slägten, som se förunderligen nyfikna ut. Hela planen slår således bom, och ofta röjes förargelsen af ett fint småleende på den skönas läppar, som tyckes säga: ”nu blef titulus litet artigt snopen”. Hela verlden vet, huru det hänger tillsammans med den saken, och derföre förundrar sig ingen, att mamsell Lotta blef hemma, förändrade rådinnans negligé och smålog för sig sjelf, ett bestämdt tecken att hon ej var långt ifrån att vara förargad.

Under tiden satt rådinnan i den kinesiska pagoden och väntade länge innan hon hörde steg i den närbelägna ängen och i månskenet fick se honom med bössan på axeln och den tomma skjutväskan på ryggen, komma mot lusthuset. Han nalkades försigtigt och gick sedan in. Der såg han en figur undangömd i skuggan.

”Du höll ord, älskade flicka; ack, hvad du gör mig lycklig!” utropade han och störtade fram, omfattande rådinnans digra figur.

”Ödmjuka tjenarinna”, sade hans fru svärmor in spe, ”herr baron är alltför artig att kalla mig flicka, och till på köpet älska mig.”

Det är mycket naturligt, att baronen icke kunde svara ett ord, utan stod der i ordets vidsträckta bemärkelse ”förintad”; och jag vill fråga hvarje kristen menniska, hvad vi skulle svarat i en sådan belägenhet, jag för min del begriper icke någon utväg eller något sätt att finna sig, då man så tvärt blir gripen på bar gerning.

”Eller”, återtog rådinnan efter en stunds tystnad, ”kanske baronen icke menade mig?”

”Ja, men — jag ber tusen gånger om förlåtelse

— j^g —* framstammade baronen och vred sig som en mask på en metkrok.

”Var lugn, herr baron”, återtog rådinnan, ”jag vet allt, och blott för att hindra er begå en oförsigtighet,begaf jag mig hit. Det höfves visst ej mig att gifva föreställningar, men jag kan ändå ej neka, att ni begått en stor oförsigtighet, att entamera en kärleksaffär i det hus, der ni kanske snart skall fästas med heliga band."

"Ja, min nådiga", pustade baronen.

”Jag känner att ert hjerta är godt, att vår guvernant kanske genom någon vink missledt er, och jag öfverser gerna med ett fel, som ni delar med alla unga karlar nu för tiden. Men ni bör komma ihåg, min bäste baron, att ni skall blifva min dotters make, och fastän det på den lysande bana, der ni kommer att vandra, ej kan blifva fråga om dessa borgerliga äktenskap, der man och hustru rent af trötta ut hvarandra med kärlek, så bör ni dock icke göra eclat eller begå sottiser, som alltid skola såra er makas anseende, om också hon för sin del kunde hafva öfverseende*"

”Nej, visst icke, min nådiga”, suckade baronen; "detta skall lända mig till varning.”

”Ja, låt det vara sagdt. Begå ej någon oförsigtighet och akta er att ha några affärer med husfolket; deraf uppfostras dåliga och näsvisa tjenare och förorsakas kallsinnighet mellan makarne, som slutligen öppet utbryter och blir en visa för hela verlden. Ni har nog bildning och nog karaktär, för att finna riktigheten af min lilla anmärkning. Er arm, herr baron!”

De begge bildade personerna vandrade nu gån-garne framåt, och då baronen kom upp på sitt rum, var hans sinne ”dufvet” liksom nattståndet dricka. Det bornerade icke, det var fadd, och blott den sårade fåfängans humbla igenkändes på sin bäska smak, liksom den friherrliga jästen, som bubblade upp från bottnen, derföre att han måst emottaga moraler af en pen-ningdryg borgardam.

”Hvad tycker mamsell om unga baron Wilde?" frågade morgonen derpå magistern den stackars guvernanten, som åter blifvit ett mål för rådinnans hela bitterhet. ”Han klär sig med smak”, fortsatte magistern, "eller hur?”

”Ja, deri kan ni ha rätt", svarade mamsellen.”Han klär sig”, återtog magistern, ”nätt, men ej pråligt, sade hin onde, när han färgade svansen ärt-grön. Han ser ut som en Adonis.”

”Hvad vill ni säga med det der?” frågade Lotta retad.

”Jo, ser hon, min lilla mamsell, jag vill säga att jag känner hela saken, att jag hörde hvart enda ord ni talade vid hvarandra i förgår, att jag omtalat hela historien för fru kommerserådinnan, och att jag i dag fått det ledsamma uppdraget att säga henne, lilla mamsell, att hon bör se sig om efter lägenhet.”

”Och ni har varit nedrig nog?” for flickan upp och bleknade af förskräckelse; ”och ni har varit äre-förgäten nog att först spionera ut oss och sedan berätta allt för rådinnan?”

”Ja visst, min lilla mamsell”, svarade magistern trankilt.

”Hvarföre gjorde ni det?”

”Jo se, mamsell, jag bör ej få förebråelser, jag är hennes skyddsengel; hennes skyddsengel är jag.”

Magistern hade rätt. Han var den oskyldiga flickans skyddsengel.

XIV.

Ombytet.

En tid efter detta uppträde, som till en del spelades bakom kulisserna och som således ej var kändt mer än af hufvudpersonerna, flyttade Lotta hem till sin mor, för att senare på hösten mottaga en guver-nants- och sällskapsmamsellsbefattning hos major Ankarklo på Björkvik. Den sista tiden hos kommerserådets var ytterst svår och ledsam för den stackars flickan. Fruns stickord och magisterns smålöje plågade henne hvarje ögonblick.

Till all lycka för henne hade baron Wilde afrest till Stockholm dagen efter sitt misstag, och hon und-slapp således att se hans förlägna ansigte vid bordet, der nu rådet och magistern utgjorde duumviratet Hemma hos hennes mor var allting som vanligt, och Lotta satt mest inne hos ma bonne, pratade franska och arbetade åt sin mor, som oaktadt sin ålder och sin vacklande helsa sysselsatte sig med tusende bestyr, liksom det lilla undantaget på Witomta stom varit någonting, som ovilkorligen skulle upptaga en menniskas hela tid. Jag är säker, att Katarina i Ryssland ej med mer bråk och besvär regerade Ryssland, än pastorskan Åkerlind sitt lilla undantag.

Lotta kände sig förunderligt lätt om hjertat, när hon några dagar varit i de gamles sällskap. Det tycktes som hon sett alla lifvets sorger bakom sig, att ett nytt lif skulle begynnas. Sjelfva hennes kärlek, eller huru vi skola kalla den blandade känsla, hon hyste för baron Wilde, blef betydligt modifierad och hon fann, att hon varit nära förderfvet, att hon burit sig mycket oförsigtigt åt och att hon verkligen borde anse magister Draeggel som sin skyddsengel, fastän han visserligen var långt ifrån att vara englalik. Hon var således lugn och glad då hon reste till sin nya kondition hos major Ankarklo på Björkvik, der hon skulle handleda en flicka af omkring tolf års ålder.

Det var en ruskig höstafton då hon kom fram. Hela den stora tvåvåningsbygnadens front var mörk, utom i tvenne fönster, der ljus obetydligt glindrade genom de tjocka gardinerna. Det var tyst och stilla på gården som i en graf, och Lotta trefvade sig fram genom den mörka förstugan till en dörr, som stod något på glänt och der det lyste eld. Det var köket; och snart stod en glad och fryntlig piga framför henne med ett ljus, ett par andra skyndade att hjelpa henne lös ur sina kappor och schalar, som de begge gummorna knutit omkring henne, så att hon nästan tycktes vara en mumie, inpackad i sina bindlar. Ändtligen var urpackningen verkstäld och den fryntliga pigan lyste henne upp i andra våningen, der frun bodde.

Lotta inträdde i en sal och pigan gick in för att anmäla henne, och snart derefter kom hon åter ut. ”Var god och stig in, mamsell”, yttrade pigan och öppnade dörren, drog från ett täcke, som hängde in-nanför, och nu stod Lotta inför sin herskarinna, fru Ankarklo.

Majorskan var en lång, magerlagd figur, som satt på en soffa i en hvilande ställning, med hufvudet något tillbakadraget och fotterna på en pall. Hennes ansigte var, fastän blekt och sorgbundet, likväl regelbundet, och visade många spår af en ännu ej försvunnen skönhet. Det var någonting så outsägligt godt som uttalade sig i dessa drag, att Lotta nästan in-stinktlikt nalkades henne för att helsa liksom hon sett henne förr.

”Välkommen, min goda mamsell”, yttrade frun med svag röst; ”var god värm sig litet vid kakelugnen, ty mamsell kommer utifrån kölden.”

Lotta trädde åter tillbaka. ”Jag beklagar”, sade hon deltagande, ”att hennes nåd är sjuk.”

”Åh, det är ingenting”, svarade denna, ”blott mitt vanliga onda — ja, mamsell, jag är aldrig frisk; ni får vara öm och god mot mig”, tilläde hon, och hennes milda ögon blickade in i flickans själ. ”Ni måste vara god emot mig, ty jag behöfver en vän, som delar min enslighet. Jag har hört omtalas er af fru de Ferron, som skrifvit till mig om er. Jag känner henne sedan längesedan. Jag litar på hennes utlåtande till er fördel.”

”Ja”, svarade Lotta och värmde händerna mot den heta kakelugnen, ”jag skall försöka att vara er till nöjes.”

”Säg icke så, mamsell. Var min vän och min flickas vän, det är en sådan vi behöfva. Karin, är klockan ej redan sju?” frågade hon pigan; ”gif mig då mina piller. Kom närmare, mamsell, nu måtte ni vara tillräckligt varm.” Lotta nalkades och helsade vänligt och gladt på den vänliga varelsen, som satt framför henne. ”Sitt här, mamsell”, yttrade frun, ”och säg mig, om ni kan trifvas i ett sjukrum, dit sällan solen får komma in, men der ni alltid skall ega en vän att påräkna. Jag har bedt er komma i egenskap af guvernant för vår flicka; men, mamsell, så är det dock likväl ej i verkligheten. Vår flicka bör blifva en duglig husmoder och dertill skall hon uppfostras. Hon skall få undervisning, men icke göras till en mode-docka. Hon skall vara fri, på del att hon må blifva stark och lycklig. Också är vår flicka en riktig yr-hätta; men hon skall väl någon gång njuta lifvet — den tiden kommer väl”, tilläde frun suckande, ”då hon får lida.”

”Jag anhåller”, svarade mamsellen, något förlägen öfver beskaffenheten af sin nya befattning, ”att få veta mina pligter.”

”Edra pligter”, upprepade frun, och ett fint, melankoliskt smålöje flög öfver hennes matta drag, ”äro lätta och svåra, allt som ert eget hjerta är beskaffadt. Kan ni vara vän med en sjukling, för hennes skull förneka er en mängd njutningar, som tillhöra er ålder, och ändå vara hennes vän, derföre att hon är tacksam, då är er befattning lätt; men tvärtom —”

”Nej, icke tvärtom, hennes nåd”, sade Lotta och fattade den sjukas hand, ”ej tvärtom. Jag kan vara er vän, ser' ni ej det på mig?”

”Jo, jag tycker så”, sade majorskan; ”välkommen, ännu en gång välkommen!”

Majorskan Ankarklo klandrades af alla menniskor. Hon var en af dessa olyckliga, som verlden kallar för inbillningssjuka. Det är en olycklig sjukdom; men lika så säkert en sådan, som alla andra. Hvarifrån komma då dessa mörka tankar om sjukdom och död, detta upplösningstillstånd i menniskans sinne, som förstör hvarje hopp i dess första brodd och injagar fruktan för framtiden? Hvarifrån kommer den, om ej från en verklig, en djupt dold sjukdom; från ett ännu outredt, men likväl verkligt lidande, som läkaren benämner med tusende namn, utan att ändå kunna säga hvari det består. Öfverspänning af nerverna, inbillningar och en mängd andra namn gifvas åt denna sjukdom, som man påstår kunde botas blott genom en fast vilja, om ej sjukdomens natur förbjöde en vilja. Då man hör folket ropa ve öfver en inbillningssjuk och skratta åt hans lidande, borde man säga dem: dömer ej, så varden icke I dömde! Vanligen angriper denna sjukdom qvin-nans fina organisation; den är lika ofta ett symptom till något missförhållande i lifvet, något som aggat så länge på själen, till dess hennes tvillingbroder kroppen blifvit sjuklig; det härleder sig från missförhållandeninom familjen, från olyckor som drabbat förut, som plötsligen bortryckt det käraste man egde: med ett ord, sjukdomen yppar sig hos alla dem, som ej äro nöjda med det närvarande, eller som frukta för framtiden. En olycklig hustru, som djupt känner sin olycka, en mor, hvars käraste barn blifvit ett offer för plågor och död, blir inbillningssjuk, ty hjertat är brustet och dess kraft förslappad. Själen transporterar sitt lidande på kroppen och sedan förräntar denna kapitalet och förstämmer i sin tur själen, om tiden eller vanan skulle kunnat läka dess sår.

”Min man är ej hemma”, yttrade majorskan med ett sorgligt småleende, ”men jag hoppas att han kommer i afton; han löfvade mig det.”

Dottern, lilla Adelaide, kom in. Det var ett af de friskaste barn man kunde se, med frimodighet och oskuld strålande ur de klara ögonen, och helsan blommande på kinden.

”Det är din mors nya vän”, yttrade frun, pekande på Lotta, ”hon skall äfven blifva din.” Flickan sprang fram till Lotta, fattade begge hennes händer och skakade dem hjertligt, under det hon sade: ”ack hvad det skall bli roligt för oss begge!” Det var nästan omöjligt för den nya guvernanten att ej omfamna det älskvärda barnet, som så ögonblickligt blef en af hennes bekanta.

”Tyst, det rullar på gården, nu kommer pappa”, yttrade majorskan och ringde på pigan, som fick befallning att bedja majoren komma upp till frun, för att träffa den nya ”sällskapsvännen”, så uttryckte sig frun.

Några ögonblick derefter inträdde major Ankarklo. Det var en man af omkring fyrtio års ålder. Hela hans yttre tillkännagaf helsa och ett lyckligt lynne, och ännu kunde man, oaktadt hans välmående, snart sagdt fullmånsaktiga ansigte, se, att han i sin ungdom varit en ganska vacker karl. Blå ögon, som hade ett eget uttryck af jovialisk glädje, frisk färg, små händer, runda läppar och lockigt hår, bildade tillsammans ett utseende, som gjorde majoren hvad man kallar treflig. Majoren bugade sig ledigt och otvunget för guvernanten, och kysste sin fru r)å pannan.”Hur är det med dig, stackars Julie?” frågade han och fäste en godmodig, om ej just öm blick på sin hustru. ”Jag lyckönskar dig att hafva fått till dig en vän, som kan lätta din enslighet. God afton, Ade-laide”, fortfor han och tog flickan på knät, ”du är nu en tung ”lunsa”, min lilla unge.” Flickan smekte och kysste honom, och nu såg mamsell Åkerlind, för första gången sedan hon lemnade fädernehuset, en familj tillsammans, som älskade hvarandra. Den älskliga fruns ögon voro så kärleksfullt riktade på majoren, som med ett gladt smålöje och då och då med en handtryckning besvarade dessa blickar och under tiden jollrade med sin dotter eller talade med den nya guvernanten eller, som hon kallades, vännen, som kommit.

Så förflöt den första aftonen inom major Ankarklos familj, tyst och stilla, men lugnt och trefligt. Lotta fann sig så oändligen väl och gick med lättadt hjerta till hvila. Hennes rum var endast genom en liten tambur skildt från fruns sängkammare, det var litet, nätt och snyggt; de snöhvita och ljusröda drape-rierna öfver fönstret, de blommande mossrosorna och de bredbladiga kaktus, som stodo i fönstersmygen på en pall i sällskap med en löfkoja, allt gjorde rummet passande för en ung flicka, som älskade naturen och ett lugnt lif.

Andra morgonen samlades alla till kaffet i fruns rum; den sjuka satt som vanligt i sin soffa, och hennes man bredvid henne, Adelaide emellan dem och Lotta på en stol, nära majorskan, som sjelf serverade sin favoritdryck. Majoren var, som aftonen förut, hjert-lig och glad, smekte sin hustru och sitt barn, men tillkännagaf någon oro; han såg ofta på sitt ur och tittade ut ur fönstret; frun följde hans rörelser med ett sorgligt deltagande, och Lotta hörde en suck smyga sig öfver hennes läppar, då majoren stälde sig vid fönstret; men hennes blickar uppklarnade genast, så snart han vände sig om och nalkades henne. Äfven han såg gladare ut, då han talade med sin hustru, och Lotta kunde ej begripa, hvarifrån hans oro härflöt och hvarföre frun suckade, när han såg på uret eller nalkades fönstret. Ändtligen löstes gåtan, då majorensjagtvagn rullade upp på gärden, och frun med illa härmad glädtighet frågade honom:

”Hvart skall du fara i dag, min Gustaf?”

”Jo, jag måste till Rosenfors”, svarade han; ”jag kom i går öfverens med Malmesköld att komma dit, emedan han ser några vänner hos sig i dag. Han bjöd äfven dig, men jag måste svara honom, att min stackars hustru ännu är sjuk och ej kunde komma. Ack”, tilläde han och satte sig bredvid sin fru, hvars hand han fattade, ”ack, om du kunde vara med, hvad det skulle roa mig! — nu kan jag aldrig låta bli att tänka på dig och din enslighet här hemma; men, Gud ske lof!” tilläde han, med ett småleende åt Lotta, ”att du har sällskap.”

”Endast du aktar dig, Gustaf”, sade frun omtänksamt; ”att resa så der på hösten, blott i en tunn syr-tut, är oförsigtigt; du kunde förkyla dig, du kunde bli sjuk — min gode Gustaf, lyd mitt råd och tag du tulubben.”

”Nej, nej, Julie, inte förr än snö kommer”, skrattade majoren, ”jag fryser icke; farväl med dig, min goda hustru! adjö med dig, Adelaide! ödmjuka tjenare, mamsell! Jag kommer väl igen i afton”, yttrade majoren, i det han gjorde sig färdig att gå; ”men”, tilläde han, då han stod vid dörren, ”men om jag icke kommer till klockan åtta i afton, så blir jag qvar öfver natten på Rosenfors — var ej orolig, Julie.”

Med dessa ord lemnade han rummet och majorskan reste sig från soffan och gick till fönstret, der hon satt

tigande, ända till dess vagnen rullade; då nickade hon vänligt till sin man, som kastade en slängkyss upp åt fönstret, och ett tyst ”Gud välsigne dig” hörde man henne hviska, liksom till en afskedshelsning.

Mamsell Åkerlind såg här ett par, som älskade hvarann innerligt, som egde förmögenhet och ett älskvärdt barn, och som likväl ej voro lyckliga.

Sådana finnas många af många skilda orsaker, oaktadt man tagit till regel, att inbördes kärlek och trefnad hemma är äktenskapets enda och största lycka. Majoren var, för att på en gång måla husets hela ställning, en ”evinnerlig slarf”, en hederlig, bottenärlig menniska, en kärleksrik make och far, men likväl ejskapad att göra en makas lyeka. Han kunde offra allt: förmögenhet, lugn, helsa — ja, sjelfva lifvet, för sin hustrus skull, men han kunde omöjligen trifvas hemma. Han lefde ej, om han icke åkte på en landsväg eller vistades hos en vän; der hemma var det honom så hjertans tråkigt, icke derföre, att hans umgänge der behöfde vara inskränktare än borta, utan endast derföre, att det var ”hemma”; det låg någonting obeskrifligt uttröttande i det ordet ”hemma hos mig”, och han uttalade det sällan utan en viss suck; borta, endast borta, kunde det vara roligt. Detta var ett verkligt karaktärsdrag hos den goda majoren, som tycktes trifvas på jorden endast derföre, att presten sade, att der ej är vårt ”rätta hem”. Hade majoren ej trott på dessa ord, och således på sätt och vis ansett sig borta, vara främmande, skulle han ej kunnat trifvas på vår jord, utan längtat till ett annat lif, då hans bevingade själ kunde göra sina små visiter på Mars och Jupiter och Uranus samt då och då göra en liten ”utflygt till Sirius”. Han var således allt annat än huslig och derföre en motsats mot sin fru, som framför allt älskade hemmet och som i hvarje sällskap, det måtte vara så intressant som helst, alltid plågades af nostalgie eller hemsjuka. Endast i denna punkt afveko de begge makarnes känslor från hvarandra; men denna lilla skiljaktighet krossade deras lyckas brodd och gnagde på roten, oaktadt kärleken blommade och vänskapen. Huru glad blef ej den goda frun, när hennes man återvände från sina exkursioner, och han sjelf fann sig ovanligen upprymd i början; ty ovanan vid hemmet gjorde, att han aldrig blef rätt hemmastadd på flera timmar; han var munter, liksom han varit på ett främmande ställe — men knapt hade han igenkänt de välkända möblerna och funnit, att han i sjelfva verket befann sig på ett ställe, der han kände hvarje vinkel, förrän han blef orolig och funderade efter, hvart han skulle resa, för att ej komma för ofta; då tog han ibland sin tillflykt till taltsekre-teraren Tråsten på Smusselboda, den gamle, döfve fältkommissarien, som med sin lika gamla och lika döfva fru utgjorde det mest uttröttande sällskap man kunde tänka sig. Majoren påstod detta åtminstonesjelf, och likväl, så obegriplig är naturdriften, lemnade han sitt eget hem, der han hade en älskvärd och bildad maka och ett gladt och godt barn, hvilka begge han älskade, innerligen älskade, — lemnade han hemmet, för att hafva ledsamt hos fältkommissarien Trå-stens.

Majoren hade länge varit ungkarl, och en fattig officer dessutom, som hade af nöden att lefva hos sina vänner, då lönen ej ville räcka till, hvilket var ett mycket vanligt fall; han reste således från ställe till ställe, skaffade sig en hel verld af vänner, ty han behöfde så många, och blef småningom så van vid ombyte af rum och möbler, af beqvämligheter och obehag, att det blef hans andra natur att beständigt längta efter förändring i detta fall och att ombyta sällskap, äfven om han lopp fara att, som man säger, ”byta ner sig”. Hans fru, född i rikedom och van vid all lifvets komfort i sitt hem, hade deremot kommit att anse hemmet som sin hela verld och fann ej nöje och icke oftare lugn, än hon satt i sin soffa och hade de gamla bekanta möblerna, sina vänner, omkring sig.

Lottas ankomst afbröt enformigheten af majorskans lif; hon behöfde verkligen en vän, som delade hennes enslighet då majoren var borta, och detta var nästan beständigt, fastän han ofta kom hem och med sin jovialiska glädtighet, sin hjertliga godhet och den oskyldiga humor, som genomskimrade alla hans ord och handlingar, gjorde de få ögonblicken dubbelt dyrbara och sig sjelf saknad, då han for.

Adelaide fick undervisning, men hon plågades ej med språken, ty majorskan, oaktadt hon sjelf egde detta slags bildning, tyckte sig ej deraf skördat någon vinst. Adelaide fick således en mot andra flickor nästan motsatt bildning. Hon studerade ej språken, spelade ej en gång fortepiano, emedan hon ej hade fallenhet för musik; men deremot sökte såväl modren som guvernanten att bibringa henne kunskaper, som på samma gång bildade hennes förstånd och hjerta. Hon lärde historien, icke lexvis, utan mera samtalsvis; det var ett favoritämne för majorskan, med hvilket hon sysselsatte sig de långa qvällarne. Hon gaf sin dotter begrepp om verldsbygnaden, om hvad

jorden fram-bringar, och lät flickan få kasta en blick in i naturens härliga, aldrig hvilande verkstad. Dessa kunskaper hade majorskan sjelf ej lärt i sin ungdom, och om hennes man ej så beständigt lemnat henne ensam, hade hon ganska säkert ej kommit så långt i historia och geografi, uti de enkla grunderna i fysiken och jordkunskapen, som hon nu hunnit; men då hon var ensam läste hon, och hennes romantid var förbi; hon läste således böcker, som kunde gifva näring åt hennes forskningsbegär, och majorens historiska bibliotek, Eulers bref och Buffons naturalhistoria voro källorna för hennes kunskaper. Dessa meddelade hon nu i sin tur åt sin dotter; hon fann sig sjelf så outsägligt lycklig, då hon trodde sig förstå en enda punkt i skapelsens mening, att hon gerna ville meddela sitt barn förmågan af en sådan fröjd.

Mamsell Åkerlind fick äfven lära sig mycket af sin vän; ty småningom fick äfven hon en helt annan åsigt af den verld, som omgaf henne. Romanens falska skimmer slocknade, då hon såg menniskoslägtet i historiens skarpa dager, och de öfverspända känslorna svalnade, då hon började inse huru sammanhängande och konseqvent naturen gick sin väg fram och då illusionerna, som förut gjort jorden till ett drömland, bort-föllo, och en skön, helgjuten, men förut aldrig anad sanning stod framför henne. Det finnes en kurs i verldserfarenhet, som qvinnan så sällan upphinner och ofta ej ens anar, nämligen förmågan af logik i känsla liksom i tanke. Det finnes likväl en naturlig, en logisk regel, efter hvilken våra känslor böra utveckla sig, om de ej skola sväfva inom fantasiens och illusionernas gebit. Det är menniskor som ej ega denna förmåga, som klaga öfver att se sina drömmar tillintetgjorda, sitt mest lysande hopp störtadt i gruset. Nå väl, hade de känt i en logisk följd, så hade de aldrig drömt och aldrig hoppats på det omöjliga; de hade fordrat mindre och fått mer af lifvet, då de nu gjort tvärtom och stå der bedragna. Det finnes kanske intet som så mycket tyglar öfverspänning af känslor, som en vidsträckt krets af vetande, ty småningom bildar sig den öfvertygelsen, att lycka och olycka äro naturnödvändigheter, som komma och gå liksom regn och solsken, efter vissa

Guvernanten, 7bestämda, fastän ännu oupptäckta lagar. Det ligger tröst i den tron att det måste så vara, och en menniska, som genom bildning blifvit fatalist, det vill säga som inser blott en del af den stora plan, efter hvilken verlden styres, blir lugnare, säkrare och tryggare än andra, som sväfva omkring i okunnighetens kaos, utan någon hvilopunkt. Religion och naturkunskap äro de begge faktorerna i en sådan bildning. Religionen lär oss hvad vi böra tro; men naturen lär oss hvad vi böra veta, och genom tro och vetande blifva vi först menniskor, varelser nämligen, som röra oss inom materien och speja öfver dess gränser, arfvingar till tvenne verldar.

Majorskans sällskap hade således ett välgörande inflytande på Lotta; hon fann sig med hvarje dag lugnare och gladare och liksom trygg på en jord, som hon började känna. Det var en vigtig förändring för guvernanten, som, utan denna utvidgning i sin synkrets, hade blifvit en missnöjd och inskränkt, fördomsfull och öfver sina få kunskaper stolt menniska; ty det är gifvet att man blir ödmjukare desto klarare man ser omkring sig och desto tydligare man ser huru oändligt litet man i sjelfva verket vet. Det är okunnighetens och halfkunskapens prerogativ att högmodas af sina insigter, liksom tiggaren, som anser sig rik, då han eger en tolfskilling i slantar, då deremot den rike anser sig fattig äfven med en bankosedel på fickan. Man känner med ett ord icke höjden af sina kunskaper, om de äro för stora att vexla i skiljemynt. Det är derföre de, som blott hafva sådant, vetandets tiggarskara, som högmodas öfver mängden af sina brac-teater. *)

*) Bracteat benämnas en sorts mvcket tunna mynt med oformliga bilder, som blott äro präglade på, ena sidan.Åtta dr.

Åtta år hafva förlupit, då vi återknyta berättelsens tråd; ett så enformigt lif, som det majorskan Ankarklo och hennes vän förde på Björkvik, framställer så få taflor af omvexling, att det ej eger något intresse att måla. Det är något entonigt i det husliga lifvet, som gör det behagligt, men ej bländande, ej en gång vackert i teckning, fastän det i sig sjelf är det Ijuf-vaste, det för hjertat mest tillfredsställande. Så förhåller det sig med alla lifvets verkligheter. Målaren kan ej gifva böjning och behag åt hvarken glädjen eller smärtan, när den uttänjes genom många år; han måste fästa sig vid små partier, om han skall någorlunda lyckas att föra läsaren med sig. Att måla ut landskap i fogelperspektiv har ännu aldrig lyckats, men att på särskilda taflor fasthålla bilder af hvarje dal, hvarje berg särskildt, lyckas just derföre att vyen är så trång och blicken ej förvirrar sig i tusende detaljer; det är

derföre jag med tystnad går förbi åtta hela år, framlefda i ostördt lugn och orubbad endrägt.

Mycket hade under tiden förändrat sig, men småningom, att ingen kunde säga när det skett; det var nog att förändringen verkligen hade gått för sig. Bland dessa olikheter mot fordom var den, att majoren numera oftare och längre tider var hemma hos sin familj, att han mera än förr sysselsatte sig med sin egendom och ej blindt öfverlemnade sig åt sin inspektörs ledning. Han hade blifvit äldre, kanske äfven gikten, som nu begynt låta känna sig, hade gjort honom husligare; men den hufvudsakliga förändringen hade sin rörelseprincip i hans goda hjerta. Han kom oaktadt sin lättsinnighet i erfarenhet af att hans inspektörer bedrogo honom sjelf, — det var en sak att skratta åt, efter hans åsigt; men att de förtryckte hans underhafvande, utsögo dem till märgen i hans namn, störtade dem i nöd och förtviflan, under påstående att det skedde med hans vilja, var något som afskräckte honom att blindt öfverlemna sig åt främmande pefso-ner och roa sig, under det att kanske hela familjer gingo under af elände. Han kom till denna kunskap på en jagt, som han gjorde i sällskap med sin vän Malmesköld. Det var sent en qväll, och de voro långt hemifrån; då beslöto de att söka ett hviloställe i den första koja de anträffade. Sent om aftonen sågo de rök uppstiga mellan träden, och snart låg der ett slags menniskoboning framför dem. Det var en liten eländig koja af rundtimmer och täckt med torf, som låg i en skogsbacke, nästan bortgömd af enbuskar och rishögar. De begge jägarne stego in, månskenet stack in genom ett litet fönster, likt en silfverpil klyfvande mörkret som herskade derinne, och belyste spiseln, vid hvilken en qvinna satt sjungande för ett skrikande barn en af dessa folkmelodier, hvilkas klagande molltoner äro så utmärkande för Nordens allvarliga folkstammar. De begge jägarne förorsakade vid sitt inträde någon förskräckelse hos qvinnan, som sprang upp och stälde sig midt framför dem och frågade: ”Hvad vill ni, säg hvad ni vill så här midt i natten?” Ankarklo berättade nu, att de voro jägare, som ej kunde hinna hem på natten och som voro trötta. ”Ja så”, yttrade qvinnan, utan att i mörkret kunna urskilja deras drag, ”sitt då ner så länge på bänken vid dörren.” Vandringsmännen satte sig der, och snart började Ankarklo att inlåta sig i samtal med qvinnan, som åter satte sig ned på spiselhällen och börjat sjunga sin klagande sång för det gråtande barnet.

”Är barnet sjukt?” frågade majoren medlidsamt. ”Ja, mycket sjukt”, suckade modren och kysste barnet på pannan.

”Bor du ensam här i stugan?” frågade majoren vidare.

”Ja”, sade hustrun, ”jag har bott här efter min man, som bygde stugan och som dog i fjol.”

”Du har således ej alltid bott här”, sade majoren; ”hvarifrån är du?”

”Jo, från Björkvik.”

”Från Björkvik?” upprepade majoren och spratt upp från sin bänk; ”hvarföre blef du ej qvar der?”

”Vi fingo icke”, sade hon; ”vi egde ett litet hem-man under Björkvik, Fridkullen; kanske han känner till Fridkullen?”

”Ja visst, det ligger så vackert vid sjön; det är en god gård.”

”Ja visst, men ingen gård är god, då man måste gifva allting ifrån sig till herrskapet och arbeta för intet”, yttrade qvinnan.

Majoren tystnade, han blef förlägen att hans vän Malmesköld skulle höra sådant; men denne bröt tystnaden och sade: ”Men major Ankarklo är ju en hederlig karl och beskattar visst icke sitt folk så hårdt.” ”Ja, det kan väl vara, men ser ni”, svarade hustrun, ”han sköter aldrig sitt, utan låter inspektoren göra som han vill, och på det sättet blir folket på godset utfattiga och olyckliga allihop; ja, ja”, fortfor hon, ”vi hade allting bra fordom under hennes nåds fars tid, men sedan vi fingo majoren, blefvo vi med hvarje år fattigare.”

”Men hvarföre klagar ni ej för majoren sjelf?” yttrade denne, som i tysthet var nöjd med att mörkret hindrade hans skamrodnad att synas; ”ni kunde ju klaga för majoren sjelf.”

”Huru skulle vi det, då han aldrig är hemma, och hvem skulle våga det, när han aldrig bryr sig om annat än sina

egna nöjen? —- nej, det ginge icke an, då blefve man förföljd in i döden af inspektoren, som alltid hittar på råd att förstöra folket.”

”Är du ensam med detta barnet?” frågade majoren efter en stunds tystnad.

”Nej, det är jag icke; der ligga tre till der borta i vrån vid ”getketten”; det är godt att de få sofva, ty de hafva icke fått någon mat i går.”

”Hafva de ej fått mat?” frågade majoren, och en samvetsånger intryckte en törngadd i hans hjerta — ”hafva de ej fått mat?”

”Nej, nej, ingen mat; hvad skulle jag väl gifva dem? det enda, hvaraf de lefvat, är lite getmjölk, men hvad förslår det? också greto de i aftons och jemrade sig, ända till dess de somnade.”

”Vi hafva mat i våra skjutväskor”, sade majoren; ”väck upp barnen, eller tyst, tänd upp litet eld i spi-seln först och väck sedan upp barnen, de skola få mat.”

Qvinnan gjorde som han begärde, blåste upp ett i askan noggrant undangömdt kol, och snart flammade en lustig eld på spiseln. Den fattiga qvinnan blef förskräckt, när hon såg att det var tvenne herrar, som intagit den låga bänken vid dörren. Besök af skyttar voro eljes vanliga i de goda jagtmarkerna, och hon hade således ej fästat sig med någon nyfikenhet vid besöket. ”Herre min Gud!” sade hon, ”om jag hade vetat ätt det var förnämt folk — hvem är det, med förlof? — Ack jo, se der sjelfva majoren på Björkvik. Nu är jag alldeles olycklig: förlåt mig, lille nådig major, det jag sade för en stund se’n.”

”Hjertligt gerna, min goda gumma”, svarade majoren med ett godmodigt leende; ”du kunde hafva rätt nog; men hädanefter skall också ingen få något att klaga öfver mig — jag skall se till mitt folk sjelf — men, gumma, väck nu barnen”, fortfor han, sedan han utbredt sina håfvor af ost och smör och bröd och flera andra matvaror, som jägarne hade med sig till vägkost. ”Jag tror”, återtog han vändande sig till sin vän, ”att vi begge först taga oss en liten ”knäpp” — ett ”all’s tod” öfver den slarfven Ankarklo; en stadig och hemmasittande herre skall han bli — skål på den saken och det beslutet.”

Den fattiga hustrun lutade sig ner öfver sina tre barn, som hungrande hade insomnat i vrån vid ”get-ketten”, en sorts bur, mellan hvars galler en långraggig get stack fram sitt behornade hufvud och bräkte.

”Vakna barn”, hviskade modren, ”här är mat!”

”Mat!” ropade nästan alla på en gång, ”hvar, mor, har I mat?” och med ett språng voro alla uppe på golfvet, utstyrda endast i några trasor, som skylde deras nakenhet. De studsade något, när de sågo de främmande herrarne, men snart lockades de fram till anrättningen, de små, och majoren satt der glad och tillfredsstäld och delade ut sina håfvor med gifmild hand.

”Nej, mor”, sade han slutligen, ”äfven ni skall ej klaga på mig; ni skall få ett godt torp under Björkvik och edra barn skola få gä hos skolmästaren ochfå kläder af mig. Min kära inspektor skall svara mig för att han, utan att fråga mig, låter utpanta hos mina underhafvande och vräka dem från deras hemman; ät du, lilla ”parvel”, och du, lilla docka! se, här har du en god smörgås med ost på; se så, barn, tagen för er; — ja, inspektoren skall få göra reda och räkning, huru han handlat med folket. Stackars menniskor! de anse mig som en barbar, ett odjur, en omen-niska, det skall ej ske.”

Så fortsatte majoren ett slags monolog, ända -till dess hans förråd var nära uttömdt och barnen mätta och belåtna. Någon gladare scen kunde man troligen aldrig få se än denna barngrupp och modren, som glad och ‘tacksam, småleende i hoppet om lyckligare dagar underhöll elden med några stickor, så att den kastade ljus öfver den glada taflan.

När majoren morgonen derpå kom hem, gick han in till sin hustru, som, ovan att se honom återkomma så tidigt på dagen, väntade något ovanligt af hans besök. Majorens uppsyn var sorgsen, då han fattade sin hustrus hand och sade:

”Julie, jag har i natt sett något, som öppnat mina ögon”, och nu berättade han händelsen. ”Äfven du har lidit för min skull”, tilläde han; ”men ser du, jag vill ändra mig, jag håller för mycket af dig, för att någonsin mera längta från hemmet, jag har nu tagit reda på många saker. Du, Julie, har hulpit dem, som jag genom mitt slarf störtat i förderfvet, tack Julie.” Majorskan började gråta; det var ett så ovanligt uttryck hos hennes man, att hon nästan fruktade för hans helsa, men det röjde likväl, huru mycket verkligt godt låg på botten i hans själ. De begge makarne föllo i hvarandras armar och märkte ej förr än sent mamsell Åkerlind, som stod på tröskeln.

”Kom hit, Charlotte”, ropade frun, då hon såg sin vän, ”och deltag i min lycka; min Gustaf håller ännu af mig som fordom.”

”Mera och mycket mera”, sade majoren, ”jag älskar dig mera med hvarje dag.”

Denna händelse blef en vändpunkt i majorens lif, han blef mera hemma och vande sig småningom vid att älska sin egendom, att finna nöje af att be-skåda sina egna åkrar och fiska i sin egen lilla insjö. Så blef han också slutligen hemtam, och den annalkande åldern gjorde honom allt mera nöjd med stillhet och lugn. Den ende, som ej synnerligen tyckte om ändringen, var inspektoren, som efter den dagen blef strängt eftersedd och många gånger höll på att få lemna sin goda tjenst. Majoren hade blifvit en uppmärksam husbonde och tillgänglig för den uslaste af sina många underhafvande.

Om en blomma omflyttas i en annan jordmåny försättes ur skuggan i solljuset eller tvärtom, förändrar hon sig, grönskar upp eller vissnar; så är det äfven med menniskan, då hennes ställning i lifvet förändras. Majorskans lynne blef småningom lättare och hennes helsa starkare, och numera hände det ofta, att hon föreslog sin man en liten resa, ett lustparti, hvari hon sjelf deltog. Dessa små resor voro de gladaste tillfällen man kan tänka sig; ty allt andades nöje och harmonir och de föreföllo desto roligare, som de sällan kommo på.

Men den, som mest förändrat sig, var fröken Adelaide, en fullväxt, adertonårig flicka, med blygsamma blickar och rosenkinder. Hon var en personifikation af fromhet, sammangjuten med ungdomlig* glädje; hon var from, var mild och djupt religiös, men utan all surmulenhet, utan en enda skugga af svårmody som så ofta utmärka dem, som vandra här i sorge-dalen: hon var glad, men ändå from. — Det är en konst, som man får lära sig af englarne, som fröjdas i fromhet; det är också endast en ung flicka, som på en gång kan vara from och glad, ty hon fruktar ännu ej lifvets vexlingar.

Äfven mamsell Åkerlind hade förändrat sig, ty hon hade uppnått sina tjuguåtta år; detta är en stor förändring hos en flicka. Hennes första ungdomsfägring hade till en del flytt, den forna friskheten, den forna lättrörligheten hade lemnat rum åt en viss vekhet och en viss värdighet förenade. Hon var ännu alltid behaglig, men vacker var hon ej mera: ungdomens ros hade utblommat och bladen bleknat. Vi fästa oss så mycket vid qvinnans efemeriska skönhet, vid ungdomen och det behag, den har med sig, vi tyckas fordra, att hennes uppfostran bör bilda henne för en lysande, menkort period, och vilja ej tilldela qvinnan andra kunskaper än sådana, med hvilka hon kan upphöja glansen af sina så blommiga dagar; vi tyckas anse hennes roll utspelad, då fägringen försvinner — så tänka männen i allmänhet, som blott se till ytan; men qvinnans skönaste roll, den, som djupast ingriper i samhällslifvet, börjar just, då hennes blomningsperiod håller på att sluta, då hon blir maka och mor och uppfostrarinna för ett slägte, som i en kommande tid skall fortlefva och, drifven af den kraft det fått i fädernehemmet, gå sin bana genom verlden. Äfven för den ogifta qvinnan är blomningstidens slut en vigtig hvilopunkt; då först blir hon lugn nog att med fast blick betrakta sin egen ställning till dem, som omgifva henne; hon blir nu först i stånd att leda andra, hon blir en nyttig, en älskad samhällsmedlem. Fruntimrens ofta förvända uppfostran gör likväl, att denna period senare inträder än den borde, att de anse sig för barn och för unga flickor, när redan den första vårblomningen är förbi. Det är ett olyckligt misstag att vilja vara flicka på bekostnad af sitt menniskovärde, och göra anspråk på skönhet, då den är försvunnen, liksom qvinnan icke egde annat värde, än det ytliga som blommar på den rosiga kinden.

XVI.

Frierier.

En lugn betraktare kan ej gerna hafva något roligare än observera den rörelse, som nästan på en gång uppstår på ett ställe, der en ung, vacker och i synnerhet rik flicka befinner sig. Detta märkes i synnerhet på landet, der det ej är tillfälle att träffa ”föremålet" på baler och spektakler, utan dit man måste göra vallfärder. I städerna deremot, der man så ofta har skönheterna, som i ett orangeri, samlade på en punkt, kan man, utan att observeras, vandra från blommatill blomma; men växer hon på landet, den sköna rosen, så måste herrar botanici göra ordendtliga exkursioner, från hvilka dock de flesta återvända med en stor korg på ryggen, i hvilken de förvara några exemplar af förtorkade förhoppningar, pressade mellan det allra som blygsammaste gråpapper. Som vi veta litet hvar, är det en skam att få korgfen af flickan sjelf; vi äro alla, både i anseende till figuren och vettet, ganska hyggliga, unga män, som ingen tärna kan gifva afslag, och händer något dylikt, så är det aldrig flickan, utan alltid någon annan, far eller mor eller tant eller guvernant, som kommit emellan — med ett ord, det är en kabal, som gjort att saken misslyckats, och icke vårt löjliga utseende eller våra seder eller våra inskränkta förståndsförmögenheter. Ofta nog händer det, att vederbörande blomsterälskare knapt få se det rara exemplaret, utan blifva afbrutna vid sjelfva inledningen, och detta är verkligen i sig sjelf bättre, än att blifva afvi-sad mot slutet, att nämligen prenumerera på en framtidsroman, af hvilken aldrig mer än första delen utkommer. Det är både ömkligt och löjligt att se sådana friarefärder; der komma droskor, någon gång hyrda hos sadelmakaren för tillfället, der komma ka-brioletter, chäser, enspännare och så ända nedför tills en blygsam karriol, svigtande på sina fjedriga askblan-karder, stannar framför dörren. Der komma unge män af alla sorter, långa och smala, korta och tjocka, fattiga och rika; huset är som grafven, en tillflykt för alla,

och alla bekänna samma tro, äro intagna af beundran

öfver den unga fröken, som de för tre eller fyra år

sedan ej skulle lagt märke till eller ännu mindre

talat vid.

Så var nu förhållandet med majoren på Björkvik, som dagligen såg främmande herrar anlända, för att benndra det förtjusande Björkvik; ty alla de der herrarne voro älskare af naturen och beundrare af sjöar och åar, lundar och berg, eller sådant som finnes på landet och som utgör hvad man kallar ”naturen”.

Det är väl möjligt, att kunglig sekter Gatenhjelm, ja, det är till och med troligt, att kunglig sekter Ambrosius Gatenhjelm aldrig varit utom Stockholms tullar, åtminstone för naturens skull. Väl hade han mångagånger varit på ”Djurgåln” och ”Lagårdsgäle”, till och med vid Stallmästaregården och på Järfva; men alla dessa gånger var det helt andra saker än gröngräset, de lummiga träden, sjöarne och ängarne, som dragit honom ditut; ofta hade en bal och ännu oftare en bål dragit honom ut från sin födelsestads territorium. Men* en vacker dag i Juni kom kunglig sekter Gatenhjelm till Björkvik, för att beundra den rika, den härliga naturen, om hvilken han hört så oändligen mycket berättas; nog af, unga herrn kom.

Det var en lång, bleklagd yngling med små röda polisonger, gult hår och blå glasögon med sidoskärmar. Han var ytterst grann i sina stöflar, sina åtspända pantalonger och sin lilla frack, som var på det allra nyaste modet förfärdigad.

Kunglig sekterns far hade varit bekant med majoren och hade, som sonen försäkrade, så ofta med vänskapens förtjusning omtalat sin ungdomsvän Ankarklo, att kunglig sektern, då han kom att resa åt den leden, ej kunde underlåta att göra sin påhelsning på Björkvik och träffa sin fars ungdomsvän, och se det paradis, hvari han lefde, med mera. Allt det der lät öfvermåttan bra; men majoren hade aldrig varit intim med gamle krigskommissarien Gatenhjelm, och hade på sin höjd sett honom som fjerde man i en vira eller som vis å vis vid en resfrukost. Bekantskapen var således ej så alldeles intim, som den gode ynglingen ville göra den, och detta verkade, att majorens roliga lynne, som ännu ofta nog gaf sig luft och som fordom gjort honom nästan oumbärlig i alla sällskapskretsar, åter vaknade.

”Välkommen, min gamle väns son”, sade han derföre skrattande till den unga mannen, som sprättig och uppspetad stod på gården bredvid sin i sanning ganska vackra chäs. ”Hur mår herrns far?” fortfor majoren.

”Jo, herr major, han är död för tio år sedan”, sade ynglingen, något öfverraskad af den tvära frågan.

”Det var således i sjelfva pojkåren, herrn hörde honom omtala mig”, sade majoren. ”Åh ja, det gör ingenting, välkommen, orsaken må vara hvilken som helst.”Sådant var kunglig sekter Gatenhjelms inträde på Björkvik. Mot damerna var han ytterst förekommande, men var ej i stånd att komma ifrån kapitlet om operan, hvarpå han hängt upp sig, som om det varit en gam-mal gärdesgård. Han började, afbröt, återtog, sam-manvecklade och utvecklade detta ämne, liksom man kan göra med en qvartlapp papper, af ^hvilken man gör ett saltkar, kråkor och skepp, allt som det bär till.. Som Adelaide ej sett operan och frun ej var synnerligen intresserad af spektakler, så blef ämnet allt mera tråkigt. Sällskapet lade blott sällan ett ord emellan, och detta är nödvändigt, om det skall gå lätt; talar man ensam, så går det osmordt och blir allt mera trögt och gnisslande, men blott sällskapet smörjer litet grand med reflexioner, då går det som en olja. Samtalet blef således för unga Gatenhjelm tungt och han kunde ej begripa, hvarför hans stående formel ej ville slå in; han började derför slutligen att tala om naturen, det var också ett ämne, som han hade att draga fram, när nöden var som störst; han började tala om än-garnes grönska, om den blå himmelen, den gullgula solen, den silfverblanka månen, den svarta natten och den violetta morgonstunden, ty färgerna voro kunglig sekterns glanspunkter och gåfvo kolorit åt hans matta teckningar. Men besynnerligt nog upptogs detta äfven enstafvigt; man njöt på Björkvik af naturen, men man satte sig aldrig ner att beskrifva den, och både mor och dotter funno ej mer behag i unga Gatenhjelms patetiska utgjutelser öfver de omgifvande föremålen, än i hans beskrifningar på operan. Der låg något tråkigt och tillkonstladt, någonting hopgjordt i dessa samtalsämnen.

Andra dagen, vid frukosten, gick det bättre, ty kunglig sektern blef bjuden af majoren att deltaga i en promenad.

”Oändligt gerna”, sade kunglig sektern, ”oändligt gerna; det är ett nöje att se, hur jordbruket inom Sverige med hvarje dag stiger. Herr majorens odlingar äro ovanligt stora och vackra, och Kongl. Landtbruks-akademien har troligen tillsändt herr majoren sin medalj; det är, å propos, en mycket vacker medalj.”

Herrarne gingo, men till föga fromma för ungaGatenhjelms romantiska sinne och hans lackerade stöflar. Majoren förde honom öfver sina eviga gärden, öfver stättor, gärdesgårdar och stenrösen, ledsagade honom genom betande boskapshjordar, som i synnerhet kommo kunglig sekterns hjerta att darra, och slutligen in i ett tröskverk, der den sista gnistan af politur och fin yta försvann i de täta damskyarne; i allt skulle den unga herrn vara förtjust och upprymd. Men småningom kallnade lusten för landtlifvet; han fann, att han för att vinna fadrens hjerta måste genomgå ett dagligt helvete af osaliga promenader och lifsfaror och utsätta sin garderob för en oundviklig undergång. Vidare fann han, att det var omöjligt att föra ett ämne på tapeten, som kunde intaga damerna till hans förmån, och slutligen begrep han, att det vore klokast att slå hela saken ur hågen och ej uppoffra sin tid på en kärleksaffär, der man riskerade att blifva ihjelstångad af svärfars fyrbenta och qväfd af svärfars tvåbenta underhafvande.

”Skola vi ej bese huru man bryter lin här nere?” frågade slutligen majoren.

Men nu var kunglig sekterns plan redan uppgjord, han tackade, men afsade sig det nöjet.

Dagen derpå afreste han från Björkvik, sedan han njutit nog af den sköna naturen och det landtliga lifvets enfald. Majoren småskrattade, då han berättade, huru han fört kunglig sektern omkring, och då han beskref hans min och hvarje droppe kallsvett, hans vandringar i oxhopen hade frampressat på den unga mannens panna.

På detta sätt gick det med många stadsboar. JMen en rask löjtnant gjorde majoren mera bekymmer. Det var löjtnant Antonsson, en ung, liflig menniska, glad och förekommande, men utan allt krus och komplimenter. Majoren såg helst hvarenda friare resa; ty hans Adelaide skulle ha ett underverk till man, och derföre såg majoren icke heller gerna den hyggliga löjtnanten, som nu ungefär spelade samma roll, som han sjelf spelat i sin ungdom. Men Antonsson var oemotståndlig, han lät ej förskräcka sig af något, varmed om allt hvad som kunde vara roligt, och blef hemmastadd, innan man visste ordet af. Han hadeen egen vana att finna sig i allt, och detta gjorde, att majoren blef rent af värnlös mot honom; det var omöjligt att låta bli att skratta åt hans infall, huru man än föresatte sig att se faderlig och filosofisk ut. Det allra värsta var, att Adelaide tycktes road i hans sällskap, och

sjelfva mamma, som eljes var så klok och försigtig, lät löjtnanten agera hemma så mycket han ville.

”Vet mamsell Åkerlind”, sade en dag majoren, ”de der löjtnanterna äro just ett påfluget folk — här går, som mamsell ser, den der Antonsson och blir bekant med oss, så att det är synd och skam åt.” ”Det beror ju på majoren sjelf att hindra den saken”, yttrade guvernanten och smålog åt majorens bryderi.

”Ja så! hvad vill mamsell jag skall göra? Jag kan slå mig i backen på, att om jag rent af visade karlen på dörren, så raljerade han bort saken; det är en konstmakare, jag har inga händer med honom — men — men säg mig en sak, mamsell —”

”Hvad då, herr major?”

” Jo, ser mamsell, Adelaide är ej numera ett barn. Nej, visst icke, hon är aderton år. Ja visst, hon är aderton år, och jag vill just icke att löjtnanten — att han, den der spillevinken, skulle ställa sig in med flickan; ty I fruntimmer ären svaga käril, I kunnen aldrig segra, om någon vill göra er segern stridig; jag fruktar, att hon knapt har mod att visa honom vintervägen.”

”1 det fallet”, sade mamsellen småskrattande, ”måste hon söka hemta detta mod af sin pappa; ty majoren säger ju sjelf, att det är omöjligt att bli af med honom — dessutom tycker jag, att löjtnanten är en god och hygglig yngling.”

”Ja så, hon tycker det, hon, mamsell ?” sade majoren torrt och började spatsera fram och åter; ”så säger hustru min också, jag tror, att ni blifvit blinda allihop —* men se, jag tycker icke så; jag tycker, att han helt enkelt är en kringresande löjtnant, som söker hvad han uppsluka må och som aldrig trifves hemma. Vet mamsell, jag har aldrig tålt folk, som ej trifveshemma, utan reser och ”flackar” beständigt på lands-vägarne.”

Mamsell Åkerlind var för mycket beskedlig att påminna den gode majoren, att han sjelf ej länge sedan varit en sådan person; hon teg.

”Mamsell tiger”, yttrade majoren, ”kanske jag icke har rätt; men se efter, mamsell, se efter, att han icke får tala vid flickan.”

”Det är svårt att vara spion”, svarade mamsellen, ”och dessutom träffar löjtnanten aldrig fröken ensam, hon är alltid i majorskans sällskap.”

”Jaha, det är just det befängda; hustru min är alldeles blind för den der — ”

I detsamma inträdde löjtnanten; han såg ej så upprymd ut som vanligt, han till och med hade någonting förläget tecknadt i anletsdragen.

”Hm, hm”, mumlade majoren — ”ja, goda mamsell, kom ihåg det jag sagt”, yttrade han till Lotta, som lemnade rummet — ”mjuka tjenare, herr löjtnant! hur gick det med quatre main’en?”

”Ganska bra”, sade löjtnanten. ”Men, herr major, jag kommer nu till er i ett vigtigt ärende.”

”Hm, hm — ja så, kan jag vara till tjenst, mycket gerna.”

”Jag har vistats i ert hus nu i nära sex veckor”, började löjtnanten, ”ni har bemött mig som en far och —”

”Ja så — åh ja, derom skola vi ej tala, herr löjtnant”, inföll majoren, lika förlägen, som hans gäst tycktes vara.

”Jag har känt mig så lycklig här”, fortfor löjtnanten och slog ner ögonen som en jungfru.

”Ja så, det gläder mig”, yttrade majoren och slog också ner ögonen.

”Jag har en bön hos er, herr major, en bön, hvarpå min lefnads lycka beror.”

Nu började håren resa sig på majorens hufvud af förskräckelse, att frågan kunde vara om hans dotter; men han lugnade sig genast, då han betänkte, att den unge mannen kunde behöfva låna penningar.

”Ja så, hvarmed kan jag vara till tjenst?” blef derföre frågan.”Herr major”, yttrade löjtnanten slutligen med ett tvunget skratt, ”detta duger min själ icke; jag kan icke preludiera, det må då gå huru det vill — jag älskar fröken

Adelaide — ja eller nej, herr major — ja eller nej/

”Se så”, ropade majoren, ”är herrn rent af rosenrasande? huru vill ni föda hustru? en fattig löjtnant!”

”Jo, precis på samma sätt, som min älskade svärfar gjorde före mig”, skrattade löjtnanten, som nu återvunnit hela sin själs spänstighet och fann scenen löjlig.

”Hva sa’, som jag?”

”Ja precis, om jag får lof att säga svärfar”, sade löjtnanten.

”Nej, visst inte, jag tvingar ej bort min dotter, hon skall följa sin egen fria vilja”, yttrade majoren, som i ångesten ville hålla sig uppe på ett halmstrå.

”Victoria!” ropade löjtnanten, ”då är segern vunnen.”

”Ja så, herrn har fått förleda det stackars barnet; nej, herre, det är pass här”, yttrade majoren, som i farans stund blef ond, hvilket ofta är händelsen, då man fruktar något.

”Förleda? herr major”, sade löjtnanten allvarsamt, emedan detta ord stötte hans bättre känsla, ”nej, herr major, jag har ej förledt er dotter; jag älskar henne.”

”Ja, ja, det tror jag nog”, inföll majoren. ”Men, herre, ni borde ej så belönt oss, för det att vi visat er gästfrihet.”

”Det vore svårt att ej få älska Adelaide”, sade löjtnanten; ”men nog härom, låt henne sjelf slita tvisten.”

Detta var en apell, som majoren ej gerna ville tillåta; ty hans faderliga myndighet skulle, som han fruktade, få ett besynnerligt utseende af svaghet, om flickan verkligen tyckte om löjtnanten och på sitt öppna sätt bekände det för sin far. Han ville derföre sjelf afgöra saken och taga den kallt. ”Nå, men säg mig, min gunstig patron”, sade han derföre med en min, som skulle vara litet satirisk och liksom tillkännagifva misstroende, ”nå säg då, min patron, huru ni kan vädja till Adelaide sjelf. Har ni talat med flickan om kärlek?””Nej, herr major. Aldrig ett ord om kärlek; nej, herr major.”

”Nå”, utbröt majoren, ”huru kan ni då så tryggt vädja till henne?”

”Emedan hon håller af mig”, svarade löjtnanten. ”Hä, har hon friat till er då? Jag tror att ni är galen eller också jag”, sade majoren i vredesmod. ”Saken är mycket enkel, herr major, Adelaide —” ”Förlåt, nej fröken Adelaide”, rättade majoren med någon stolthet.

”Nå väl, fröken Adelaide och jag hafva dagligen varit i hvarandras sällskap, jag fann allt flera fullkomligheter i hennes goda hjerta och hennes bildade förstånd, hon blef mig alltmera dyrbar —”

”Lirum, larum, det der kan jag alltihop utantill”, sade majoren, ”intet af allt det der klifset. Nå?”

”Ja, för att komma till saken, jag blef kär, grufligt kär, herr major, men vi träffades aldrig ensamma, jag fick ej tala, fick ej röja hvad mitt hjerta kände.”

”Jaha, det var rätt bra”, yttrade majoren, ”nå, vidare?”

”Men en dag så”7 fortfor löjtnanten, ”gaf jag henne en liten blombukett, som jag plockat i trädgården; jag vet ej huru det kommit sig, men det hade kommit en förgät-mig-ej deribland.”

”Ack så för innerligen sött”, yttrade majoren, ”titulus talar genom blommor. — O, det var charmant! — nå det var en förgät-mig-ej deribland?” ”Och vid middagen såg jag att Adel... fröken Adelaide fästat den i sitt skärp — en glad aning genomfor mitt hjerta.”

”Nå, hvart tog han sedan vägen”, röt majoren, ”de der dumma aningarne, som flyga som gikten än i hufvudet och än i hjertat; vet, herre! jag har sett folk, som hafva aningar i ryggen — nå, en aning flög genom herrns hjerta?”

”Jag började hoppas”, återtog löjtnanten med ett fint smålöje öfver majorens vrede, som verkligen föreföll något löjlig, ”och då jag på ett ögonblick fick nalkas henne utan att ni och er fru märkte det...” ”Var jag inne? jag sjelf!” ropade majoren, ”nå, nu går skammen på torra landet.”

Guvernanten. 8”Ja visst, herr major, ni omtalade just ett af edra ungdomsäfventyr. Jag fick”, fortsatte löjtnanten, ”blott ett ögonblick nalkas henne, då grep jag tillfället i flykten, pekade på minnets blomma och frågade: för hvem vågar jag upptäcka mig först, för er pappa eller mamma? Fröken rodnade. Svara! bad jag, svaray kanske ej mer detta ögonblick återkommer. Då kastade hon en talande blick på mig och gick till sin mor.” ”Ta-ta-talande blick — var det inte så?” frågade majoren med bister uppsyn. ”Men flickan vände er ryggen och deri gjorde hon rätt.”

”Haf tålamod, min bästa herr major”, började löjtnanten; ”en liten stund derefter föreslog Adelaide er, herr major, att göra en liten promenad i parken och ni gick — jag blef qvar hos hennes nåd. Jag upptäckte för henne allt, att jag hade något skäl att hoppas; hon talade lugnt och stilla med mig, hon talade som en god mor borde tala, hon förestälde mig* allt, min fattigdom, min ungdom, min lättsinnighetT hon talade till mitt hjerta, men gaf mig likväl hopp; hon bad mig öppet tillstå allt för er, herr major. Vi skola öfverlägga som vänner, yttrade hon, Gud styr allting till det bästa, så har det gått mig, så skall det äfven gå Adelaide.”

Majoren teg en lång stund, sedan han hört historiens slut. Han kom så lifligt ihåg sin friaretid och huru det var knutigt nog att få ja af far och mor, sedan Julie sagt sitt ja — att äfven han varit fattig* och en resande löjtnant, — allt hade gått väl — sä tänkte han. ”Jaså, det var då hela historien”, sade han, ”jaså, jag kan då förstå att ni har både mor och dotter på er sida, jag säger väl just icke egentligen ja, men jag skall tänka på saken; sitt ner, löjtnant. Har ni mycket skuld?”

”Ja, omkring tusen riksdaler, det är mycket för mig.”

”Spelar ni?”

”Ja, ibland i sällskap.”

”Dricker ni gerna?”

”Ja, i ett godt lag, men jag har ej varit full det jag mins.”

”Ni är mig en rolig patron, här sitter ni och talarom sådant der, liksom jag vore en af edra stallbröder och icke en, som ni ämnade till svärfar.”

”Ja, herr major, jag är uppriktig — jag vill ej bedraga er, jag bekänner mina fel, de äro många; men jag älskar Adelaide, jag älskar er, herr major, icke derföre att ni är Adelaides far, ty så romantisk är jag icke, och ej heller derföre att ni är rik, ty så egennyttig är jag icke — utan helt enkelt emedan jag tyckt mig finna att ni är en hederlig, en god menniska; en sådan, som jag med Guds hjelp sjelf skall blifva med tiden.”

”Ödmjuka tjenare, ni är rätt uppriktig”, sade majoren.

”Jag vet att ni håller af mig, det vet jag, herr major, att ni vill mig väl, att ni icke har hjerta i bröstet att skjuta mig ifrån er. Jag gick derföre temligen trankil till er och tänkte att vi skulle tala som ett par karlar, öppet och utan krus, det hafva vi också gjort. Nå, herr major, säger ni ja?”

”Jag skall betänka mig”, sade majoren, ”sitt qvar här inne, medan jag går in till fruntimren och talar förnuft med dem.”

Majoren gick och löjtnanten satt nu der i sina penséer och visste ej, om det skulle gå väl eller illa. Hela hans frieri stod något vacklande, emedan Adelaide icke sagt ett enda ord, hvarken ja eller nej, utan förhållit sig så, att hon gifvit ynglingen tillfälle att ana; men huru säkert anar icke en ung löjtnant, som är kär i en vacker fröken?

När majoren kom in till damerna satt Adelaide bredvid sin mor, de hade begge gråtit och modren höll sin dotters hand i sin, fästande sitt kärleksfulla öga på hennes brinnande kinder. ”Det var en vacker historia jag fått höra”, sade majoren, ”nå, Adelaide, är det som han säger?” Adelaide började åter gråta och lutade sig mot sin mor.

”Ja, käre Gustaf, så är det”, sade modren; ”hon älskar honom, älskar honom innerligt, hon har sagt mig allt.”

”Jaså”, sade majoren, som på en gång tycktes återtaga sitt vanliga jovialiska lynne, ”nå, låt då bli att gråta, du

skall få honom, Adelaide — är du nöjdnu? Han kan vara så bra han, som någon annan af de långhalsade och svafvelstickbenade herrarne, som rättnu ett år kuskat hitut och förderfvat hela reservlagets hästar.”

Nu satte sig den lilla familjen i god ro och öfver-lade om framtiden, under det att löjtnanten fick ”torka” derinne i majorens kammare. Sanningen var, att majoren sjelf nästan önskat att det så skulle gå.

Den der glada mågen anstod honom väl; men, gudbevars, majoren skulle vara så förbålt förnuftig och satte på sig procentaremanér och räknade ut sin dotters lycka efter sin tillkommande mans förmögenhet, och då stod det ej väl till med löjtnanten. Majoren stridde således ej så mycket för egen räkning mot saken, som ej fast mera som en kämpe för det rätta faderliga förståndet, som han tyckte han vid detta tillfälle måste visa. Och nu, då han riktigt nog visat att han var en förståndig far, som pröfvade, innan han gaf sitt samtycke, tyckte han sig hafva uppfylt allan rättfärdighet och var glad åt att få den der spillevinken till svärson. Han och löjtnanten voro blott olika upplagor af samma karaktär, de skulle trifvas bra tillsammans.

Svårigheterna voro öfverstökade; men nu skulle saken krönas med en liten rolighet, hvarför också majoren strängeligen förbjöd hustru och dotter att nämna eller låta med miner eller vinkar förstå, att frågan hade aflupit så till allas nöje. ”Inte förr än jag säger till i afton”, sade majoren, ”tyst till dess.”

Nu återgick han till sin löjtnant, som helt tankspridd satt och läste i Lefréns mästerliga afhandling om krigsväsendet. Han blickade hastigt upp ur boken och såg majoren der med ett olycksbådande allvarligt ansigte. Ögonbrynen voro starkt sammandragna och de runda läpparne utskjutna i strutform; han såg betänklig ut som en nämdeman.

”Nå, herr major?” frågade ynglingen.

”Jo, flickan har ej tänkt på er”, sade denne, ”ni har sprungit med limstången, men det gör ingenting; emellertid torde ni finna, att ni bör resa i morgon — i dag är det för sent.”

”Och detta är ert allvar?”

”Ja visst, herr löjtnant, saken är klar för mig, nihar missförstått min flicka; hon har gråtit och ångrat, att hon ej rent ut sade er det; det var ett fel af henne.” Så fortfor majoren ända till dess matbudet kom. Lik ett offerlam trädde löjtnanten in i salen, der damerna redan voro förut. Der rådde en allvarlig tystnad, man satte sig vid bordet. När första rätten var slut, befalde majoren fram vin för att skingra sig litet, som han sade. Men knapt voro glasen fylda, förr än han reste sig upp och började ett tal, som skulle blifva kronan på aftonens upptäckter: ”Mitt herrskap”, sade han och smålog gladt, ”vi hafva i dag erfarit mycket, nästan för mycket. Jag ville tala mycket, men jag kan icke. Låtom oss nu vara glada, då vi nu dricka de nyförlofvades skål. Antonsson och du, Adelaide, låtom oss glädja oss”, stammade majoren, då de begge lyckliga störtade upp och nalkades honom. ”Barn”, upprepade majoren och stapplade i uttalet, ”låtom oss glädja oss — Gud välsigne er, barn!” ropade han slutligen, och en länge gömd tåre-flod höll på att störta ur hans ögon. ”Gud välsigne er!” upprepade han, utdrack glaset och slöt dem i sina armar. Han började snyfta, den goda menniskan, och hans begge barn kände hur de varma tårarne föllo på deras panna. ”Undren icke”, sade majoren slutligen och gjorde sig sakta lös ur deras armar och tog sin hustru om lifvet, ”undren icke, barn, att vi gråta. Vi mista i detta ögonblick vårt enda barn, det enda vi egt, det enda barnet. Om ni en gång”, tilläde han lugnare, ”kommer att ega ett enda barn, om det då går i grafven eller i brudstolen, så är det dock borta för er. Det är alltid en bitter stund.”

Och så slutades den glada aftonen.

XVII.

Konserten.

Vill man se någonting riktigt originelt, bör man besöka ett musikaliskt sällskap i en småstad, der van-ligtvis en lång, något koppärrig herre, som kallas auditör eller häradshöfding, utgör sjelfva själen, såsom den der spelar första fiolen. Det är en gentil herre med en stor blixtrande karniolring på sitt pek- och en liten trådfin dito på sitt lillfinger; på bröstet lyser en stor kråsnål, hvari några röda hårflätor äro förvarade till minne af häradshöfdingens

mamseller systrar ; den svarta bonjouren är fodrad der framtill med rutigt sidentyg, men längre bort, så långt in på skörten, der aningens område börjas, är fodret af engelskt skinn eller svart foderlärft. Häradshöfdingen är för öfrigt en stor musikkännare, och bor hos en gammal fru, som tidigt om morgnarne väckes af häradshöfdingens fiol, som harklar med Rohdes polonais eller variationer; det är ett dyrbart instrument med en af komfoniidam formerad hvit nattkappa på buken, och med en rand, som delar ryggen i tvenne lika hälfter, ett ypperligt instrument med den mest klingande ton, hvilket deri gamla frun också erfarit. Andra fiolen är vanligen en gammal litterat rådman, som står under toffel derhemma och flyr i musikens armar, då hustruns toner blifva alltför brummande. Det är för öfrigt en liten gråhårig herre, som svettas då han spelar, och som således exeqverar något riktigt svårt då han har förkylt sig och behöfver fläderté; den lilla mannen ser alldeles förtviflad ut, då han griper i sina strängars guld och pinar den stackars fiolen till klagorop. Alten deremot bor vid tullen och är engagerad vid tullstaten, dock likväl i den fredliga genren, emedan han ej gör beslag, utan blott tecknar på respass och persedlar; och basen är ej allenast amatör, som de öfriga herrarne, utan organist i staden, en man af yrket, med fingrar så starka som skrufvar; det är en temligen tjock, flintskallig man med en morgonrodnad utbredd öfver näsan och kinderna något lika en kolorerad karta, en karta en relief.

Så formeras nu en qvartett, och dertill kommer en hel skara extra ordinarier, bestående af bokhållare, som blåsa flöjt och spela fiol, samt en inspektor från landet, som blåser valdhorn. En gång om året uppföres en konsert till förmån för stadens pauvres hon-teux, hvarvid inkomsten, då kostnaden för ljus ochrum afdrages, belöper sig till fjorton riksdaler och några skillingar, som utdelas mellan sjutton gamla gummor, enkor och mamseller, hvilka nyttja grå löslockar och negligé, och för öfrigt lefva af att bära nyheter kring staden. Ett sådant musikaliskt sällskap hade äfven bildat sig i Skråköping; ty smaken och bildningen stiger, och i ingenting här i verlden är det lättare att agera kännare, än i musik, der man blott behöfver taga reda på kompositörens namn för att kunna rosa eller förkasta. Det är af denna orsak vi hafva så godt om konstdomare i musik, ty ingenting är mera osäkert och beror mera af tycke och smak, än just musik. Man kan derföre alltid tryggt rätta sig efter modet och svänga till med hvad som helst; det låter ändå alltid som man förstode sig på saken, blott man innehar en mängd termer och ordvändningar, som brukas. Om dessa sedan användas rätt eller bakfram, det gör intet till saken, ingen menniska bryr sig derom.

Musiken är en skön konst, som ej efterlemnar något spår; dess verkan och de följder den väcker dö i samma ögonblick instrumentet tystnar; den har aldrig än hvarken bildat eller höjt menskligheten ett enda tum öfver hvad den förut varit, och kan det icke, emedan den blott är ett uttryck af sitt tidehvarf, det må vara joller eller allvar; men den förmår ej uttrycka något framom den tid då den skrefs. Musiken blir således alltid en skön konst, som lefver endast på modet, då deremot målarekonsten är bygd på eviga lagar, på naturen och sanningen, och kan framställa bilder, klara och rent uppfattliga. "Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta", säger Tegnér, och om någon konst talar dunkelt, är det musiken; det är derföre så lätt för dem, som tänka dunkelt, att göra sig till domare i en sak, der intet faktum finnes, och att låta sin nebulösa lysa i en rigtning, der ingen kontroll finnes. Derför uppstå musikkännare liksom svampar Öfverallt der det råder dunkelhet och en viss fuktighet i begreppet.

Jag njuter oändligt af musik, jag kan känna djupt i min själ huru skönt det är, jag känner tårar tränga sig fram i ögonvinklarne, då jag hör en af den sublimeBeethovens sonater eller en kör af den populäre Weber; men det har aldrig fallit mig in att sätta dessa känslor i ord och proppa i andra min förtjusning; det är ett otacksamt arbete, emedan det är alldeles onödigt. Denr som njuter af en komposition, gör det utan mina ord. och om han ej gör det, äro alla extaser och alla utgjutelser spilda på hälleberget.

Förhållandet var emellertid ej så i Skråköpingy sedan det musikaliska sällskapet instiftades.

Sedan detta sällskap uppkommit, hade hela staden blifvit musikalisk och visste ganska riktigt namnen på de förnämsta tonsättare, som voro moderna för dagen. Man fick således höra på hvartenda kalas en hel lång-släpig konversation om konsten och dess berömde idkare; med ett ord, Skråköpingsborna voro skicklige konstdomare och konstdomarinnor allihop. Någon annan slags bildning sågs visserligen icke till. Herrarnes uteslutande nöje var kortspel, och fruarnes sqvaller,, nu som fordom.

Det fans ej två personer i staden, som kommit att tänka på hvad solen kunde vara, eller brydde sig om hvarför en blomma skilde sig från en annan, eller visste hvad Engelbrekt Engelbrektsson var för en karl, eller kunde redigt se hvad en tafla förestälde, ty dertill fordras redan någon öfning, t. ex. att kunna urskilja näsan på ett profilporträtt från hårpiskan, o. s. v. Sådana och dylika bråkiga saker, som också utgöra en sorts bildning och kanske just den sanna, ty utan en viss universal öfversigt af hvad som finnes inom natur och konst är bildningen åtminstone alldeles utan resultat — sådant hade man ej besvärat sig med i vår goda stad, utan slog sig på musiken, liksom man bryter sten i en konungslig ruin från fornåldern, för att uppbygga stall åt nutiden. Från musikens fallna jätte-bygnader och den nya, i sjelfva uppbyggandet nedfallande bazaren hemtade Skråköpingsborna virke för sina samtal och sina så kallade estetiska njutningar; och här, liksom på många andra ställen, fick man höra detta jämmerliga konstförståsigpåeri, som så ofta är ett stående tema för tomma hufvuden, som försöka att vara med.

Det blef således ett öfvermåttan starkt kacklandede små kotterierna, då man fick höra, att den store fiolinisten Stainhofer från Dresden, han som fått så mycket beröm i Stockholmsbladen och som spelat för konungen och drottningen och fått en briljanterad kråsnål af kronprinsen, skulle vid en genomresa, med benäget biträde af Skråköpings herrar amatörer, gifva en konsert på enkefru Quickelqvists ”stora salong”, som man i Skråköping kallade en sal på öfra våningen af den röda bygnaden, som ligger snedt mot rådstugan. Salen var temligen stor och prydd med en stor målning, föreställande Rättvisan, emedan salen, innan rådhuset uppbygdes, hyrdes till rådhusrättens sessionsrum. Den stackars Rättvisan leker blindbock som vanligt och bär sitt svärd i venstra och sina snedt vägande vågskålar i den högra handen: något, som målaren ej kommit att tänka på, allra minst huru mycken satir det ligger i denna bild af en blind rättvisa, som tillika är vensterhändt.

Sedan häradshöfding Quickelqvist, värdinnans son och stadens förnämsta extra fiol, tillika med notarien Groblad (som var ”den störste fagott i hela Skråköping”, för att tala konstmässigt), hela veckan sprungit ut och in i alla hus för att anskaffa nödiga reqvisita för konserten, hvarom notarien Groblad redan på förhand skrifvit en konstkritik, som efter konsertens slut skulle införas i Skråköpingsposten, kom ändtligen den stora dagen och vagn efter vagn rullade in genom stadens begge tullar, medförande tontörstande själar från det omkringliggande landet. Kommerserådinnan Knööl satt hela förmiddagen vid reflektionsspegeln i Knöölska gården 1 vid storgatan och gjorde sina anmärkningar öfver de ankommande.

Bland dessa var äfven major Ankarklo med fru och dotter från Björkvik, med sin måg in spe löjtnant Antonsson och mamsell Åkerlind.

Ändtligen slog klockan sex och folket samlade sig till konserten. Utanför huset på torget stod packet i en tät massa och gapade på de granna damerna och de putsade herrarne, som i ödmjuk ställning följde sina herskarinnor. Deruppe i salen satt redan kommerserådinnan Knööl på främsta radens stolar; hon var alltid tidigast för att få den förnämsta platsen.Hon gjorde en kuriös figur med sin hvita hatt med de svajande plymerna och sitt rödfrasiga ansigte. Nära bakom henne satt mamsell Gallsten, en gulblek person med hvassa blickar och en mängd frågtecken i ansigtet. Hon hade till syssla att hjelpa fru Knööl att reflektera. Bredvid frun åter satt kammarherrinnan Ju-les, postmästarens fru, en likblek figur, dotter af handelsman Smoer i tiden.

”Ödmjukaste tjenare”, yttrade en hög röst, ”ha, ha, ha, ödmjukaste tjenare, fru kommerserådinnan får, å propos, en njutningsrik afton i afton”

”Ja, jag hoppas det, herr kapten Wassbuk”, svarade kommerserådinnan, ”det är sällan vår stad erbjuder någon sann konstnjutning.”

”Jaha, det har sin riktighet”, svarade kapten Wass-buk; ”ä propos, den här Stainhofer är en för hygglig karl. Jag har alltid älskat konsten med passion, sa’ den döfve, då han hörde orgorna i Lillkyrka — förlåt mig, det var ett ordspråk — hur var det nu igen? Jo se, fru kommerserådinna, jag var bekant med ka-pellmästar Westerdahl i tiden, det var en karl att föra sin stråke, — en sådan kraft, en stil — ja, det var alldeles förtjusande.”

”Ja, han måtte varit mycket skicklig, jag har hört min man med förtjusning omtala hans härliga fiolin”, yttrade

kommerserådinnan och kastade några blickar kring salen, för att utspeja de ankommandes paryr.

”Jaha, jag kände honom mycket väl, mycket väl”, fortfor kaptenen, ”han var från Skåne, mjölnarson eller något dylikt; han gjorde sig först fiol af en träsko, men den slog fadren sönder, då gjorde han en ny — han var bara barnet — ja, jag känner hela slägten, hans halfbror var bagare i Helsingborg, hette Roslund, var en galant karl — bakade de präktigaste franska bröd — å propos, drottningen köpte alltid hos honom då hon var vid Ramlösa, — jaha.”

”Förlåt, herr kapten”, afbröt honom fru Knööl och satte lorgnetten till ögat, ”förlåt mig, är det ej major Ankarklo, det der herrskapet?”

”Jo, ganska riktigt, major Ankarklo”, svarade kapten; ”å propos, han har förlofvat sin dotter med en kamrat, med löjtnant Antonsson. En instruerad officer,har tagit Mariebergsexamen och blir regementets qvar-termästare, så snart gubben Tyghuser afgår; å propos, jag påminner mig en liten historia, ha, ha, ha, en mycket rolig historia! Förlåt, fru kommerserådinna, jag måste helsa på Antonsson.”

”God dag, hedersbror, mjuka tjenare, herr major, ödmjukaste tjenare mina damer! Vi få, å propos, en njutningsrik qväll i afton.”

”Ja, det är derföre vi kommit hit”, sade majoren. ”Jag älskar konsten, ä propos, jag var bekant med kapellmästaren Westerdahl i tiden, det var en karl att spela fiol — förlåt, är det din ämabla fästmö, ödmjuka tjenare, bästa fröken, gratulerar, min bästa Antonsson, är lycklig han, behöfver ingen lyckönskan. Jag påminner mig en liten historia, å propos, konserten börjar ej så snart och — ja, hur var det nu igen, jo, det var om Westerdahl, han var son till en mjöl-nare, men naturen bröt sig sin egen väg, han gjorde en fiol af en träsko — eller kanske herrskapet hört det der förut? Emellertid är det märkvärdigt, ha, ha, ha, mycket märkvärdigt.” — —* —

Så fortfor kapten Wassbuk, beständigt ombytande samtalsämne och personer att tala med, han gick omkring som en kunglig räntmästare vid en kröning och strödde ut sitt snilles skådepenningar bland folket, alla af samma vigt och värde och alla med samma prägel.

Emellertid lorgnerade kommerserådinnan. ”Ser mamsell Gallstén”, sade hon sakta, ”der borta sitter den der Lotta Åkerlind, som vi upptogo i vårt hus och som slutligen måste ifrån oss af vissa orsaker; hon har åldrats mycket, menniskan.”

”Jo, jo”, smålog mamsell Gallsten med en snörp-ning på munnen, ”att sitta inne beständigt hos den der tråkiga majorskan på Björkvik, som är så lärd och så sjuklig, kan nog bleka rosorna, i synnerhet om man har en gammal affär på samvetet.”

”Jaha, riktigt anmärkt”, yttrade kommerserådinnan, ”det var en för besynnerlig drägt deras fröken-dotter har, ser ganska nätt ut, men modérn! — ack min Gud!”

”Det är ej hennes skull, utan den besynnerliga modrens”, sade mamsell Gallstén. ”Vet kommerserå-m

dinnan att hon får aldrig sy in ben i någon klädning, och derföre sitta de också så der ledigt. Det är en lycka att hennes växt är temligen fördelaktig.”

”Det kan jag inte se”, yttrade frun med en knyck på nacken, så att fjädrarne gungade. ”Kapten Wass-buk! förlåt”, ropade frun åt kaptenen, som nu lik en vandrande komet kom inom hennes planetsystem och nu måste lyda samma attraktionslag som en sådan, hvilken kommer i grannskapet af en större massa. ”Jag ber tusende gånger, hvad befalles?”

” Jo, var god och säg mig hvem den der officeren är, som står der nere vid dörren och som så uppmärksamt betraktar salen?”

”Jo, låt se, — ja fördöme mig är det icke sjelfva Braun.”

”Poeten?” frågade frun.

”Ja visst, just han.”

”Jag vet alldeles icke hvad han har här att göra”, yttrade frun och de röda punkterna i hennes ansigte vidgade sig, ”han borde verkligen sjelf finna, att han ej kan vara välkommen i Skråköping.”

”Huru då, min nådiga?” frågade kapten Wassbuk med uppspärrad mun.

”Jo, den som har för sed att göra narr af folk som han. Det var blott för några år sedan han var här i staden och var då med på en af våra subskri-berade assembléer. Vips skref han ett pasquill, som nyss är infördt i hans bok, det der som kallas: En bal i ***, det vill säga i Skråköping.”

”OCh der beskref han hvarenda menniska”, tilläde mamsell Gallstén.

”Ja, ganska riktigt”, fortfor frun allt mera förifrad, ”min Amy och hennes kusin, Betty, voro på balen de enda klädda i siden, så skrifver han, — kommer mamsell Gallstén i håg de försmädliga verserna om stadens invånare?”

”Nej, bara en vers”, svarade mamsellen.

”Låt höra! å propos, det är satans qvickt, ha, ha, ha, allt hvad han skrifver”, interfolierade kapten Wassbuk.

”Lagom qvickt”, sade kommerserådinnan och kastade en genomborrande blick på ungkarlsskalden."Läs upp det, hon min lilla niamsell, men sakta, för kapten. ”

”Ja, efter befallning”, sade mamsell Gallstén, och började:

”Med armarne i kors högtidligt,

Liksom Napoleon, de stå.”

”Dermed menade han ingen annan än just häradshöfdingen Quickelqvist och notarien Groblad, som hela aftonen omgåfvo de stackars barnen”, sade kommerserådinnan.

Liksom Napoleon de stå”,

fortfor mamsell Gallstén,

”Och kurtisera så olidligt De sidenklädda pigor små.”

”Hör kapten? pigor, sidenklädda pigor, det är alltför artigt”, inföll kommerserådinnan.

”Som flitigt på sin näsduk nappa,

Ty lätt koncepterna de tappa.”

Det der skall vara min dotter, min lilla Amy, och hennes kusin”, sade frun upplysande, ”det är ju alldeles oförskämdt.”

”Men, å propos”, yttrade kaptenen, ”det är väl ej gifvet, att han menade just dem, ha, ha, ha, på min ära jag det ej tror.”

”Kapten må tro hvad kapten behagar”, inföll frun, ”men det är temligen klart, då ingen annan än min dotter och lilla Betty voro klädda i siden. Gudi lof att vi ha råd låta våra barn få en paryr passande efter deras stånd. Nog af, jag tål ej den karlen.”

Nu hade klockan slagit half sju och stadens amatörer, bland hvilka häradshöfdingen Quickelqvist var den förnämste, började stämma sina fioler efter en flöjt, som blåstes af bokhållaren Mandelblad. Det blef ett klinkande och ett strykande, så att man ej kunde observera något af allt sorlet bland åhöraremängden; slutligen började ouvertyren, hvari sjelfva konsertgif-varen ej var med. Ändtligen var den slut och herr Stainhofer inträdde genom en fonddörr och bugade sig för publiken, som med lifliga bravorop och handklappningar helsade den frejdade konstnären. Det var en medelålders man, hela hans yttre visade att hanssjäl framför allt annat varit verksam, de tankfulla ögonen, den hvita, fint fårade pannan, de bleka rosorna på den magra kinden och någonting

outsägligt sorgligt i de djupt sköna dragen, hvilka tycktes skapade blott för att le, men nu voro stela af smärta, allt, ända till hans långa figur, som lutade liksom den burit en tung börda, visade att mannen måste kämpat mången annan kamp än den med sitt instruments svårigheter. Han stälde sig för notställaren och började spela. De få xnusikkännare der funnos i salen vågade knapt andas för att ej förlora en enda af dessa bevingade toner, som likt englar fladdrade förbi dem, som jollrande flögo än upp än åter ner, som fjärilar öfver ett blomsterland. De öfriga konnässörerna väntade blott på att stycket skulle slutas för att genast kunna applådera. Kapten Wassbuk höll sin käpp tre tum från golfvet för att genast kunna med dobbskon yttra sin förtjusning. Knapt hade den sista tonen af solopartiet dallrat ut, förr än salen återskallade af ett ”bravo” och en allmän handklappning, förstärkt af kapten Wass-buks förtjusta dobbsko. Den enda, som ej yttrade något deltagande, men hvars blick oafvänd var rigtad på tonkonstnären, var en flicka, som knapt någon märkte. Det var mamsell Åkerlind. Hon var blek och hennes öga stod nästan orörligt fästadt på herr Stain-hofers bleka ansigte. Mamsell Gallstén, som med sina blickar var allestädes närvarande, hviskade i fru Knööls öra sin upptäckt: ”att major Ankarklos guvernant förgapade sig i ”musikanten”, ty mamsell Gallstén gaf hvar sak sitt rätta namn, så der emellan fyra ögon.

”Jag ser”, svarade kommerserådinnan och rigtade sin ”förgylda” lorgnett på guvernanten.

Ändtligen begärde herr Stainhofer ett tema för att variera och major Ankarklo föreslog Neckens polska. Stainhofer började spela detta tema: de vemodiga, äkta nordiska tonerna flögo från instrumentet; det var någonting så bekant, så försmältande i hvarje ton. Mamsell Åkerlind reste sig till hälften och fixerade den spelande skarpare än förut, under det att hennes ansigte blef allt mera blekt. Nu började Stainhofer att variera och spelade ur Neckens polska med dessa oefterhärmliga drillar och knäppningar, som äro såegna för vissa provinser. Knapt hade han hunnit slå några af dessa konstiga dubbla knäppningar, som utgöra en sockenspelmans non plus ultra, förr än man hörde ett svagt rop och Lotta dignade tillbaka på bänken. Löjtnant Antonsson understödde henne genast och majorskan bestänkte henne med eau de cologne. Majoren åter vinkade åt sin vän, doktor Bernhard, som stod ett stycke längre bort, och när stycket slutades och applåderna dundrade genom salen, hade Lotta så pass återhemtat sig, att majoren kunde föra henne hem.

Det blef en uppståndelse i hela salen. Kapten Wassbuk påstod, att det var folkträngseln som förorsakade mamsellens dåning; en och annan ungkarl påstod, att guvernanten velat göra sig bemärkt och dånat för att väcka deltagande hos någon stadens Antinous eller Adonis eller hvad man ville kalla honom. Mamsell Gallstén påstod att det var ett för trångt snörlif, och kommerserådinnan att det var förargelse öfver att vara ett tjenstehjon, som ej bemärktes, som förorsakat illamåendet. Emellertid fortgick konserten till allmän förtjusning och belåtenhet; ty Stainhofer var omtalad med beröm i Stockholmstidningarne och hade spelat för de kunglige, och således måste Skråköpingsborna vara förtjusta och upplyftade af blott pligtskyldighet.

När Lotta kom hem, bäddades hon ner af den försigtiga majorskan, som sedan lik en god mor satte sig vid hennes säng. ”Säg mig, min vän”, sade den goda frun, ”du blef väl sjuk af den starka värmen?"

”Nej, nej”, sade Lotta och skakade på hufvudet, ”nej, men de der tonerna grepo mig på ett så förunderligt sätt; så spelade alltid min stackars bror Georg. Ack, så kan endast han spela —”

”Din olycklige bror!” sade frun, medlidsamt tryckande den sjukas hand, "tänk ej på honom, det blott upprör dig.”

"Nej, det gör det ej, denne Stainhofer är min bror, jag kände honom genast, det kan ej vara någon annan än min bror.”

”Men, mitt barn", sade majorskan med ett tvif-lande leende, ”men herr Stainhofer är ju tysk, inbilla dig ej sådant, det är ju rent af omöjligt."

”Säg ej så", bad Lotta, "jag igenkänner min olyck-lige brors drag, de äro stela, marmorlika, men likväl hans, och denna variation, ingen annan än han och allra minst en utländing kunde spela den så karaktäristiskt. Georg var en skicklig musikus, ack, jag har som barn tusende gånger hört dessa ömsom glada, ömsom klagande toner, som han ännu låter sitt instrument sjunga: hvarje ton, hvarje blick är Georgs — det är han.”

”Du är så säker”, sade majorskan, ”att jag nästan börjar ana möjligheten; han har nu i nära sexton år vistats

utrikes. Huru skola vi få reda på sammanhanget?”

Lotta smålog, ty hon fann sig trodd. ”Ack jo”, sade hon, ”bed löjtnant Antonsson uppsöka honom och blott händelsevis nämna mitt namn eller blott Wi-tomta. Jag är säker att han skall röja sig, att jag skall återfå min stackars bror, trösta honom, tala om vår gamla mor för honom — ack gör det!”

På majorskans begäran gick löjtnant Antonsson andra morgonen till Stainhofer. Han fann mannen fåordig och kall; men då han nämde ordet Witomta, spratt den utländske konstnären till, liksom han fått en elektrisk stöt, och kastade en hastig och genomträngande blick på löjtnanten. Denne, som nu fann att mamsell Åkerlind hade rätt, sade: ”Herr Stainhofer, jag är er vän. Säg uppriktigt, vill ni träffa er syster, Lotta Åkerlind?”

”Hvad, henne!” ropade Stainhofer, ”ni känner henne? För mig till henne.” I detta ögonblick och med darrande häftighet fattade han sin hatt. ”Kom, herre, jag vill se henne, fastän jag föresatt mig att ej träda inför hennes ansigte.”

Inom några ögonblick derefter inträdde Georg i sin systers rum. Hon satt klädd i en hvit morgon-drägt och blek som den i en hvilstol. Hon smålog och sträckte ut armarne mot brodern, som störtade sig deri. Det var tyst derinne länge, ty ingen ville störa återseendets ögonblick. Slutligen började bror och syster att tala.

”Och du sluter”, hviskade Georg dyster, ”fadermördaren i dina armar, min stackars syster. Ser du icke hur samvetsqvalen och ångern uttorkat hvarjeåder och brinner inom mig till dess jag är aska? Min fars dödsklagan förföljer mig hvart jag går — jag vet allt. *

77Trösta dig, Georg!” sade systern, ”allt är förlåtet och vår far förbannade dig icke i sin sista stund; han bad till Gud för dig. Har du ej tyckt dig känna, att en fars välsignelse hvilar öfver sonen, som blef förledd?”

”Nej, Lotta, det har jag ej känt”, sade Georg och skakade på hufvudet; ”nej, det bränner på min själ.”

”Huru har du blifvit den du är?” frågade Lotta för att afbryta det smärtsamma ämnet.

”Huru jag blifvit den jag är?” upprepade brodern och sökte att besegra sin känsla. ”Jo, Lotta, jag flydde utan hjelp, utan understöd, utan förhoppningar. Min lilla kunskap i musiken var min enda tillflykt, jag blott fantiserade, jag spelade på torg och gator, jag gret i toner och tyckte mig på detta sätt underhålla ett samtal med er der hemma, jag plågades af hemlängtan, jag spelade svenska folkvisor på gatorna i Wien. En dag spelade jag så, jag såg ej om någon hörde på mig, jag märkte det först när min ledsagare lemnade mig penningar, jag var liksom både dof och blind för hela verlden och hörde ej annat än de vilda tonerna, som strömmade från mitt instrument, såg ej annat än mitt fädernehem, de små trefliga bygnaderna vid ån och min far döende derinne; ty sorgposten hann mig innan jag lemnat svenska kusten. Då väcktes jag en dag ur min musikaliska dröm af ett slag på axeln, och en man stod framför mig och frågade mig, om jag ville ingå i kapellet. Jag vet icke hur det kom sig, men jag antog tillbudet, fortfor beständigt att lefva och andas genom toner, blef ryktbar innan jag anat det, och kom slutligen till kapellet i Dresden. Då tänkte jag åter en gång redigt på mitt fosterland och gjorde en konstresa. Man har öfverstrött mig med applåder och loford, man älskar att höra huru en själ kämpar med förstörelsen; nå väl, det är så tidens sed och jag har lyckats. Jag är nu förmögen; jag hade ämnat helsa på vår mor och dig, men jag ändrade plan, ty jag ryste tillbaka för det ögonblick jag skulle återse er. Jag hade derföre ämnat att återvända och från gränsorten skicka till vår mor en liten summa, stor nog att betrygga hennes ålderdom. Hon skulle ej ve-

Guvernanten. 9tat, hvarifrån den kom eller från hvem; hon skulle ej anat sin son, den stackars Georg, som hon ej kan annat än hata och förakta.”

”Säg ej så”, sade Lotta med ett mildt småleende. ”Gud och en moder förlåta allt. Du skall återse vår gamla mor, hon är ännu rask och kry, så gammal hon ock är, hon talar ofta om dig — ack, hvad hon blir glad, när hon återser dig.”

”Du tror då således”, frågade Georg, ”att hon ej

förebrår mig något? Hon får ej med en blick eller

ett ord klaga, ty detta ställe i min själ är förut så djupt såradt — jag skulle förblöda af en enda blick af förebråelse.”

”Nej, Georg, jag svarar för allt”, sade Lotta; ”du skall bli lugnare då du träffar vår mor, och se hur cypresserna blomma på vår fars graf. Du skall der gråta ut, der skall du finna lugn.”

”Ja, Lotta, endast jag kan gråta”, sade Georg

och tryckte en kyss på sin systers panna.

Men det blef ej tårar af; ty Georg hade småningom stelnat till af detta slags sorg, som beständigt riktar sig inåt och som småningom förstör hvarje känsla. Blott då och då rusade han upp, men det var ej någon mild sorg, utan en feberrörelse, nästan ofrivillig, ett försök af själen att matta ut sig. Georg hade alltid varit öfverspänd, fordom i hopp, och när detta svek honom, i sorg och förebråelse mot sig sjelf. Han tyckte sig aldrig kunna lida nog för den sorg han dragit öfver sin fars hufvud, och hela hans lif blef således ett slags späkning, under hvilken han liksom fruktade att rubba någon enda törntagg, som aggade i hans hjerta, och åter intryckte den, om den tycktes vilja lossna.

XVIII.

Den förlorade sonen.

Innan dagens slut visste hela staden, att herr Stainhofer var intimt lierad med mamsell Åkerlind, ochatt man utgaf honom för hennes bror, likaledes att herr Stainhofer hade mördat eller något dylikt och måst rymma landet; vidare att han suttit på galererna och der lärt sig de vidunderliga tonerna, som nu lefde i hans instrument, med ett ord, man hade utsmyckat historien så godt som möjligt på det sätt, som ett flitigt läsande af Eugéne Sues och Souliés romaner gaf vid handen. Det oaktadt fortfor den underlige herr Stainhofer eller, som man äfven kallade honom, den ”förlorade sonen”, att gå ut och in hos major Ankarklo. Och kommerserådinnan Knööl, mamsell Gallstén och hela det kotteriet kunde ej begripa, huru ”den heliga majorskan” kunde tillåta sin guvernant ett så öppet sjelfsvåld.

Hvad skall väl verlden säga? ropade hela verlden, utan att en enda kunde svara på frågan.

Ändtligen var Lotta åter frisk och majoren afreste, åtföljd af Georg, som nu beslutat sig att återse sin mor, det måtte kosta hvad det ville. Han ansåg detta möte nästan som en penitens, för att aftvå sin skuld, det plågade honom och han tyckte, att han borde genomgå allt, för att försona det hans ungdom och oerfarenhet brutit.

Sedan man några dagar hvilat ut på Björkvik, reste han och Lotta till Witomta stom, till den gamla modren, som ej anade något om, att hennes Georg var så nära, den kära sonen, som hon aldrig glömde i sina aftonböner, oaktadt hon trodde honom död längesedan. Det var en solrik sommarafton, då vagnen stannade framför den lilla bygnaden, der de begge gummorna bodde i frid och endrägt. Lotta gick in och mötte sin mor i dörren.

”Ack se, Lotta”, ropade gumman; ”ack, herre Gud! det var längesedan du var hemma hos mig, hela åtta eller tio år sedan — kors, hvad du har blifvit stor! men Gud bevare hvad du har blifvit mager och blek, och du är bara barnet.”

”Jag kan just ej säga det”, svarade Lotta småleende, ”jag är tjugunio år gammal.”

”Jaha, det var sant”, sade gumman; ”kom nu in till ma bonne, som alltid läst för mig dina franska bref — in i mitt rum kan du icke gå, ty der hållerjag på att färga garn, löfgult, du kan tro det blir vackert.”

Georg qvarblef vid vagnen, han ville ej komma in, förrän Lotta gaf honom ett tecken, då hon förbe-redt modern på hans ankomst. Knapt hade Lotta hel-sat på ma bonne och kommit de begge goda gummorna i ro, förrän hon började leda samtalet på Georg.

”Huru längesedan”, frågade hon, ”är det Georg reste från oss?”

”Åh! Lotta lilla”, svarade modern, ”tala ej om honom, det var väl omkring femton år sedan, eller fjorton, jag

mins icke så noga; ja han är väl längesedan död och begrafven.”

”Nej, min mor”, återtog Lotta och darrade på rösten, ”jag kan kanske säga till er, min mor, som Frälsaren sade till höfvidsmannen: Din son lefver.”

”Åh nej, Lotta lilla!” suckade modren, ”det kan du icke säga.”

”Men, min mor, jag kan säga det, Georg lefver”, yttrade dottern och reste sig upp; ”skulle min mor gerna vilja återse honom?”

”Ja visst, mitt barn.”

”Skulle ni ej blifva upprörd, om ni träffade honom?” ”Nej, visst icke, Lotta lilla; men sätt dig ner och var lugn, låt honom vara i fred der han är.”

Men Lotta satte sig ej ner, utan gick ut och vinkade sin bror, som med tysta steg nalkades och snart stod framför sin gamla mor och hennes vän.

”Det är Georg”, sade Lotta till sin mor.

”Georg!” sade gumman, ”är den granne herrn Georg? Ack Georg! välkommen hem till din stackars mor!” ropade gumman och utsträckte sina armar mot mannen, som med förtviflan stämplad på det bleka ansigtet och med torra ögon störtade i sin mors armar.

”Du är så fin och grann, Georg!” sade gumman och löste sig sakta ur hans armar; ”du är, Gud ske lof, icke fattig, kan jag se. Ack, min Gud! när jag har tänkt på dig, så har jag alltid förestält mig, att du var fattig och trasig och vandrade omkring derute som en gesäll; men, Gud ske lof, du är både hel och ren och har en vacker halskedja dessutom.”Så fortfor gumman att tala, så att Georg hann sansa sig. Den goda gumman skulle kanske, om Georg visat sig sådan, som hon förestält sig honom, fallit i vanmakt af rörelse och i dubbelt mått känt återseendets smärta och glädje, om ej de granna kläderna varit och den dyrbara guldkedjan icke glindrat på bröstet. Men nu togo hennes känslor en helt annan väg, än den, som de mött i hennes själ, de lemnade den gamla flodbädden i hennes hjerta och fingo en ny; derföre blef detta ögonblick snarare egnadt åt reflexioner i hennes stil, än åt smärta och glädje; man är hvarken riktigt olycklig eller riktigt säll, då man kan reflektera.

”Nå”, fortfor gumman, ”vår Herre har hjelpt dig på dina föräldrars bön; det är bra, Georg, att du tagit upp dig och, som jag ser, ej är en tiggare. Huru har det gått till?”

Nu började Georg sin berättelse, den blef lång och omständlig, ty modern var ej nöjd med några skizzer, hon älskade detaljer och inföll beständigt med nya frågor om alla saker och ting, han kom att vidröra; allt skulle han beskrifva, sjelfva Stefanstornet i Wien och den kejserliga kröningen fick ej förbigås i denna lefnadsbeskrifning; gumman ville veta allt och afhörde sin sons äfventyrliga lefnad med samma lugn, som hon hört ma bonnes berättelse eller läst en sannsaga.

Då man lefver inom en liten krets och der har hela sin verld, tyckes man liksom få en fast punkt utom jorden med alla dess vexlingar och öden; man lefver som snäckan i sitt skal och känner med sina tentakler blott de närmaste föremålen, då deremot den, som lefver inom en stor krets, blir känslig för den minsta darrning i atmosferen, ty snillets flyghinna är nervrik, men insjömusslans skal är känslolöst. Af denna orsak blefvo alla händelser, som tilldragit sig utom Witomta, för pastorskan Åkerlind blott historiska fakta, som ej rörde henne mera än allt annat här i verlden. Georgs berättelse blef lång och närmade sig blott småningom den närvarande perioden af hans lif; men gumman Åkerlind tycktes blifva allt mera orolig och slut-ligen, just när Georg skulle omtala den vigtigaste punkten af sin lefnad, steg gumman upp och sade:

”Jaha, min Georg, det der är allt roligt att höra på, men håll nu upp en stund, ty jag får lof att gå ut och sila mjölken.”

Så ombildar vanan oss menniskor; det var en fyrtioårig vana, som bröt sig väg genom moderskärlekens nyfikenhet. Hon måste sila sin mjölk, den beskedliga, den ömma modern, om också en verld hållit på att brista,

klockan sju på aftonen.

Återseendets ögonblick, som Georgs öfverspända inbillning gjort så förskräckligt, aflopp således ganska prosaiskt och lugnt; han började sjelf förundra sig öfver, att han någonsin förestält sig denna stund så svår, att han ej beräknat hvad tid och ett isoleradt läge verkar, huru det småningom först afnöter kanterna och slutligen mattslipar själens prisma, så att alla de färger, som den förut bröt ur en stråle af hopp eller fruktan, försvinna och den blott genomsläpper ofärgadt ljus, der alla färgtonerna neutralisera hvarandra.

Aftonen förflöt således äfven för Georg lugnt och slutligen trefligt; blott ännu någon gång uppblossade hans forna smärta, då gumman kom att nämna fadern, och hans vrede, då hon nämde baron Wilde som hans välgörare. Han berättade då hela bedrägeriet, huru han steg för steg blifvit ledd i förderfvet och slutligen, då han stod på branten och med fasa ryggat tillbaka för afgrunden, huru hans vän med ett hånlöje störtat honom ner deri. Pastorskan skakade tviflande på hufvudet; ty äfven tanken, att baronerna Wilde voro ädla menniskor, hade hon under femton år präglat in i sitt hjerta, och det lät ej åter utplåna sig, oaktadt alla bevis, som Georg framdrog på motsatsen. Hon var envis, den gamla, alla äro så, sedan en ide under många år ingräft sig i själen.

Innan sin afresa skänkte Georg sin mor en betydlig summa penningar, som han tänkte, för att betrygga hennes ålderdom, men som gjorde gumman många bekymmer och många sömnlösa nätter. Äfven sin syster satte han i ett oberoende läge och reste åter från sitt fosterland, för att aldrig mera återvända. Två år derefter kom underrättelse om hans död, och hans morgret några bittra tårar öfver den älskade sonen, men glömde den dagen lika litet som alla andra att sila upp mjölken klockan sju.

XIX.

Rikedom.

Genom den gåfva Lotta erhållit af sin bror, och sedan genom det arf som tillföll henne, blef hon icke allenast oberoende, utan till och med förmögen. Hennes öde fick således en lycklig förändring, är troligen hvarje läsares första tanke; men så var ej förhållandet. Mamsell Åkerlind blef långt ifrån lycklig med sina penningar. Hon hade förut lefvat obemärkt och stilla, nu åter bemärktes hon; en mängd menniskor, som ej intresserade henne, påstodo att de vora hennes vänner, och de forna vännerna drogo sig tillbaka; hon hade mistat kärnan och hade blott det gyllene skalet att leka med.

Det är svårt att vara sysslolös; men lika svårt att ej behöfva arbeta, att ej kunna njuta den rena glädje, som en skilling förtjent med möda uppväcker hos den fattige. Vi bedöma menniskans lycka skeft, då vi anse den fattige i samma mån olycklig som han är fattig, och den rike lycklig i samma mån som han är rik: och likväl är denna falska måttstock den vanliga; men den fattige har mången njutning, som den rike aldrig har. Låtom oss ej säga att den är liten, om den äfven rör sig omkring en småsak, ty det är med glädjen som med en trissa, med hvilken barnet leker: ju mindre den är, desto större hastighet kan den få, då deremot den svänger långsammare ju större periferien är. Det är ej storleken af glädjen, ej vidden af våra nöjen, som utgör våra fröjder. Och i detta fall är den fattige lyckligare än den rike och mäktige. Hvarje småsak gläder barnet och den arme, men hvilka massor af sällhet behöfvas ej för att glädja den gamle och den som eger allt.Mamsell Åkerlind fann sanningen af denna sats. Hon, som så flitigt sytt och arbetat för att samla en liten sparpenning, som så ofta gladt sig, då hon för-tjenat en liten summa, fann numera intet nöje i arbetet, emedan det ej gaf någon belöning som hon efterlängtade. Hennes små behof fyldes utan arbete — och hon hade förlorat mycket; ty då vi icke finna glädje i arbetet, hvar finna vi den då?

Majorskan Ankarklo drog sig tillbaka i samma ögonblick hon fann sig öfverflödig; hon hade njutit så mycket af sin väns glädje, då hon gaf henne en liten gåfva, det var hennes tröst i rikedomen, att glädja andra dermed. Men nu kunde hon ej mera ha denna tröst; rikedomen skilde Lotta ifrån henne, gjorde för omöjligt att visa sig tacksam och få tacksamhet tillbaka; med ett ord: majorskan drog sig tillbaka, blef kallare, och Lotta, som ej insåg att deras vänskap hade fått sin bane genom guldet, fann majorskan underlig och drog sig å sin sida äfven tillbaka. Hon flyttade således från Björkvik, emedan hon der var öfverflödig, sedan Adelaide gift sig och majorskan hade fått

ett barnbarn, som hon kunde vaka öfver, som hon kunde älska och roa sig med.

Mamsell Åkerlind flyttade till Skråköping, ett underligt val i sanning; men hon hade tröttnat vid landet och ville försöka stadens nöjen; den staden justy der hon återfunnit sin bror.

Nu blef det åter uppståndelse i vår goda stad. Kapten Wassbuk gick från morgon till qväll omkring och talade om en öfverdådigt rolig historia, icke om kapellmästaren Westerdal, utan om unga Åkerlind, Han visste ej så noga huru saken hängde tillsammans, men det gjorde mindre, då kaptenen ej hade för vana att sluta sina berättelser. Mamsell Åkerlind blef genast bjuden till kommerserådinnan Knööl, som också ledsnat vid landet och nu gjorde les honneurs i staden, under det att kommerserådetsjelf brände bränvin der-ute på Helleby. Mamsell Åkerlind, ”den lilla goda mamsell Åkerlind”, hade alltid varit ett älskadt föremål för kommerserådinnans tankar, mamsell Gallstén kunde vittna att knapt någon dag gick förbi, som kommerserådinnan icke omtalade den lilla älskvärda Lotta,och så vidare. Detta var innehållet af den rika fruns artigheter mot den rika mamsellen.

Den rika mamsell Åkerlind blef nu intagen i alla stadens kretsar; men huru tomt, huru fattigt fann hon icke detta lif. Hon hade uppfostrat sig sjelf, hon hade uppväxt och mognat i enslighet, och nu fann hon sig på en gång i hvirfveln af all denna lysande dårskap, detta tomma joller, som utgör de flesta societeters lifs-princip. Huru ofta saknade hon icke sin lilla kammare på Björkvik med mossrosorna och den stora kaktus. Då hade hennes lif ett ändamål, hon var en menniskas vän och en annans uppfostrarinna; nu lefde hon ändamålslöst, hon fann sig så ensam i sin våning, så rysligt ensam, ty hon fann sig ej en gäng sjelf.

XX.

Flickskolan.

Det finnes i städerna gator, dit sällan någon går, som åtminstone den förmögnare delen af befolkningen nästan aldrig besöker, det är nämligen så kallade bakgator; der bor endast fattigt folk i kojor, som ligga spridda långt ifrån hvarandra, och för öfrigt fyllas de tomma mellanrummen med trädgårdar och täppor: der bor den fattige fogeln och de fattiga menniskorna, och begge sjunga, glädja sig, lida och dö, utan att någon bekymrar sig om dem. Vid dessa gator anlägger man äfven sina välgörenhetsanstalter, de gömmas undan på det att man ej skall störas i sina gyllene drömmar genom åsynen af de trasiga barnen och de skröpliga gummorna, som der begynna och sluta den enkla hjeltedikten om en fortsatt strid emot nöd och brist, mot förseelser och brott. Det är en hel lefnad, använd såsom bataljdag, och först mot aftonen vet man hvem som har segrat, och om den gamle kan sjunga sitt Te Deum. Vid en sådan gata anlägger man också vanligen sina uppfostringsanstalter för de fattige, dessa inrättningar, som blifvit moderna, utanatt man förstår deras omätliga vigt för framtiden. Det har blifvit tidens sed att fordra upplysning för alla, men få äro, som förstå, och ännu färre, som vilja förstå, hvad sådana inrättningar verka; de veta ej, att i ollonet, som de förakta, ligger en ek, som åt deras barnbarn skall skänka skugga och grönska; men de plantera ekollon, emedan det är modernt att plantera sådana, och uppfylla Försynens mening, utan att veta det och utan att ens vilja det.

Man hade således äfven i Skråköping inrättat en fattigskola för flickor; denna skola hade blifvit förvisad till den mest bortgömda delen af staden; men ridhuset, spektakelhuset och balsalongen ligga på den största gatan. Likväl är flickskolan en välgörande inrättning, huru usel lönen för lärarinnan än är och huru njugg fattigdirektionen är mot en inrättning, som der anses som ett nödvändigt, ett modernt ondt, som staden icke kunde undvika att ega, liksom stadens ungherrar ej kunde undvika att pina sig med små stöflar; det var med ett ord en inrättning, som icke beskyddades för annat, än att det i fattigvårdsberättelsen skulle heta, att staden häde en flickskola, och att staden således äfven i detta fall uppfylt allan rättfärdighet. Men oaktadt allt detta, och oaktadt lärarinnans lön var så liten, att knapt någon ville åtaga sig tjensten, gjorde den nytta; ty det finnes Öfverallt menniskor, som hafva ett inre drifvande behof af att gagna: någon gammal gumma, som vill lefva upp i en yngre generation, som är ensam och ändå vill hafva barn omkring sig, och hvars vanor kosta så litet, att den usla lönen kan räcka till med sparsamhet. Så hade äfven förhållandet varit i Skråköping; ty en gammal och fattig borgarenka, fru Gregorius, åtog sig att vara lärarinna i flickskolan der borta vid Wallgatan. Fru Gregorius hade långt ifrån stora kunskaper; men hon hade ett godt hjerta, och man kommer dermed långt med barnen. De förstodo henne så väl, hon

inpräglade så noga sina små kunskaper och resultaterna af sin lefnads erfarenhet i de ungas själar, att de aldrig glömde det, att fru Gregorii ord och handlingar för dem blefvo axiomer, dem de kunde utantill, dem man ej borde reflektera öfver, emedanbeviset låg inom dem; det blef med ett ord en uppfostran, grundad på idel trosartiklar, ända från religionens sanningar ned till sättet att sticka strumpor med krok — så trodde man och så stickade man hos fru Gregorius; detta blef en regel för hela lefnaden.

Mamsell Åkerlind besökte ofta skolan, hon blef vän med gumman Gregorius, fastän deras bildning och deras verldserfarenhet voro skilda af ett stort svalg, men de älskade hvarandra detta oaktadt, utan missaktning och utan afund.

En vår, sedan Lotta i tre år bott i staden, sjuk-nade den gamla gumman Gregorius; hennes lön var beräknad för en menniska med stark helsa, men ej för den sjukliga, och om ej mamsell Åkerlind varit, hade hon försmäktat i elände. Kommerserådet Knööls gjorde ett stort kalas; hundra personer bevistade den stora festen, då den så kallade lilla Amy, nu en fem och tjuguårig flicka, förlofvades med en liten baron Wim-pelstorm från Stockholm, en man, som för sin helsas skull rest utrikes och nyttjat baden, och som återkommit mager och utlefvad, för att inträda i det heliga äkta ståndet och njuta af den husliga sällheten med en maka, som framför allt älskade baler och namns-dagsfester, och som fann sig generad af barnungar, och som log försmädligt, då hon såg man och hustru dansa med hvarandra. Men kommerserådet föll ej på den idén att skicka litet soppa till gumman Gregorius; man blott talade om henne i societeten, att det var en beskedlig gumma och ganska fattig, men man tänkte ej på att hjelpa den beskedliga gumman. Den enda, som föll på denna tanke, var mamsell Åkerlind, den besynnerliga rika mamsellen, som, då man i fruntim-mers-cirkeln förehade de mest intressanta saker angående stadens händelser eller till och med om hvilken drägt, som nu brukades i Stockholm, ofta var liksom frånvarande och ej hade hört ett enda ord om puffärmar och snibblif eller negligéer och blommor, hvilket man med mycken möda sökt förtydliga för henne. Den besynnerliga mamsell Åkerlind var äfven i detta fall så besynnerlig, att hon skötte gumman Gregorius på hennes dödsläger, att hon nästan flyttade till henne, att hon skötte hennes befattning och under-visade barnen i flickskolan. Man förundrade sig i vår goda stad och kunde ej begripa, huru en person med så solid förmögenhet som mamsell Åkerlind kunde förnedra sig så långt som att undervisa en hop tiggarungar i kristendom och hemslöjder. Det bevisade arten af hennes forna lif, tyckte man, och deri hade man rätt. De enda, som således kommo till gumman Gregorius, voro mamsell Åkerlind och doktor Bernhard, en läkare, som några år bott i Skråköping; det var en äldre man, anspråkslös och enkel och deltagande. Kommerserådinnan Knööl kunde ej med mannen, emedan han en gång förklarat hennes nervkrämpor för lappri och afrådt henne att förtära fläskkorf, då likväl denna rätt var kommerserådinnans delice; han till och med rent af nekade att föreskrifva droppar, som hon kunde taga ofvanpå, då hon förtärt fet mat, i stället att låta bli den; han var en grobian, som ej förstod att behandla en så delikat natur som kommerserådinnans. Sjelfve kapten Wassbuk kunde ej med honom, emedan han ej spelade kort, och dessutom skref så enkla recepter. Kapten hade en gång varit sjuk, men hade, som han sade, fått sämre än hästmedikamenter, emedan hans räkning på apoteket ej gick till hälften af det, som han måst kosta på sin häst, då denne hade ondt af qvarkan. Hela den bättre societeten ”nyttjade”, som man säger om läkare för att ställa dem i parallel med andra husdjur, nyttjade ej doktor Bernhard, utan doktor Krähvinkler, som förvandlade hvarje sjukrum till ett väl sorteradt apotek, med flaskor, pillerburkar och pulver utan all ända. Af honom kunde man blifva botad enligt sitt stånd, och han förstod sig öfvermåttan väl på så beskaffade delikata naturer, som ej ville aflägga en enda ovana, men också tålde hela buteljer af motgift.

Men hos de fattige var doktor Bernhard läkare, och han var mer, han var deras vän. När han kom, blef det lugnt i eländets boning, när han talade med den sjuke, glömde denne sina plågor och smålog: och när han satt vid dödsbädden, stirrade den bristande blicken på läkaren, liksom för att hemta lugn och tröst ur hans milda och lugna anletsdrag. Huru ofta hade han ej tröstat och hulpit, och huru ofta hade hanmåst sitta bredvid, dä menniskan kämpar ut sin kamp och lifvet flyr från de blåbleka darrande läpparne. Men Öfverallt var han densamme, en svag menniska blott, troende mången gång, liksom andra, på den menskliga forskningens segrar öfver naturen, och lika ofta sviken i sin tro; men likväl varm för mensklig-heten, deltagande för lidandet och verksam i nödens stund. Men då den konstiga bygnaden, som utgör en menniska, föll, då den lossnat i sina

fogningar och själen måste flytta undan från det ramlande huset, då önskade han ofta att vara mer än menniska för att kunna rädda, och då denna önskan ej kunde bönhöras, tröstade han, då läkte han själens sår och satt som en gammal vän vid den kämpandes bädd. För honom var läkarekonsten hvarken ett handtverk eller en födkrok eller en väg till utmärkelse; men den var en väg till egen tillfredsställelse, till denna tysta lycka, som den känner, hvilken en gång vill kunna lägga handen på hjertat och i dödsstunden säga: jag har handlat så godt jag förstått, döm mig icke, Herre, efter som jag handlat, utan som jag velat.

Blott han och mamsell Åkerlind sutto vid den gamla barnavännens bädd och begge kunde blott visa henne vänskap; hjelp var der ej mer att hoppas, ty instrumentet, på hvilket själen spelat, var förslitet.

Det var en sommarafton, solen höll just på att gå ner och kastade ett rödgult sken på kyrktornet, der alla luckorna voro öppna. Klockorna ringde och nedåt gatan skred en likprocession, som väckte allas deltagande, om ej genom annat, för sin ovanlighet. Tolf hvitklädda flickor med blomsterkransar i håret och spär efter tårar på de glödande kinderna, buro en likkista mellan sig. Det var den gamla barnavännen, som bars af sina lärjungar till grafven. Det var fullväxta flickor, som förut gått i hennes skola, och som nu erbjudit sig att bevisa henne den sista tjensten. Lärarinnetjensten i flickskolan var ledig.

Nu förkunnade fattigdirektionen, att hugade sökande borde anmäla sig iqom trettio dagar, och när den sammanträdde, fann den blott en inlaga, och denna skrifven och undertecknad ”Charlotte Åkerlind”. Det blef en stor förundran i hela staden hvad den rika mam-sellen tänkte på, ingen kunde förstå det, men alla kommo öfverens om, att hon hade sina besynnerligheter, och funno i denna uttydning förklaring på allt; ty i allmänhet söker man ej att gå djupare. Man säger att en menniska är underlig, att hon ej är som andra menniskor; man är nöjd att man funnit denna förklaring på det i öfrigt oförklarliga, men man gör sig aldrig möda att efterforska orsaken till denna skiljaktighet från hvad massan tycker vara rätt och passande, lika litet som man söker grunden hur en ädel menniska blir ädel och en brottslig brottslig.

Emellertid kunde man ej neka mamsell Åkerlinds begäran, och hon blef således kallad att vara lärarinna i stadens flickskola.

Alla stadens fruntimmer, och främst deribland kommerserådinnan Knööl, beklagade den stackars mamsell Åkerlind, som frivilligt åtagit sig det odrägliga gö-romålet att undervisa fattiga barn och hålla dem till ordning och flit.

XXI.

Vännernas trdnga krets.

Mamsell Åkerlind fick nu arbete och skilde sig snart frän stadens nöjen, för att ensamt uppoffra sig åt sitt vigtiga kall. De enda, med hvilka hon umgicks, voro doktor Bernhard och hans fru, i hvars hus mamsell Åkerlind vistades mången afton efter slutadt dags-arbete. Då var vanligen äfven doktorn hemma, och der sutto då tre menniskor, som alla i sin mån sökte gagna menskligheten, utan att fordra tack eller uppmärksamhet för sin möda. Men ännu ökades den lilla vänskapskretsen med en person, sedan var den fulltalig och kunde ej blifva större utan att förlora sin innerlighet och sin styrka.

Midt emot flickskolan låg en stor tvåvåningsbyg-nad, som till sitt yttre bar stämpeln af att den for-dom varit väl vårdad. De gröna panelerna på fön-sterna, de ljusröda brädväggarne, hvarpå målningen till största delen var affallen eller svärtad af ålderr visade, att det varit en tid, då någon putsat upp och prydt den lilla egendomen. Huset egdes af en enka efter en öfverste Mejerdorff, en man, som gjort sig fördelaktigt känd i de krig i hvilka Sverige deltagit. Men öfverstinnan Mejerdorff umgicks ej med många* nästan med inga; hon lefde för sig sjelf och bland några böcker, som hon studerade, efter hvad man sade, långt in på nätterna.

Mamsell Åkerlind såg också hvarje afton ett ljus brinna der uppe i öfra våningen, och trodde således ryktet, som sade, att öfverstinnan satt och läste om nätterna. Fordom, så sade man, hade öfverstinnan varit en glad och intressant sällskapsmedlem, men sedan hennes man och derefter en flicka dött, hade hon lemnat verlden och lefde för sig sjelf med .sina minnen. Fruarne gjorde i början försök att inträda i det tillslutna huset, men

beständigt erhöllo de till svar, att öfverstinnan var borta, eller sjuk eller eljes hindrad,, så att fruarne snart förstodo, att det ej lönade mödan att längre söka att förskingra hennes enslighet.

Den ena underliga menniskan älskar den andrar och deraf kom det sig, att mamsell Åkerlind, oaktadt hon ej kände öfverstinnan, likväl intresserade sig för henne och med ett slags längtan såg upp åt fönstret, der det darrande ljuset hvarje afton flämtade så hopplöst och ensamt. En händelse gjorde, att mamsell Åkerlind träffade öfverstinnan ute, och snart var vänskapsförbundet knutet mellan begge dessa närslägtade själar, och snart derefter besökte lärarinnan i flickskolan sin vän midtöfver gatan.

Hon fann en nätt och snart sagdt briljant våning och ett fruntimmer lika rikt på snille som på känsla. Ett porträtt af en äldre man och ett annat af en skön flicka hängde på väggen i hennes sängkammare. ”Det är mitt sanctuarium”, yttrade öfverstinnan, då hon såg, att hennes gäst beundrande stannat framför den sköna flickans bild. ”Det är mitt allra heligaste, och derföre har jag här bilden af min flicka och hennes far.” Mera sade hon icke, men det sågs i ögat och i hvarjeanletsdrag, att dessa fä ord inneburo mera än hon ville uttala.

Småningom infördes likväl öfverstinnan i den lilla vänskapskretsen och fann sig väl deraf. Hon, som förut förebrått sig att hon ej kallat flere läkare till sin Augustas dödsbädd, fick veta af doktor Bernhard, att sjukdomen var obotlig, att ej någon menniska kunnat hjelpa den. Det var en tröst för den arma modern, som genomgått dessa marter af sjelfplåga, hvilka öka tyngden af hvarje förlust, ty det är sorgens tröstlösaste sida, att den alltid sammankedjar sig med samvetsförebråelser, om äfven dessa skola hemtas ur luften; ett hårdt ord, en kall blick mot ett barn som dör, faller tillbaka med centnerstyngd på det arma modershjertat, och en vindpust, en blommas doft, som man låtit älsklingen inandas, blir ansedd som en dödsorsak. Det finnes få, hvilka med passion älska sin make och sina barn, som ej, då de falla bort, liksom tycka sig vara skyldige dertill: de hafva försummat något eller öfverdrifvit något, och alltid står der ett förskräckligt hanslce framför dem och pinar dem med förebråelser.

Så hade också förhållandet varit med öfverstinnan, och ännu sedan hon genom doktor Bernhards försäkran blifvit lugnad i ett afseende och fann en af de förebråelser, med hvilka hon plågat sig sjelf, grundlös och inbillad, föll hon ofta på underliga tankar; man gör det så lätt, då man eger intet. Hon tyckte sig vara belastad med en förbannelse, som återföll på alla dem hon älskat, att det således likväl var hon, var den olycka, som lik en parasitväxt innästlat sig i hennes själ, som störtade allt det som var henne kärast i grafven, och äfven hennes enda barn, det enda hon älskade 1 verlden.

Hon omtalade denna tanke för sina vänner, men doktor Bernhard sökte att trösta henne på sitt visserligen materiela, men likväl älskvärda sätt. ”Det är% sade han, ”med menniskan som med fjärillarven, det förestår henne en metamorfos, det är en gammal bild, men sann. Vi kunna ej finna orsaken, hvarför just det käraste undanryckes oss, hvarför just det närmaste, det som med tusende trådar är sammankedjadtmed vårt hjerta, kunde slitas derifrån utan ersättning. Men jag vill berätta er något från naturen, som kan upplysa frågan. Ur den döda naturen utgå de lefvande, vi kunna följa naturen till dess den får organiskt lif såsom växt, och derifrån öfvergår till ett högre lif såsom djur; der är också vår forskning slut, ty huru menniskan adlas till ande veta vi icke utan endast tro. Nå väl, en växt bildar sig ur förstörelsen ur den döda massan och växten grönskar och frodar sig, som en vattenmossa, hvars fina trådar lefva af vatten och ljus, men småningom välla dessa trådar upp och få en annan form och snart skilja de sig från växten och äro djur, som fritt och hastigt röra sig i vattendroppen; förvandlingen från växt till djur har skett, naturen har tagit ett steg. Så föreställer jag mig, att det äfven tillgår med den högre förvandling, som förestår oss; vi hänga fast vid jorden, vid vår moder, ända till dess vi hunnit utbilda vår andliga organisation, då försvagas allt mer och mer den tråd, hvilken binder oss, och slutligen lossna vi från rotfästet och äro sjelfständiga andar. Liksom vattenmossans telning blir ett djur, så blir menniskan en ande, derigenom att hon blir sjelf-ständiggjord och lefver fri från sina forna band och rör sig inom en mera utvidgad sfer; men det är förlusten af hvad vi ega kärast, som gör oss skickliga till denna frigörelse, ty utan desse, skulle lifstrådens afslitning ske med smärta, nu åter växer hon af, hon bortvissnar utan att vi känna det, sorgen stänger igen de ådror, som sammanbinda oss med jorden, så att de bortdö och förtvina, och öppnar dem, som i ett annat lif skola genomströmmas af evig salighet, liksom då barnets lungor vidga sig och hemta luft för första gången dess

samband med modern slites, och den äder, som sammanknöt dem begge, upphör att slå. Så är det nödvändigt”, tilläde den gode läkaren, ”det är således nödvändigt, att just det käraste ryckes ifrån oss, ty vi skulle eljes vilja lefva evigt och evigt för-blifva de ofullkomliga varelser vi äro; men försynen har velat att vi skulle vara en öfvergångslänk. Liksom växtdjuret är det mellan växt och djur, skulle menniskan vara det mellan djur och ande, och vår fader, den milde, gode fadren deruppe, vill att vi ej skola Guvernanten* 10klaga när bandet brister. Det är således ej förbannelse utan en välsignelse, som hvilar öfver oss då vi mista allt här i lifvet och stå isolerade, utan stöd. Vi äro då på vägen att utan saknad och utan smärta frigöra vår ande, då Gud så vill/

”Jag kan sluta min lilla betraktelse”, sade ändtligen doktorn, ”med några verser, fulla af känsla och sanning, som jag nyligen läst i en landsortstidning. De passa till vår berättelse och jag kan dem utantill; författaren J. U. Runstedt har kallat dem:

Jag vet en lund, der minnets blommor gro Uppspirade på dödens rika säden,

Ber fridens englar inne stilla bo Och vindens harpor susa uti träden,

Der templet tronar på*sin vigda grund,

Lugnt lyftande bland lifvets stoj och hvimmel Sin spira upp, när stjernan gör sin rund,

När solen strålar uppå höghvälfd himmel.

Den lundens skugga, ack! jag längtar till,

Så, tyst och stilla, o! jag vet ett hus,

Hur mången ryser ej för denna boning. Det är ej varmt af solens milda ljus,

Men det är ljust af frid och af försoning. Lågt är det tak, som denna boning bär, Dock ofta ljuft att hvila derinunder,

Ty vid dess ingång med sitt korsgevär En engel står och täljer dagens stunder. Att bo i detta hus, jag längtar till,

När Gud så vill.

Så skönt och solljust, o! jag vet ett land, Hvars dolda under ingen pensel målar, Men vid hvars ljusa, aldrig mätta strand En rosig morgonrodnad evigt strålar.

Der dånar aldrig vilda böljors brus,

* 1 J ch hotande der larmar,

Omt barnet trycks i hulda fadersarmar.

Att hamna i det land jag längtar till,

När Gud så vill.

Så lugn och fridfull, o! jag vefc en qväll,

Fast för den dunkla skymning rädes mången: Då stjernan aldrig släcks på himlens pell Och solen strålar än i nedergången,

När Gud så vill.

När Gud så vill.

harpors milda susDer målet står för lifvets små besvär,

Och vindens sus, som svalkar krossadt hjerta,

En sakta hviskning af Guds ande är,

Som bringar tröst i hvarje bitter smärta.

Den qvällens skymning, ack! jag längtar till,

När Gud så vill.

Så lefver den forna guvernanten nu midt i kretsen af en mängd barn, dem hon undervisar och leder på ljusets väg. Det finnes ingenting älskligare än att se denna qvinna, som uppoffrat hvad menniskorna kalla lycka och oberoende för den tillfredsställelsen att vara nyttig, sittande bland sina flitiga flickor, som med kärlek se upp till henne liksom till en varelse af högre natur än deras; det är en kärlek blandad med vördnad, en innerlighet, som ej kan finnas annorstädes, som råder mellan barnen och henne. Flickorna sitta vid sitt handarbete i den rymliga salen, som lärarinnan prydt med blommor, hvilka göra rummet till en vinterträdgård; der undervisar hon, omtalar hon den verld, som lefver utanför denna blomstergård och dit de alla en gång skola gå och hvar i sin stad uppfylla sin kallelse. Hon talar frid, försoning och kärlek för barnen, de förstå henne så väl och hennes ord äro ej spilda på hälleberget. Men hon är lycklig i sin nya belägenhet, ty hon vet med sig att hon gagnar; på hennes själ bränner ej denna förskräckliga glöd, som så ofta gör gamla fiickor så olyckliga med sig sjelfva och så svårbehandliga för andra: hon känner sig nämligen ej öfverflödig, och har uppfylt sin bestämmelse bättre och med rikare frukter, än om hon blifvit maka och mor. Hon är mor för hela den växande generationen; hon har ett barn, som en gång blir hennes, hos hvarje fattig moder i hela staden. En gång, om det får lefva, skall det lilla barnet komma i hennes skola, skall älska henne och minnas henne genom en hel lefnad; någon större lycka kan ej en menniska eftersträfva eller begära.

Derföre låter hon de lycklige i staden lefva för sig och blir qvar på sin bakgata hos sina flickor och sina vänner. De fyra vännerna utgöra liksom en af-skild koloni i vår stad; man vet ej mera om dem än om kineserna, ty de lefva också i ett himmelskt rike.

För öfrigt är allt sig likt. Den gamla pastorskan Åkerlind silar ännu sin mjölk klockan sju på qvällen, och ma bonne läser sina böcker och omtalar sina ungdomshändelser för gumman, som ej ännu fått riktigt reda på allt som hon ville veta. En gång hvarje år under sommarferierna, då barnen hafva skol-lof, reser mamsell Åkerlind till Witomta stomhemman och helsar på gummorna för några veckor. Då är der en glädje högt i tak, som man säger, och allt skulle vara riktigt trefligt, om mamma Åkerlind någonsin kunde slå sig till ro; men hon är ännu, så gammal hon är, ett perpetuum mobile, som går af gammal vana och stökar med allt, från det minsta till det största.

Magister Dreeggel, skyddsengeln, lefver också, nu en utlefvad gubbe och föraktad, emedan han är öfver-flödig och fattig; han bor i en liten stuga vid vägen ej långt från Witomta och håller, med prosten Tatter-qvists goda minne och samtycke, en barnskola, i hvilken bondbarnen gå mot en afgift af sexton skillingar banko i terminen. Den qvicka linialen ligger ännu på bordet som fordom, och ett par gånger om året får magistern på posten ett bref med penningar från, som han tror, någon tacksam discipel, som ännu minnes hans goda lärdomar, ty kuvertet innehåller intet bref, utan blott en sedel. Men han bedrar sig; disciplarne hafva glömt både honom och hans lärdom, som dessutom ej var värd att minnas; den lilla summan, som gör honom så outsägligt glad, kommer från — lika godt från en menniska, som vill vara okänd för hela verlden; från en qvinna, som dag och natt studerar konsten att göra så mycket godt som möjligt, och med så litet buller som möjligt.

Kapten Wassbuk går ännu omkring i staden och har för närvarande intet annat nytt att berätta, än att han är god vän och bekant med löjtnant Rutschen-hjelm, han som agerade kusk och gjorde sin lycka på försöket. ”Det är en högst märkvärdig historia”, säger han, ”ha, ha, ha; en högst remarkabel historia, bara jag kom ihåg allt; det är förbålt hvad minnet aftagit på senare åren; i min ungdom så kunde jag, å propos,lära mig allting; ja, det är märkvärdigt hvad minnet aftagit.”

Han är nu på förslag till Svärdsorden.

Kommerserådinnan Knööl lider af många slags krämpor; men majorskan Ankarklo, som då och då helsar på i staden och åter känner igen sin gamla vän och ännu älskar henne, är deremot frisk och rask. Baron Wilde och hans friherrinna bo i Stockholm, men i hvar sin våning, och friherrinnan Wimpelstorm, eller lilla Amy Knööl,

och hennes man resa utrikes för att återfinna den husliga sällheten. Kommerserådet Knööl deremot, som börjat blifva onödig för hela sin familj, emedan han samlat nog och numera snarare gör förluster än drager till kupan, har på de senare åren blifvit något giktbruten och stel i kroppen, hvarföre han just nu i sommar ämnar sig ut till Gräfenberg, för att genomgå vattenkuren på tysk botten. Hans begge mågar önska honom lycka på resan. Vattenkuren anses nämligen af det folket såsom något riskabelt.

Major Ankarklo är samma jovialiska man som förr och hans kära måg en duglig jordbrukare, som låtit gräfva diken och "rygga" åkrarne på Björkvik och underlydande hemman, så att det var lust och glädje åt för majoren, som nu ansåg sig blifva på pensionsstat och som tyckte, att hans måg var en lika rask jordbrukare som han varit rask friare.

Alla äro lyckliga som velat vara det, och endast de äro ej nöjda med sin lott, som icke äro tillfreds med sig sjelfva, eller hvilka vid återblicken på sitt lif se det ändamålslöst förspildt. För dessa är alltid det närvarande glädjelöst, emedan de icke ega någon grund hvarpå de kunna bygga sin lycka; dess grund ligger alltid i det förflutna, och de som jaga derefter i det kommande, finna den aldrig, och för dem, som tro att sällhetens grundval ligger i det närvarande, skrider han undan, han sjunker tillbaka och gruset stannar der han borde varit lagd, långt bakom den tid, i hvilken vi verka och njuta, och det enda vi då kunna göra, är att suckande säga: nu ser jag när och hvar jag borde börjat att bygga min lycka, och med hvilka materialier det borde skett. Skenet af sällhet berorej på oss sjelfva, men den verkliga lyckan, som uppspringer ur ett godt, oskuldsfullt hjerta och en tro på vår bestämmelse för ett bättre lif, beror på oss sjelfva att hinna och att behålla.

De fyra vännerna njuta denna lycka gemensamt nu. Huru länge den lilla kretsen får vara obruten veta vi icke; men när den en gång brytes, så veta de andre, att de snart skola komma efter och att deras vänskapskedja åter skall sammanknytas och de skola vara glada och förhoppningsfulla.

Bland alla de lyckliga är dock guvernanten lyckligast bland barnen som hon samlat omkring sig.

Hon uppfyller qvinnans höga sändning, att älska och att älskas tillbaka och låta det ädla qvinnohjertats välsignelser öfvergå på ett kommande slägte.